ALBERTO MUSSA

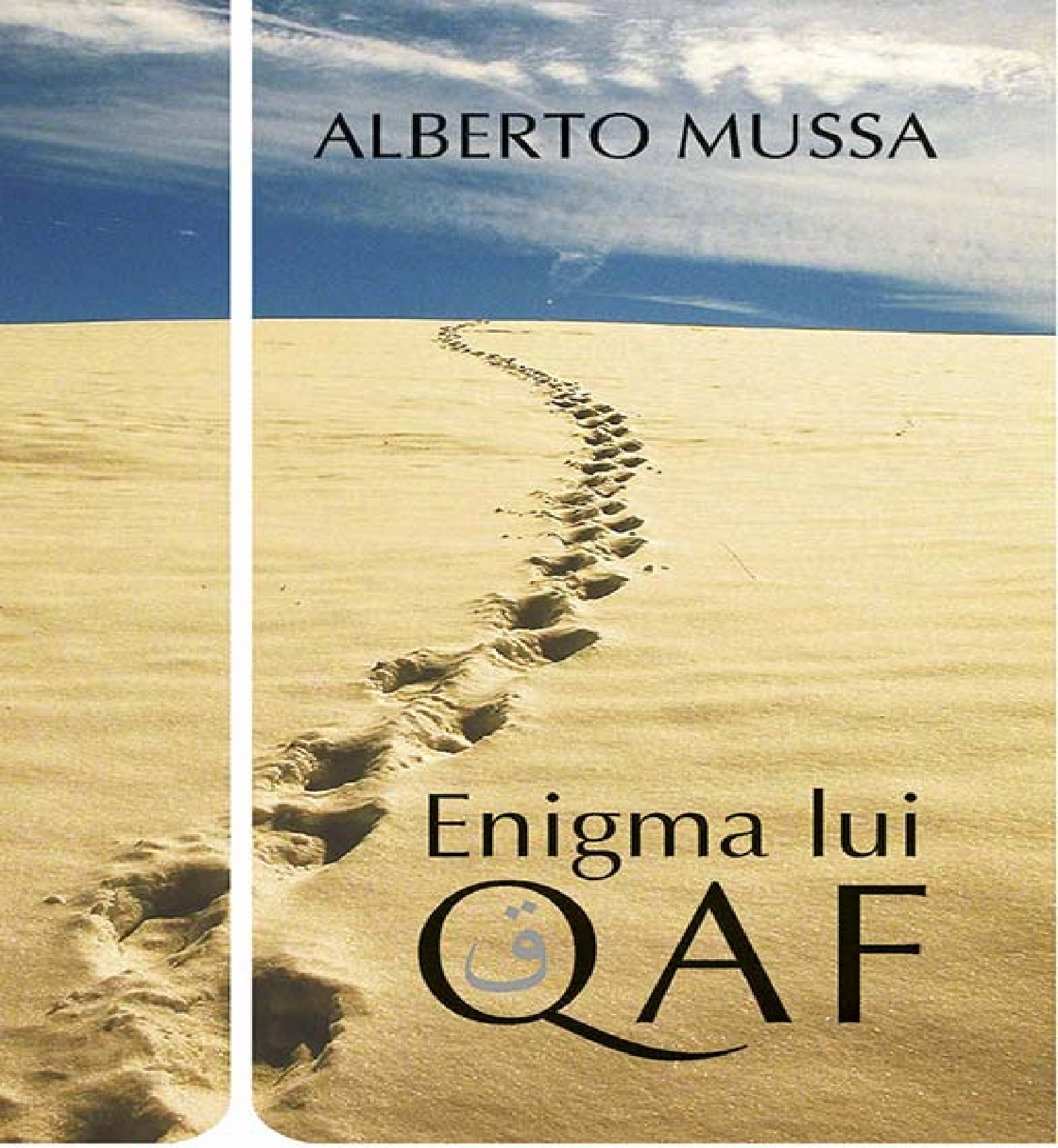

Enigma lui QAF

ق

ROMANUL SECOLULUI XXI

UNIVERS

Alberto Mussa

Enigma lui Qaf

Traducere de
Laura Bădescu

UNIVERS
2011

ROMANUL
SECOLULUI
XXI

ALBERTO MUSSA
O ENIGMA DE QAF

Editora Record, Rio de Janeiro 2004.
© Alberto Mussa, reprezentat de Agencia Literaria
Stéphane Chao 2004 pentru textul original.
© Editura UNIVERS , 2011, pentru prezenta traducere

www.editurauniversro

Redactor: Irinel Antoniu
Tehnoredactor: Constantin Niță

ISBN ePUB: 978-606-8543-15-4
ISBN Print: 978-99931-13-37-9

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Această carte a fost publicată cu sprijinul
Ministerului Culturii din Brazilia / Fundacao Biblioteca
Nacional / Direcţia Generală a Cărţii şi a Lecturii

*Obra publicada com o apoio do Ministerio da Cultura
do Brasil / Fundacao Biblioteca Nacional / Coordenadoria
Geral do Livro e da Leitura*

MINISTÉRIO DA CULTURA
Fundação BIBLIOTECA NACIONAL

Avertisment

Povestea principală a acestei cărți este împărțită în douăzeci și opt de capitole, fiecare purtând numele uneia dintre cele douăzeci și opt de litere ale alfabetului arab.

Se vor găsi, intercalate, capitole intermediare, nenumerotate, pe care le-am numit alternativ *parametru* și *excurs*.

Excursurile sunt povestiri mai mult sau mai puțin legate de intriga principală, în care erau inițial inserate, dar pe care am ales să le separ spre mai marele câștig al cititorului.

Parametrii sunt legende ale unor eroi arabi, comparabili cu personajul principal al poveștii, poeți ca și el și cărora li se vor putea aprecia talentele.

Cei care vor numai să se distreze cu un scurt roman de aventuri (și acesta-i sfatul meu) trebuie să urmărească povestea principală în mod liniar și direct, fără a mai pierde timpul cu aceste capitole intermediare – care pot fi citite independent, reluate în orice moment și în orice ordine, cu respectarea unei singure condiții.

Pentru o mai bună cunoaștere a culturii preislamice, precum și a universului mitic în care este învăluită povestirea, este recomandabil a se citit și parametrii.

În sfârșit, cei care vor avea cutezanța de a încerca să rezolve enigma lui Qaf înainte de final trebuie să adauge lectura excursurilor, dând totodată o atenție deosebită epigrafelor și informațiilor sumare oferite în fiecare dintre cele douăzeci și opt de capitole.

I

alif
prima literă
ca număr, 1
într-o serie, primul
inițiala lui în إلـــه, zeu, și a lui أللّٰه, Dumnezeu

Când povestesc o minciună,
oare nu repun în drepturi
un adevăr vechi?
(Șeherezada, cea adevărată)

Epoca Ignoranței – cum a fost numită, în istoria arabilor, era care a luat sfârșit o dată cu instaurarea Islamului – a fost un timp când bărbații erau uneori mai nobili decât caii, iar iepele invidiau frumusețea femeilor. A fost, de asemenea, epoca de aur a poeților deșertului, care au înălțat poezia pe culmi niciodată atinse în vreo limbă, în vreun secol.

Însă, dovadă a gustului rafinat de atunci, numai șapte poeme compuse în acea epocă au fost scrise pe piei de cămilă și socotite demne de a fi suspendate pe marea Piatră Neagră ce există și astăzi la Mecca, pentru a rămâne atârnate acolo până s-au eternizat în memoria beduinilor.

Când am fost la Beirut, acum câțiva ani, am luat cu mine versiunea unui al optulea poem care – o spun hotărât – figura cu siguranță, la origine, printre cele atârnate pe marea Piatră Neagră. Tradiția necanonică îl numește *Qafiya al-Qaf*, titlu care se poate traduce prin: „poem a cărui rimă este litera Qaf” sau „al cărui subiect este muntele zis Qaf”. Un joc de cuvinte, precum se vede.

Profesori, erudiți și intelectuali care au avut privilegiul să citească această operă au afirmat că nu avuseseră niciodată cunoștință de acest poem

și că nu știau nimic nici despre intrigă, nici despre personaje. Le-am explicat că textul era o reconstrucție a originalului – la fel de puțin veridică pe cât pot fi un tablou, o sculptură, un monument reconstituit de mâna unui restaurator.

Principala obiecție a acestor savanți, profesori la prestigioase universități din Cairo și Beirut, era că nu există manuscrise cunoscute care să poată da un fundament muncii mele, după cum nici sursele nu eram în măsură să le prezint.

Am fost, astfel, obligat să dezvălui că nu există surse, dacă noțiunea de „sursă” nu se aplică decât materialului scris, și că bunicul meu Nagib – când, îndrăgostit de bunica mea Mari, a fugit de acasă și s-a îmbarcat clandestin pe un vapor spre Brazilia – adusese cu el, pe lângă o valiză ce nu conținea decât cărți, o parte a versurilor din *Qafiya al-Qaf* pe care le știa pe de rost.

Esența poemului am învățat-o de la bunicul meu. Restul, ce lipsea din memoria bătrânului Nagib, l-am recuperat din legendele culese în peregrinările mele prin Orientul Mijlociu și cu ajutorul a tot felul de date istorice împrăștiate pe care am reușit să le compilez.

Cu toate acestea, textul a fost considerat fraudulos. El se deosebea mult – e drept – în structură și stil de celelalte poeme suspendate, dar anticipa tehnica de compunere a imaginilor care avea să aducă glorie limbii și poeților arabi. Cu siguranță, acest merit a fost socotit excesiv.

Astfel, n-am avut niciodată bucuria de a publica poemul: nimeni n-a vrut să-mi valideze reconstituirea. Versiunile care au circulat (presupunând că au circulat cu adevărat, există o îndoială și-n privința aceasta) erau falsuri, copii neautentice scrise cu cerneală, de mână, pe hârtie grosolană de scrisori.

De parcă n-ar fi fost de-ajuns, un celebru istoric al literaturii arabe a menționat cazul *Qafiya* drept cea mai mare falsificare academică comisă vreodată cu litere semitice.

M-am indignat, am lansat polemici în coloanele ziarelor, i-am făcut proști pe acești doctori și am făcut apel la specialiștii tradiției necanonice să

apere poemul. Din păcate, mi-am dat seama, încetul cu încetul, că întreaga tradiţie necanonică era constituită numai din propria-mi persoană.

excurs

Primul arab

Prima dată când a fost scris – ori, mai degrabă, înscris – cuvântul *arab*, pentru a desemna un nomad călare pe cămilă, a fost în 853 înainte de Cristos, când Jundub și o mie de călăreți pe cămile s-au unit cu Israel și Aram împotriva oștilor asiriene.

Istoricii nu știu cine a fost cu exactitate Jundub și care este originea cumpliților arabi. Evreii îi consideră urmași ai lui Ismael, întâiul născut al lui Avraam și fratele lui Isaac. Grecii și fenicienii cred că au răsărit din nisipurile împroșcate cu sămânța lui Osiris. Perșii, că erau excrementele lui Arima.

Pentru arabi, *arab* este cel a cărui limbă maternă este arabă. Ei formează, după acest criteriu, un popor unic, deși împărțit în sute de triburi și în descendențe de arabi puri și impuri care nu au neapărat un strămoș comun.

Pentru arabii din Epoca Ignoranței, triburile întemeiate de cei doisprezece fii al lui Ismael nu erau arabe, în sensul strict al termenului. Ele fuseseră arabizate de adevărații arabi, originari din Yemen, de la care au învățat limba și le-au adoptat obiceiurile.

Legendele vorbesc de un anumit Yarub, primul care a ocupat munții din Sud și primul care a păscut capre, a ars tămâie și a făcut infuzia pe care noi o numim ceai.

Acest Yarub a fost și primul om care a vorbit araba. Limba arabă, spre deosebire de celelalte limbi omenești, n-a apărut brusc după prăbușirea Turnului Babel. Ea a fost inventată de Yarub.

Pe vremea aceea, limbile aveau numai verbe și substantive, pe lângă câteva pronume și particule minore. Yarub a creat adjectivul. Dar n-a fost mulţumit.

„Vreau o limbă infinită, în care fiecare cuvânt să aibă o infinitate de sinonime”, este fraza clasică atribuită lui.

Iar munca neobosită a lui Yarub a făcut din arabă o limbă infinită. Dar el s-a lovit de o dificultate: înlocuia un cuvânt cu altul fără a reuși vreodată să obțină exact același sens, precis, fără echivoc. Mereu apărea o idee nouă, o nuanță, ceva care se sustrăgea accepţiei iniţiale.

Așa a fost cazul lui *jàmal* (cămilă), la început un pretins sinonim pentru *jamal* (frumusețe); sau al lui *bayt* (casă), pe care Yarub a încercat să-l creeze ca echivalent pentru *bayd* (ou).

Printr-un ghinion, aceste încercări zadarnice au ajuns la urechea poporului și i-au inspirat pe primii vagabonzi care au început să scrie versuri. Yarub a înarmat oșteni pentru a-i ucide. Dar lupta era pierdută dinainte: viciul poeziei contaminase femeile, iar ele au început să-i ascundă pe fugari, acoperindu-i cu propriile haine.

Yarub s-a ţinut tare, a înfruntat această rușine și a menținut asediul până în ziua când unul dintre poeți – Awad, zis și Awad – a compus o satiră în care același termen putea avea două sensuri diferite. Era sfârșitul.

– Cuvintele nici măcar nu mai sunt sinonimele lor însele, a conchis Yarub, cu ochii plecați.

În acest punct versiunile se contrazic, dar sigur este că Yarub s-a retras din lume și, în singurătatea munților, a căutat să atingă desăvârșirea limbii sale.

A rămas douăzeci și opt de ani complet singur. Barba și părul îi crescuseră atât de mult, încât n-ar fi fost în veci recunoscut dacă n-ar fi fost singurul capabil să inventeze cuvinte în orice clipă pentru a descoperi unul care să rămână identic din punct de vedere semantic cu precedentul, având totodată un sens unic.

Pe patul de moarte, după ce eșuase la nesfârșit, și-a adunat fiii pentru a-și recunoaște greșeala.

– Nu cred în sinonime.

Și n-a mai scos nici un cuvânt.

ب

ba
a 2-a literă
ca număr, 2
într-o serie, al doilea
inițiala lui بـكـارة, himen, și a lui بـاب, poartă

Epopeea care l-a condus pe poet, autorul lui *Qafiya al-Qaf* și eroul acestei aventuri, să descifreze enigma lui Qaf a fost și cea care i-a revelat dragostea Laylei. Nu pot, așadar, în aceste condiții, să nu acord eternitatea pieii de cămilă care a păstrat prima această poveste, deși știu că rari sunt aceia care prețuiesc cu adevărat cunoașterea și frumusețea.

Despre ea, despre Layla, nu a rămas mare lucru. Dar cel puțin voi nemuri numele poetului al-Ghatash și pe cel al tribului Labwa, voi reconstitui cel mai frumos dintre poeme, voi dezvălui interpretarea celei mai fascinante enigme, voi nărui legendele despre meșteșugul duhurilor și puterea zeilor. Și de ce voi face toate acestea? Fiindcă numai cei lipsiți de vanități nu scriu cărți.

Am descoperit legenda lui al-Ghatash încă de mic, așezat la picioarele balansoarului bunicului meu, singuri în fostul atelier de confecții aflat în fundul curții casei vechi de pe strada Formosa, în Campos dos Goytacazes. Bătrânul Nagib îmi povestea, în portugheză, ceea ce cred că era adaptarea lui personală după *Qafiya*.

Încă de la început, povestea aceasta a unui poet care străbate deșertul în căutarea unei femei necunoscute, a unei enigme legate de un fabulos munte circular, a unui duh cu un singur ochi, și acela orb, m-a fascinat.

Țin minte bine emoția bunicului, așezat în balansoarul lui. Simțeam că el credea cu adevărat în legenda acestei enigme, în posibilitatea noastră,

oameni de carne și sânge, de a ne întoarce în timp. Ori de câte ori mă prefăceam că am îndoieli, mă privea fix, foarte serios, și-mi arăta un instrument prăfuit despre care am aflat mai târziu că era un mic telescop.

Bunicul Nagib a murit înainte să mă-nvețe ce-i acela un telescop. Am crescut păstrând acest poem gravat în memorie – evident –, dar voiam să am o versiune scrisă a lui. Atunci am răscolit toată casa de pe strada Formosa, am golit valizele, am deschis fiecare dintre cele cinci mii de volume de pe rafturi, ba chiar am răsturnat telescopul și n-am găsit decât câteva notițe de mână, simple observații despre literatura arabă care trădau caligrafia lui Nagib însuși, dar fără să pomenească de aventura lui al-Ghatash sau de duhul cu un singur ochi, orb.

Am găsit și o schiță a genealogiei noastre familiale – care urca până la urmașii tribului Labwa – stabilită începând din secolul al V-lea în deșerturile ce înconjoară dealurile Hebronului.

Dorința de a regăsi fragmentele pierdute și de a da o formă scrisă poemului *Qafiya* m-a împins să învăț araba clasică, ebraica, toate dialectele siriene și chiar idiomul epigrafic dispărut din Yemen. M-a interesat și arheologia Orientului Mijlociu, m-am aplecat asupra geografiei deșerturilor din Siria și Arabia Saudită, am studiat etnologia beduină și am învățat aproape pe de rost poezia preislamică.

Dar abia când m-am consacrat științei stelelor, sub forma ei primitivă, cum a apărut ea la caldeeni, am putut să recompun poemul original și să găsesc soluția enigmei lui Qaf.

parametru

Imru al-Qays

Pentru marea masă a specialiștilor, cel mai vechi poet arab cunoscut este Imru al-Qays, și nu al-Ghatash.

Există câteva diferențe importante între ei: al-Qays era fiul puternicului trib Kinda; lui al-Ghatash nu i se cunoaște tatăl. Al-Qays n-a fost fascinat de nici o femeie în mod deosebit; în timp ce al-Ghatash este obsedat de chipul Laylei. Spiritul lui al-Qays l-a întâmpinat și l-a călăuzit pe profetul Mahomed când a vizitat cercurile infernului; al-Ghatash n-ar fi avut atâta răbdare[1].

Al-Qays a fost un libertin. Se zice că avea ochi de vițel și că seducea, cu ochii aceștia, multe femei. La Constantinopol, unde a stat o vreme, s-a iubit cu casta fiică a Cezarului însuși, între zidurile palatului și gărzile bizantine. Se strecura noaptea în tabere ca să răpească amante. Îi plăcea îndeosebi să le surprindă pe fete când se îmbăiau în oază. Al-Qays avea pasiunea formelor.

La începutul poemului său suspendat, el enumeră mai multe tabere părăsite unde s-a oprit și a plâns amintindu-și de o femeie și de corturi, căutând urmele șterse de vânturile deșertului.

Nu dă numele femeii iubite care-l inspiră, așa cum cere convenția genului. Criticii presupun că e vorba de o beduină care a stat, pe rând, în diferitele tabere menționate, trecând de la una la alta. Dar nu-i adevărat: în fiecare punct al deșertului al-Qays câte o iubire.

Propriul lui tată l-a surghiunit din trib, când a aflat că fiul său mângâiase ceea ce palpita sub tunica verișoarei lui, după ce sărise pe cămila ei și se strecurase în litieră.

Și-i zisei: Mergi, slăbește frâul, dar nu-ndepărta de mine fructul acesta ce se coace în dublu...

Aventura aceasta a fost, întrucâtva, picătura care a umplut paharul. Se pare că tatăl poetului fusese deja iritat de unele versuri ale lui care circulau și dezvăluiau isprăvile sexuale ale lui al-Qays. Scena în care el posedă o tânără însărcinată care tocmai alăptează un copil este de o frumusețe respingătoare.

În preludiul erotic comun tuturor poemelor clasice, poeții rareori depășesc zece versuri. Al-Qays a compus mai bine de patruzeci.

Dar această hipertrofie sexuală nu l-a făcut să dispreţuiască alte teme tradiţionale: glorificarea calului, sacrificiul cămilei, scenele de vânătoare, descrierea deșertului. Unele imagini sunt impresionante, precum căderea nopții comparată cu pieptul unui armăsar negru care se întinde și trece peste călăreț.

Originalitatea poemului lui al-Qays rezidă, totuși, în descrierea furtunii care-l încheie și care este, după unii, viziunea anticipată a Apocalipsei. În mijlocul furiei naturii, unde culmile munţilor sunt vârfurile unor fuse, animalele sălbatice înecate sunt ca niște bulbi de ceapă, copacii, smulși și doborâți de rafale, răsună cel mai frumos vers al lui Imru al-Qays:

La Tayma n-a rămas nici măcar un trunchi de palmier, iar, între construcțiile de piatră, numai stâncile.

Din aceste pasaje ne dăm seama că al-Qays a fost un mare singuratic. Zadarnic s-a încercat să se afle dacă a existat vreo femeie, măcar una, pe care s-o fi iubit mai mult.

S-au căutat indicii în poemul său suspendat, încercând să se recompună portretul beduinei cu părul negru și gros ca un ciorchine de curmale care-i împodobește spatele, cu linia șoldurilor ca un frâu subțire, picioare ca niște tulpini de papirus și degete, când se mișcă, asemeni unor viermi albi sau unor rămurele.

Și întreb: care femeie din deșert ar fi frumoasă și n-ar fi exact așa?

Cred că pasajul cel mai frumos atribuit lui al-Qays este acesta:

Când constelația Pleiadelor a apărut pe cer ca un colier de perle scânteietoare,

am intrat deodată în cort; iar ea, în fața perdelei, dezbrăcată pentru culcare în afară de veșmântu-i cel mai intim...

Am luat-o în brațe s-o duc, iar fusta i-a alunecat pe jos, ștergând urmele ce le lăsam înapoia noastră.

Sunt singura persoană de pe pământ care se îndoiește de autenticitatea acestui vers. S-a afirmat că am îndoieli pentru că mi-e ciudă, că aș face cu al-Qays ceea ce alții au făcut cu al-Ghatash. Astea sunt niște minciuni. Cunosc bine personalitatea lui al-Qays. Nu cred că ar fi putut lăsa să se șteargă urmele pașilor feminini, în ciuda riscului de a fi descoperiți de unchii fetei. Am spus că avea pasiunea formelor. Îi plăceau mai mult urmele unui trup pe nisip decât femeia care stătuse întinsă acolo.

1 S-a scris deja că plagiatorul florentin Dante Alighieri a studiat în profunzime escatologia musulmană înainte de a scrie *Divina Comedie* și că i-a dat lui Imru al-Qays numele latin de *Vergiliu*.

ج

jim
a 5-a literă
ca număr, 3
într-o serie, al 3-lea
iniţiala lui جمـال, frumuseţe, şi a lui جـنـة, nebunie

Îmi plac femeile care,
dezbrăcate, nu sunt niciodată
pe de-a-ntregul goale.
(Imru al-Qays)

Ochii fiilor lui Ghurab nu m-au privit cu bunăvoinţă când am coborât de pe cămilă, am scuturat praful care-mi înnegrea tunica albă şi am cerut ospitalitatea deşertului. Femeile ieşiră din spatele perdelelor de păr împletit care despărţeau haremul, trăgându-şi vălul pe ochi ca nişte gazele care fug din calea leului[2]. Bărbaţii nici nu se mişcară de pe rogojini.

– Ridicaţi-vă, arabi! Sunt al-Ghatash, din tribul Labwa. De zece zile umblu, de unul singur, pe urmele animalului acestuia.

Rămaseră muţi ca de piatră. Numai vântul îndrăznea să le fluture tunicile şi să plesnească pânza corturilor, în timp ce câteva iepe, din cele mai rare rase ale Arabiei, care aduceau bogăţia Ghurabilor, nechezară înspre mine.

– Aş da oricât pentru un asemenea animal!

Şi înaintai în tabără, de parcă oamenii ar fi fost nişte tufe de iarbă pe malul unui fluviu secat. Când dădui să mă apropii de una dintre ele, al-Muthanni, şeicul, veni spre mine cu sabia scoasă:

– Nici un străin nu pângăreşte onoarea fetelor lui Ghurab!

O femeie din trib se ivise între iepele care-și alăptau mânjii, iar vântul, cu o pală mai puternică, îi smulsese vălul.

Admiram iepele Ghurabilor: coamele lor negre, buzele cărnoase, șoldurile late. Dar nici una nu se compara cu tânăra care tocmai mă sedusese.

– Șeic al Ghurabilor, aleg iapa ta cea mai desăvârșită, crescută sub propriul tău cort!

Al-Muthanni zâmbi, dându-și seama că o recunoscusem pe fiica lui. Dar, în spatele nostru, cu o sabie în fiecare mână, cineva răcni:

– Din ce trib e hoțul acesta care îndrăznește să vină și să ceară mâna logodnicei lui Dhu Suyuf?

Întorsei capul cu dispreț:

– El se numește al-Ghatash, iar aceasta-i sabia mea. Toți cei care-au sfidat tăria tribului nostru acum putrezesc sub pământ.

Răspunsul lui se pierdu, înăbușit de nechezatul iepelor.

2 *Labwa*, în arabă, este unul dintre infinitele sinonime pentru „leoaică”.

excurs

Digul de la Marib

Nenumărate sunt cărţile care afirmă că arabii sunt originari din deşert. Or, nu-i adevărat. Înainte să trăiască în ariditatea nisipurilor, siliţi să se mulţumească uneori cu puţuri sălcii sau chiar cu puţin lapte ca să economisească apa pentru cămile, oamenii aceştia au locuit în oraşe. Pentru asta, au căutat regiunile cele mai prielnice şi au învăţat să devieze cursul râurilor şi să construiască baraje.

E ciudat că, în timpurile istorice, triburi care se trăgeau din aceşti orăşeni bogaţi au devenit nomade şi au rătăcit pe pământurile Siriei şi Irakului. O legendă spune povestea acestei migraţii.

La Marib, în Yemen, se găsea cea mai fabuloasă dintre aceste acumulări de apă. Ea aproviziona nu numai oraşul Marib, ci şi numeroase sate, de pe coasta Mării Roşii până pe malurile Mării Omanului.

Bogaţi şi puternici, oamenii din Marib făceau comerţ cu potentaţi străini şi primeau în corturile lor negustori din India, Persia, Egipt, Fenicia, Abisinia şi Babilon.

Dar era un comerţ ciudat, în care mărfurile erau propuse şi cumpărate numai prin gesturi. Nu că străinii n-ar fi ştiut araba, dar nu puteau înţelege sensul frazelor rostite la Marib.

Pentru că poporul din Marib nu vorbea decât prin simboluri. Era o vulgaritate să foloseşti un limbaj care să nu fie figurat.

Astfel, dacă voia cineva să pomenească despre o cămilă, putea să-i spună „corabie” sau „dună”. Putea zice „şoarece” pentru a desemna un „pumnal” şi „ochi” în loc de oază. Şi câteodată fraze întregi ca „am nevoie să-ţi sărut sandalele” pentru a spune: „Aş vrea un pahar de vin”.

Sensul acestor metafore era uneori simplu, ca asocierea între „ochi” și „oază”, fiindcă în amândouă curge apă; sau între „cămilă” și „corabie”, fiindcă marea este un fel de deșert; și chiar între „șoarece” și „pumnal”, fiindcă dinții celui dintâi sunt la fel de ascuțiți ca lama celui de-al doilea.

Dar, de obicei, aceste înlănțuiri de comparații erau ceva mai complicate; trebuia să știi, de pildă, că vinul din Marib era cărat pe spinarea cămilelor și că din pielea acestor animale se făceau încălțări; sau să fi văzut dune de nisip deplasate de vântul deșertului, asemănătoare cu cocoașele cămilelor care se îndepărtează încet.

Într-o zi, un plugar din Marib a venit în centrul orașului și a strigat:

– E o crăpătură în zidul digului!

Îndată, o femeie și-a înjunghiat soțul, închipuindu-și că „dig” voia să zică bărbat umflat de dorință, că „zidul” era rigiditatea bărbăției lui, iar „crăpătura”, metafora evidentă pe care o recunoaște toată lumea. În afară de ea, nimeni n-a părut să-și facă griji.

De fapt, fraza nu voia să spună mare lucru. Nimeni nu reușise s-o interpreteze satisfăcător. Plugarul a mai rostit-o cu voce tare de trei sau patru ori, înainte să plece din Marib spre Siria.

A doua zi, digul s-a sfărâmat. Au murit numeroși oameni în inundație. Orașul și satele din jur au fost devastate. O mare parte din supraviețuitori au început exodul spre nord.

Zadarnic au încercat să-l găsească din nou pe omul cu vestea, ai cărui termeni literari înșelaseră dureros poporul din Marib. Dar ar fi făcut o nedreptate dacă l-ar fi prins.

Speriat, disperat, cu intenția sinceră de a avertiza poporul din Marib și de a găsi forma cea mai clară cu putință, un simbol fără echivoc pentru noțiunile de „crăpătură” și „dig”, omul parcursese tot vocabularul arab, cuvânt după cuvânt, până epuizase lista și se întorsese la esență, alegând „crăpătură” ca metaforă pentru „crăpătură” și „dig” ca metaforă pentru „dig”.

د

dal
a 8-a literă
ca număr, 4
într-o serie, al 4-lea
inițiala lui دير, templu, și a lui دم, sânge

Onoarea nu mai este
decât o formă a fricii.
(Shanfara)

Scânteile scoase de copitele iepelor negre ale tribului Ghurab pe pietrele deșertului într-o noapte fără stele n-ar fi strălucit cât luciul metalic al tăișurilor lui al-Ghatash și Dhu Suyuf, omul cu două săbii – aluzie la impresionanta lui abilitate de a lupta cu o armă în fiecare mână[3].

Privirile chiorâșe ale oamenilor lui Ghurab, înfofoliți în tunicile lor întunecate, erau toate întoarse către șeic, ca niște șoimi care pândesc un șoarece. Îngăduința lui al-Muthanni fusese stranie: chiar apărat de dreptul tribal al ospitalității, al-Ghatash n-ar fi trebuit să scape nepedepsit după ce se apropiase de harem. Dar puterea de fascinație a elocvenței lui fusese atât de mare, încât al-Ghatash obținuse și mai mult: dreptul de a se lupta pentru mireasa lui cu teribilul Dhu Suyuf.

Lupta însăși era ciudată: Dhu Suyuf, atât de respectuos încât nu voia să rănească un oaspete pe teritoriul taberei, se mulțumea să se ferească de loviturile poetului. Încât, la un moment dat, al-Ghatash protestă:

– Lupta e inegală! El are două săbii. Eu numai una.

Dhu Suyuf luptă atunci cu o singură sabie, din mâna stângă, mărginindu-se să pareze atacurile lui al-Ghatash. Ceva mai târziu, poetul insistă:

– Lupta e inegală! Eu mă bat cu mâna dreaptă, iar el cu mâna stângă.

Dhu Suyuf începu să se apere de atacurile lui al-Ghatash cu sabia în mâna dreaptă.

Al-Ghatash ar fi putut cădea în nenumărate rânduri, dar Dhu Suyuf nu încercă nici măcar o dată să-l atingă. Voia, poate, să obțină o dublă victorie: să-și păstreze logodnica și totodată să nu încalce dreptul la ospitalitate.

Pe deasupra, vântul se întețea. Al-Ghatash și-a dat seama, pesemne, că rafalele erau tot mai puternice și ridicau tot mai mult nisip. Atunci se întoarse cu spatele la vânt și căzu în genunchi, cu coatele și fața lipite de pământ.

Dhu Suyuf, crezând că al-Ghatash se prăbușise de oboseală și că a învins, se apropie de străin ca să-l ridice. Dar abia se aplecase, că se și ridică deodată ca un arc pentru a se feri de un atac brusc al adversarului, scăpând sabia și ducând amândouă mâinile la față, cu ochii plini de nisip și incapabil să se apere. Și misterul e acesta: nisipul fusese suflat de vântul deșertului sau aruncat de mâinile poetului al-Ghatash?

3 Detractorii arată aici cu degetul o eroare: expresia corectă pentru „om cu două săbii” este *Dhu Sayfayn*, cu folosirea dualului, și nu *Dhu Suyuf*, care este la plural. Am încetat să argumentez că licențele poetice sunt obișnuite, mai ales pentru conformarea la metrică.

parametru

Antara

Figurile mitice ale lui al-Ghatash și Antara pot fi practic confundate. Antara a fost cel mai mare erou; al-Ghatash, cel mai mare poet. Iar la arabi orice erou este poet; orice poet este un erou.

Există, însă, fără îndoială, diferențe. Al-Ghatash avea o pasiune pentru iepe; Antara a iubit un singur cal.

Era fiul unei roabe etiopiene, iar tatăl lui îl ținuse în condiția de sclav. Când a izbucnit conflictul între cele două mari clanuri ale tribului – tocmai din cauza unei neînțelegeri legate de rezultatul unei curse de cai –, tatăl lui Antara i-a poruncit să pună mâna pe armă.

El a refuzat, în aparență, pretextând că rostul slugilor era să îngrijească de cămile. Tatăl, spre surprinderea lui, l-a eliberat, iar fiul etiopienei, în acea luptă și-n multe altele, a fost silit să se bată ca un leu.

Istoricii văd în acest gest o viclenie pentru a explica includerea lui în descendența paternă. Eu nu sunt de acord: Antara știa că nimeni n-ar fi mers fără el la luptă, căci el făcea totul pentru a salva viața cailor. Pasiunea lui pentru acest animal transpărea în scenele cele mai crude:

Când am văzut că se apropie dușmanii, încurajându-se între ei, am pornit iar la atac, dar fără să fiu rănit.

Antara! strigau ei, iar în pieptul armăsarului meu negru lăncile erau ca frânghiile-ntinse ce scot ciuturi dintr-un puț adânc;

De-ar fi putut vorbi, s-ar fi plâns; de-ar fi avut grai, i-aș fi știut suferința.

Se zice că Antara n-a iubit niciodată doar acel cal. Legenda-i adaugă și o altă pasiune: Abla, o verișoară dintr-un clan dușman, după unii, sau, după alții, refuzată lui Antara de unchiul ei, care nu voia nepoți cu pielea negricioasă.

După părerea mea, Abla nu l-a iubit niciodată pe Antara. Și mă-ndoiesc că a fost vreodată iubită de el. Între ei era acea atracție a animalelor care caută ca parteneri pe cei mai desăvârșiți din rasa lor. De fiecare dată când face aluzie la această pretinsă iubire pentru verișoara lui, în filigran stă totdeauna umbra unui cal:

Au lăsat poeții vreun lucru care să nu fie desăvârșit? Recunoști în imaginile lor tabăra părăsită?

Am coborât de pe cal ca din turnul unei cetăți, să potolesc grijile celor rămași.

Adesea, în literatură, imaginea turnului unei cetăți inexpugnabile este metafora convențională a iubirii imposibile. Când vorbește fără putință de îndoială despre verișoara lui, sentimentul pe care-l sugerează este destul de ambiguu:

Din întâmplare m-am îndrăgostit de ea, pe când îi ucideam părinții...

În alt pasaj celebru, Antara compară surâsul Ablei cu lama strălucitoare a unei săbii, iar prospețimea sărutului ei, cu o câmpie rodnică, unde nu pasc animale, sub nori primăvăratici ce, picurând, formează mici ochiuri de apă ca niște monezi de argint.

Compilatorii comit aici o greșeală. Tabloul final este o imagine a lui al-Ghatash. Picăturile de sudoare ale calului acestuia le compară Antara cu niște monezi de argint.

Dar dragostea pentru cai înseamnă dragoste de război. Antara a fost un minunat povestitor de bătălii. Se lăuda că-și ucidea dușmanii cu o singură lovitură în jugulară, dată astfel încât tăietura să semene cu o buză-de-iepure, și abandona trupurile ca să fie mâncate de șacali. Țin minte că Antara însuși avea buză-de-iepure: era ca și cum și-ar fi pus pecetea pe cadavru.

Am spus că asemuia surâsul Ablei cu lama unei săbii. Este ciudat că ferocitatea dușmanilor săi îi inspiră aceeași analogie:

Aceia, văzându-mă că descalec, își dezgolesc dinții într-o înfățișare ce zâmbet nu-i nicidecum.

Este foarte improbabil, dacă nu chiar de neconceput, ca un bărbat orgolios ca Antara să fi iubit o femeie care-l disprețuia sau care era de-un sânge cu dușmanii lui. În loc să se zbată pentru o iubire imposibilă, el a trăit în căutarea unui sfârșit inexorabil pe câmpul de luptă.

Antara a murit ucis de o săgeată primită la baza coloanei vertebrale. Încălecase pe calul său – Abjar –, pregătit să năvălească în vale pentru a ataca un clan rival. Arcașul ascuns a luat-o la fugă înapoi să anunțe moartea eroului. Însă Abjar, cu trupul lui Antara încă drept pe spinarea lui, a pornit la galop în aceeași direcție. Iar ei au văzut cavalcada fantastică a lui Abjar; l-au văzut pe Antara. Și s-au împrăștiat în fugă, nu fără a-l fi executat mai întâi pe arcaș pentru că adusese o veste vizibil falsă[4].

Cadavrul lui Antara a rămas mult timp prins în șaua lui Abjar, înfricoșându-i pe dușmani, până s-a descompus și s-a prăbușit în sfârșit în bucăți. Nu se știe dacă a avut parte de un mormânt. Însă Abjar continuă să galopeze, și astăzi, prin nisipurile deșertului.

Am văzut odată calul acesta. Nici un verset al lui Antara nu-i atât de frumos ca el.

4 Această scenă s-a răspândit până în Spania și i-a impresionat pe rapsozii care spuneau povestea lui Cid Campeadór.

٥

ha
a 26-a literă
ca număr, 5
într-o serie, al 5-lea
inițiala lui هوى, pasiune, și a lui هجرة, exil

Nu toate numerele
sunt multiple de unu.
(Yarub)

Aventura care l-a condus pe al-Ghatash să descopere, apoi să dezlege enigma lui Qaf a început chiar atunci când șeicul Ghurabilor s-a ridicat brusc din adunarea bărbaților din trib și a luat-o drept înainte, îmbrâncindu-i pe cei care-i stăteau în drum, spre intrarea unui cort înalt acoperit cu țesături roșii împodobite cu ciucuri de lână neagră.

– Răspunde, Sabah! Care dintre aceștia doi e cel mai puțin nedemn de tine?

Al-Ghatash a oferit o zestre de două sute douăzeci de cămile care trebuiau duse la Mecca în luna pelerinajului. Unul dintre bătrânii unchi ai lui Dhu Suyuf, gesticulând atât de mult încât se lovi singur peste obraz, îndrăzni să amintească înțelegerea încheiată mai înainte. Șeicul ridică mâna dreaptă și apoi o duse la centură:

– Sabah a hotărât deja. Străinul a câștigat în luptă cinstită. Iar în tribul Ghurab nu este alt poet.

Aspri, ochii fiilor lui Ghurab înspre șeicul lor, al-Muthanni. De nedescris, privirea lui Dhu Suyuf, gemând sub bandaje, rănit de al-Ghatash

când se dădea înapoi orbit prin nisip, regretând amarnic că nu-l omorâse mai devreme.

Atunci perdeaua cortului se dădu la o parte și un puternic miros de mosc se răspândi printre bărbați. Era Sabah, care venea în întâmpinarea logodnicului ei, îmbrăcată în mătăsuri și acoperită de bijuterii la ieșirea din lunga baie nupțială. Vântul deșertului sufla puternic asupră-i. Vălul i se desprinse din nou, iar tunica, lipindu-i-se de trup, contură formele rotunde și frumoase ca literele unui scrib.

Bătrânului Nagib îi plăceau în mod deosebit versurile lui al-Ghatash despre acel moment:

„Trupul i se sprijinea pe două trunchiuri de cedri de Liban, susținând o colină acoperită de o pajiște deasă. Cine s-ar fi întins în fața acestei pajiști ar fi putut vedea dansul ușor al unui pas de cămilă, singuratic în mijlocul câmpiei vălurite și albe, având în fund două mari dune tremurânde”.

Cred că-și imagina că al-Ghatash o evoca pe Sabah în aceste versuri. Presupun că Ghurabii au făcut aceeași greșeală.

Și, totuși, al-Ghatash cânta silueta învăluită a Laylei, care se apropia urmând-o, pieptănând părul surorii ei Sabah, și ea sculptată de vânt.

excurs

Pierderea Samirei

Din sudul Peninsulei Arabice pornesc două mari drumuri spre Cornul Abundenței, străbătute încă din Antichitate de caravanele care transportau tămâie, mir, pietre prețioase, bogățiile Etiopiei și minunile Indiei.

Unul dintre ele urmează țărmul Mării Roșii și leagă Yemenul de Siria și Palestina trecând prin Mecca. Celălalt înaintează pe malul Golfului Persic, de la Marea Omanului până în sudul Irakului, apoi continuă de-a lungul Eufratului spre fostul teritoriu asirian.

În timpurile cele mai îndepărtate, arabii primitivi, venind dinspre Yemen, au emigrat aproape toți pe unul din aceste drumuri, impunând limba arabă triburilor din nord cu care s-au amestecat.

Pe parcurs mulți s-au pierdut, ceea ce a dat naștere legendei unor triburi uitate și a unor orașe îngropate sub nisipuri.

Legendele spun că unul dintre deșerturile arabe cele mai neprimitoare adăpostea în nesfârșitul lui de nepătruns un trib pierdut. Ele vorbesc despre neamul lui Bilqis, regina din Saba, căruia i-ar fi aparținut acest trib cu bărbați feroce ca niște fiare și femei frumoase ca iepele de rasă aleasă.

Despre Samira, matriarha, se zice că avea cel mai frumos chip omenesc, chiar dacă nimeni nu i-l văzuse vreodată.

Bărbați din cele patru colțuri ale Arabiei veneau după femei din tribul acesta. Cei care au avut norocul să le poată contempla insistau asupra frumuseții lor ieșite din comun, de o perfecțiune nemaivăzută în peninsulă și nicăieri în lumea învecinată.

De câteva ori au fost zărite din întâmplare când s-au aventurat în afara deșertului ca să se apropie de pământuri mai puțin aride și să fure o capră

sau o cămilă. Alte dăți, de niște beduini ascunși care-au încercat să le răpească. Dar toți și-au găsit sfârșitul în mâinile crude ale bărbaților din trib.

O dată, un grup de șase sau șapte bărbați a atacat o tabără de câteva corturi a tribului Samirei, pusă la hotarele pământurilor rodnice ale Hadramutului. Capturați, legați unul de altul ca perlele într-un colier, ei au fost aduși în fața Samirei înseși, cea mai frumoasă dintre femei, pe care nici prin gând nu le-ar fi trecut c-o vor găsi aici, la marginea deșertului.

La vederea ei, au fost orbiți. Dar, atinși de un rău neștiut, și-au pierdut simțul orientării, devenind incapabili să meargă împreună în linie dreaptă sau să se evite unii pe alții.

Au fost târâți câteva leghe mai departe în starea aceasta jalnică, spre a fi abandonați acolo.

Nu se știe dacă e rodul hazardului sau dacă tribul nu se îndepărtase prea mult, dar fapt e că un supraviețuitor a reușit să regăsească, istovit, drumul dinspre deșertul de nelocuit al Samirei.

Povestea pe care a mai avut timp să o spună înainte de a muri de sete a încurajat noi căutări, iar tribul Samirei, încolțit, a fost constrâns să se refugieze pe pământuri mai uscate, pământurile roșii de netrecut.

Într-o zi, într-o piață din Qatar, au apărut trei bărbați trăgând de frâu o cămilă. Pe cocoașa animalului, o femeie așezată, acoperită cu totul, nu lăsa să i se vadă decât mâinile din tunica persană care o învelea din cap până-n picioare.

– E Samira, a zis unul dintre ei.

Oamenii din Qatar au băgat de seamă că aceia care o capturaseră pe Samira erau ca buimaci, păreau să nu vadă nimic și se împiedicau în propriile picioare, dându-se cap în cap.

Atunci frâul s-a rupt sau ei i-au dat drumul. Samira, tot acoperită, a dat bici cămilei și a pornit în galop neînfrânat spre deșert, pentru totdeauna.

Cum s-a aflat mai târziu, toți trei erau orbi. Fără să se știe dacă erau așa dinainte sau deveniseră la vederea Samirei. Nu se știe nici de când purta ea vălul acela.

و

waw
a 27-a literă
ca număr, 6
într-o serie, al 6-lea
inițiala lui وحج, refugiu, și a lui ودع, mormânt

Este pe lume glorie mai mare
decât să fii disprețuit de hiene?
(Amru ibn Kulthum)

– Fiu al fiilor Labwei, urc-o iute pe Sabah pe cămilă și du-te! Dușmanii oamenilor lui Ghurab nu trăiesc mult în mâinile lor!

Astfel m-au gonit. Și au așezat-o pe Sabah pe crupa animalului meu. De o sută zece ori fie blestemați oamenii care nu respectă cele trei zile de ospitalitate! De o sută unsprezece ori fie blestemat rivalul care a preferat să trăiască în dezonoare decât să iasă în fața sabiei mele!

Vreme de douăzeci și două de zile, am căutat tabăra tribului Labwa. În fiece clipă mă întorceam să privesc chipul femeii, pe care și cea mai mică adiere îl descoperea în joacă. Am posedat-o în deșert între urletele șacalilor și rânjetele hienelor. Dar n-am găsit nimic sublim în acel chip lipsit de mister.

Gândul mi-era doar la Layla, pe care-o văzusem numai ascunsă în spatele vălului: o vacă cu ochi negri ca două bălți de smoală scursă din pântecele pământului.

– Duceți două sute douăzeci de cămile la Mecca în luna pelerinajului și dați-le tribului Ghurab, pentru zestrea femeii acesteia pe care-o repudiez. Și adăugați încă patru sute patruzeci, ca zestre pentru femeia pe care-o voi căuta.

Acestea au fost cuvintele mele în fața adunării fiilor Labwei, aruncându-le-o pe Sabah în brațe. Și-am plecat înapoi în deșert, fără teamă că-mi voi istovi cămila.

Sălcie era apa pe care-o furam din puțuri. N-a trecut nici o caravană pe care s-o pot jefui. Atunci dunele de nisip m-au înconjurat. Dar cornul lunii a adus în drumul meu niște piraţi ai deșertului care m-ar fi prădat de nu mi-ar fi dat să beau.

– Dă-te jos de pe cămilă, arabule! Și oamenii fără trib știu să fie generoși.

Am făcut popas sub cerul liber, înfășuraţi în niște pături urât mirositoare. Laptele prins pe care mi l-au dat era acru. Pâinea începea să mucegăiască. Mi-am dat seama că, sleită de puteri, cămila mea n-avea să meargă prea departe și-am văzut lângă ea o femelă mai tânără, cu coapse frumoase și rotunde, încărcată cu două burdufuri cu apă murdară și având ugerul plin.

Când au adormit, am tras-o de frâu, în tăcere, luând astfel și restul de hrană.

Dar animalul a lovit o piatră aflată într-un loc nepotrivit. Zgomotul apei agitate în burdufuri i-a trezit pe oameni și, până să am vreme să-mi întind arcul, m-au prins. Șeicul lor m-a apucat de păr:

– Curios: toți nerecunoscătorii pe care i-am întâlnit aveau cam aceeași față! Umar, dă-mi sabia!

Însă, deodată, un nor de praf a întunecat noaptea. O vijelie a răvășit tabăra și a stins focul. Cu nisip în ochi, fără să văd nimic, am reușit totuși să încalec pe o cămilă tânără acoperindu-i ochii cu turbanul meu. Nu-mi dădeam seama dacă mă urmăreau. Dar, printre vuietele furtunii, mi s-a părut că aud o voce profundă, cumplită, ieșită parcă din adâncul timpurilor, răsunând ca un ecou în spatele meu:

– Poetul tribului Labwa este îndreptățit. Cămila aceasta este nepoata alteia, furată de Umar, care fusese a Jalilei, mama lui al-Ghatash.

parametru

Nabigha

Nu există, în natură, două creaturi identice. Se știe de mult că este și cazul gemenilor. Totuși, recent, istoria unor persoane care și-au întâlnit copia perfectă sau „dublul” a reînviat mitul. Dar e vorba numai de niște falsificări abominabile care ar trebui interzise. Adevărul este, dimpotrivă, că fiecare ființă își are antiteza ei, opusul, „anti-geamănul” ei. Așa s-a întâmplat cu doi prinți arabi: Amru și Numan. Unul a fost aliat al grecilor; celălalt, al perșilor. Unul era slab; celălalt, gras. Unul avea ochi deschiși la culoare; ai celui de-al doilea erau negri ca noaptea. Amândoi erau urâți; unul din cauza nasului; celălalt, a urechilor. Și au fost amândoi lăudați de poetul Nabigha. Cu acest prilej au devenit faimoși.

Nabigha nu se trăgea dintr-o spiță de poeți. Convertit la creștinism, el a plecat să trăiască la curtea lui Numan, aliatul perșilor, și acolo a învățat să compună panegirice care i-au conferit un loc printre maeștrii cei mai strălucițiai poeziei clasice. De la Numan a primit tot ce-și dorea de îndată ce i-a recitat primul vers din poemul său suspendat:

O, sălaș al Mayei, în munții Samad și Aliya, deșert unde trecutul se scurge la nesfârșit...

Descrierea cămilei, ai cărei dinți erau tăioși și ascuțiți ca niște cârlige de pescuit, l-a impresionat, de asemenea, pe prinț: îi amintea de un taur sălbatic de pe câmpurile de vânătoare, cu pântecele curbat ca o sabie, care avea obiceiul de-ai ataca feroce pe câinii din haită și se întorcea câteodată cu unul din ei înfipt într-un corn ca o bucată de carne în frigare. Nabigha l-a comparat pe Numan cu cămila sa și, prin urmare, cu acest taur. Nici un

suveran din dinastia lui Numan nu meritase un elogiu atât de înalt. Iar prinţul i-a cerut lui Nabigha să compună un poem pentru fiecare membru al numeroasei sale familii.

Poemul despre Mutajarrida, soţia lui Numan, povestea momentul în care ea ieşea din cort, ca o gazelă cu chip luminos, cu silueta desăvârşită ca a palmierului care se leagănă deasupra copacilor din crâng. Nabigha a comparat-o cu soarele ce răsare, cu o perlă a mării, cu o statuie de marmură pe soclu-i de piatră. A fost îndrăzneţ adăugând o scenă în care vălul tinerei femei cădea, iar ea, timidă, îşi ascundea chipul cu o mână, încercând să ridice cu cealaltă bucata de mătase: degetele fine, vopsite în roşu ca mugurii de lotus, cozile desprinse, ondulate şi negre ca butucii de vie, ochi rugători ca ai unei prizoniere...

Numan, mândru, orgolios, n-a părut ofensat. Până când au început să umble zvonuri ce insinuau că descrierile lui Nabigha erau prea perfecte. S-a impus foarte repede ideea că poetul n-ar fi putut reuşi să descrie atât de bine decât ceea ce văzuse ori chiar cunoscuse îndeaproape. Teoria aceasta realistă a însemnat pierzania lui Nabigha. Căci Numan şi-a amintit metafora taurului şi, cum se socotea el însuşi un taur, a crezut că Nabigha a râvnit şi el la frumuseţea dezgolită a Mutajarridei.

Nabigha a fost exilat şi a ajuns la curtea prinţului Amru, aliat al grecilor. Lucrurile nu s-au petrecut foarte diferit: nu i-a luat mult lui Nabigha să intre în graţiile prinţului. A compus un poem celebru în cinstea acestuia. În el trupele lui Amru apar precedate de vulturi ce zboară deschizând drumul oamenilor – vechi tovarăşi asemeni câinilor de vânătoare, dresaţi să vadă sânge fără să tremure. Vulturii se aşează în jurul câmpului de luptă, ca nişte bătrâni înveşmântaţi în negru, şi privesc cum duşmanii tribului cad fără a pricinui nici o altă pierdere în afară de lama tocită a săbiilor.

Dar poemele mai vechi ale lui Numan au început să circule în anturajul lui Amru, inclusiv cel închinat Mutajarridei. N-au întârziat atunci să apară alte zvonuri pe seama lui Nabigha şi a soţiei lui Amru, despre care se bănuia c-ar fi femeia descrisă în poem.

Prințul Amru avea totuși o încredere uriașă în soția lui și l-a trimis pe poet în exil. Auzise și el că Nabigha nu putea descrie decât ceea ce văzuse. A conchis astfel că poemele lui era numai minciuni. Că Nabigha scria versuri de pură fantezie, că – dacă soția lui Amru era credincioasă – el, Amru, nu merita deci o asemenea glorie și că el însuși, Amru, avea mult mai multe cusururi decât cele câteva crestături care îi toceau tăișul sabiei.

ز

zai
a 11-a literă,
ca număr, 7
într-o serie, al 7-lea
inițiala lui زان, adulter, și a lui زكي, onorat

Trei sunt proști:
cel care nu știe că nu știe;
cel care știe că nu știe;
cel care nu știe că știe.
(Labid)

– Domnule Mussa, nu există în mitologia arabă, nu este pomenit în nici o carte veche, nici în tratatele lui al-Biruni, nici în indexul lui ibn al-Nadim sau în opera lui Chafic Maluf – care a fost cea mai mare autoritate modernă pe acest subiect – vreun duh pe nume Jadah. Nici vreun alt duh cu un singur ochi, orb, care să fi trăit în trecut și să fi reapărut deodată în prezent în mijlocul furtunilor de nisip, rostind mărturii neverificabile. De altfel, nu există nici o etimologie pentru acest nume, nici o rădăcină plauzibilă în vreo limbă semitică. Mă tem că fanteziile dumneavoastră încep să depășească un pic limita.

Profesorul Yahia era printre cei care susțineau inautenticitatea poemului *Qafiya*, unul dintre „inautenticiști”, cum au fost numiți. Ajunsese chiar să expună problema la un congres al arabiștilor. Din nefericire, depindeam de el pentru a obține titularizarea în literatură preislamică.

– Domnule profesor Yahia, ați consultat *Cartea mănăstirii din peșteră*?

Am primit răspunsul negativ așteptat. I-am explicat, atunci, cât mai modest cu putință, că această scriere – cronică siriană a unei celebre mănăstiri din apropierea imediată a orașului arab Petra –, din care se păstraseră numai fragmente, este singura care menționează figura mitică a lui Jadah.

Potrivit autorului ei anonim, Jadah era un duh uriaș, cu un singur ochi și vocea tunătoare. Când Alexandru cel Mare a pornit în cucerirea Orientului, el a fost printre ființele supranaturale care s-au interpus în fața înaintării temutului macedonean.

A pierdut bătălia, într-o luptă fără seamăn cu Alexandru însuși, care l-a lovit cu spada în plină figură și i-a scos singurul ochi încă sănătos care-i rămăsese.

Însă Jadah n-a fost înfrânt. El a luat forma și consistența fumului și, printr-un salt spectaculos, a dispărut dincolo de crestele muntelui Qaf, ca să se întoarcă în timp și să-și recupereze ochiul pierdut. Beduinii se temeau grozav de furtunile de nisip care suflau dinspre marginile lumii fiindcă Judah s-ar fi putut afla în mijlocul vreuneia; iar o mărturie venită direct din trecut nu poate fi pusă la îndoială.

– Dacă e adevărat ce-mi spuneți, aș vrea să știu și eu unde, în ce bibliotecă, aș putea găsi opera asta.

– Îmi pare rău, dar e mare păcat că n-ați avut timpul să parcurgeți toate cărțile pe care le deține propria dumneavoastră universitate.

Am coborât la secția de documente rare. Bibliotecara ne-a adus o fișă pătată cu titlul scris în sirianã: *Cartea mănăstirii din peșteră*. Codul de clasificare respecta toate normele tradiționale în vigoare în biblioteci. Dedesubt, în note, apărea numai semnătura mea, dovedind că eram singurul care ceruse vreodată să o consulte.

Nu m-am putut abține totuși să-mi manifest indignarea când s-a constatat că această veche culegere, această raritate paleografică, nu se mai afla pe raftul indicat de fișă. Angajații bibliotecii au răscolit peste tot, dar degeaba.

– Școlile libaneze au reputația de a fi serioase, domnule profesor Yahia.

Omul își ieșise din fire.

– O să cer să fie expertizată fișa, domnule Mussa! Miroase a făcătură! Și adaug (între noi): sunteți ridicol în costumul ăsta italian și cu turban libanez!

Voiam să îngaim ceva despre rădăcinile mele culturale, dar el trântea deja ușa.

A doua zi am luat avionul spre São Paulo. N-am aflat niciodată rezultatul expertizei.

excurs

Cele două oglinzi

Arabii au fost printre primele popoare care au adoptat creștinismul, deși multe triburi au rămas păgâne sau au păstrat unele rituri ale religiei tradiționale. Printre primii martiri creștini sunt mai mulți arabi. Primul împărat roman care a permis botezul a fost Filip, zis pe bună dreptate „Arabul”. Episcopi arabi au fost prezenți la conciliile unde s-au dezbătut celebrele chestiuni bizantine, iar ei s-au aliniat pozițiilor blocului ortodox. Cele mai vechi două inscripții în limba arabă păstrate până astăzi au fost trasate în biserici creștine.

De fapt, triburile din deșert au conceput creștinismul, cu două secole înainte de Cristos însuși.

Nu se știe exact când s-a răspândit el printre popoarele semitice, dar obiceiul de a sacrifica întâii născuți pentru a potoli mânia divină împotriva tribului sau a face divinitatea prielnică tatălui este, cu siguranță, destul de vechi. Nimănui nu-i este necunoscută, de exemplu, povestea lui Isaac și a lui Avraam.

La fel se întâmpla la beduini.

Când boala și nenorocirea l-au lovit pe un anumit Adib, fabricant de oglinzi, un oracol i-a cerut sângele fiului său cel mare.

Adib a izbucnit în râs, apoi în plâns, pentru că nu avea decât fiice. Disperat, socotind că idolul îi cerea imposibilul tocmai pentru a nu fi obligat să-l ajute, el s-a retras în deșert și a simțit suflarea morții.

Dar i-a venit o idee când, plângându-și soarta, și-a pus chipul în fața unei oglinzi meșterite de el. Deși confecționa de ani buni oglinzi, nu-și dăduse seama până atunci că imaginea reflectată de ele era inversată în

raport cu obiectul real: partea dreaptă a feței apărea la dreapta în oglindă și viceversa. Ca să obțină o imagine perfectă, era nevoie de o a doua oglindă – adică de o dublă inversare a figurii originale.

Adib s-a gândit: dacă Allah îl cere pe fiul meu cel mare, aș putea să-i fac pe plac oferindu-i-o pe fiica mea cea mică.

Și așa a și făcut. Iar Adib a trăit și a prosperat. Vestea s-a răspândit repede și diverse triburi au început să prefere, la rândul lor, sacrificarea ultimilor născuți. Coranul condamnă acest obicei, ceea ce arată că el era încă practicat în secolul al VII-lea.

Dar speculațiile despre dubla reflectare nu se opresc aici. Unii au făcut alte inversări, nu întotdeauna întemeiate, alegând soția cea mai bătrână în locul fiicei celei mai mici sau un cumnat ori o nepoată.

Cu timpul, discuțiile pe acest subiect au devenit strict teoretice, iar înțelepții deșertului au propus o dublă inversare inovatoare: dacă, la origine, viața tatălui merita moartea fiului, ținând cont de ipoteza dublei reflectări, viața omului, în general, putea și ea să merite moartea unui zeu.

Marele avânt cunoscut de cultul lui Adonis (un zeu care moare) în perioada elenistică are, poate, legătură cu această teză. Dar prea puțin contează.

Fapt este că fuseseră puse bazele doctrinei: dacă zeul Allah era considerat tatăl divin, moartea tatălui divin trebuia să fie echivalentă cu moartea fiului uman. Iar dacă sângele acestui fiu era vărsat, nimeni nu făcea să curgă sângele mamei sale: altfel spus, mama sa rămânea fecioară.

Vreme de două sute de ani, beduinii au rătăcit de la oaze la sate, până în orașe, în căutarea unui fiu uman al lui Allah născut dintr-o mamă fecioară. Nu întâmplător trei prinți arabi (numiți tardiv și impropriu „regii magi”) au fost martori la nașterea unui asemenea copil.

Sunt, însă, unii care afirmă că toate acestea nu-s decât o impostură. Că nu există dovezi solide pentru paternitatea copilului. Că oglinzile pot fi întoarse în altă direcție.

ح

ha
a 6-a literă
ca număr, 8
într-o serie, al 8-lea
iniţiala lui حب, iubire, şi a lui حجاب, văl

Să-ţi respecţi duşmanii
înseamnă să celebrezi un cult al morţilor.
(Antara)

Cartea mănăstirii din peşteră povesteşte ultimul periplu al tribului lui al-Muthanni, din stepele Siriei până la graniţele Arabiei, unde avea să se piardă împlinindu-şi destinul. În epoca acestor evenimente, poate la mijlocul secolului al V-lea, triburile din nord erau toate mai mult sau mai puţin convertite la creştinism, spre deosebire de Ghurabi şi de alţi câţiva, care păstrau încă religia tradiţională.

Ghurabii duceau un sângeros război de răzbunare împotriva tribului Salih, ortodocşi neînduplecaţi care contau pe sprijinul Constantinopolului.

Cartea relatează că Dhu Suyuf, într-o incursiune pe teritoriu inamic făcută pentru a fura apă, îi surprinde şi-i ucide, cu o singură lovitură a celor două săbii, pe doi fii ai lui Bulbul, şeicul Salihilor. Tabăra Ghurabilor este atunci atacată de călăreţii conduşi de şeicul însuşi.

Asaltat prin surprindere, tribul Ghurab ar fi pierdut lupta, dar Bulbul, într-un acces de furie, punând mâna pe un cumplit iatagan persan şi vrând să se năpustească asupra lui al-Muthanni (care lupta pedestru), îşi face calul să se cabreze şi, când să lovească, şeicul Ghurabilor apucă o suliţă căzută pe jos şi-o înfige în pântecele calului, trăgându-l în ţeapă pe Bulbul.

Salihii își pierd curajul și bat în retragere. Ghurabii ridică trupul șeicului învins și-l dau pe mâinile a doi servitori ai lui al-Muthanni, doi îmbălsămători capturați în deșertul egiptean.

Căci era obiceiul Ghurabilor să conserve, protejate sub cortul șeicilor, cadavrele dușmanilor lor.

Dar al-Muthanni n-avea să poată rezista furiei Salihilor, care invocă alianța cu triburile Kalb, Udhra, Tanukh, Bahra, Ghassan și Jusham. Iar tribul Ghurab fuge spre sud, luând, îmbălsămat și fără mormânt, cadavrul lui Bulbul.

Călăreții Salihilor lansează raiduri în deșert pe drumul Ghurabilor. Descoperă urme ale unei tabere părăsite. Și acolo îl găsesc pe al-Ghatash, după ce acesta fusese salvat de tâlhari de mărturia lui Jadah.

Poetul, îngenuncheat lângă cămila lui, șterge delicat cu degetele cele mai fine straturi de nisip ce acopereau urme recente, încercând să recunoască urma picioarelor Laylei. Salihii n-ar fi avut milă dacă tribul Labwa n-ar fi fost și el convertit. Iar al-Ghatash i-a urmat.

Pista i-a condus în primejdiosul Deșert al Mirajelor. Un deșert ca nici un altul, unde mirajele erau ieșite din comun. În loc să vadă apă unde era nisip, în Deșertul Mirajelor, beduinii vedeau nisip acolo unde se găsea apă – și, fără a se opri ca să bea, mureau de sete ceva mai departe.

De la un moment dat, urmele se pierd. Fiii lui Salih, zărind niște vârtejuri de ceață, pretind că au văzut semne de fum. Însă al-Ghatash, băgând de seamă capătul unui turban îngropat în nisip, descoperă un cadavru fără mormânt, în parte descărnat și cu urme vizibile de mușcături.

– Unde-i focul, acolo sunt oamenii. Lasă-l! E trupul unui om mort de sete, pângărit de hiene și șacali.

Dar poetul din tribul Labwa a preferat să se încreadă în indiciile pe care le găsise pe cadavru: două incizii adânci, drepte, una de fiecare parte a pieptului.

parametru

Ibn al-Abras

Legendarul Abid, zis și ibn al-Abras, a fost unul dintre cei mai tineri poeți, iar unul dintre poemele lui se numără printre cele mai mari opere din Epoca Ignoranței. A fost, totodată, incontestabil, cel mai nefericit dintre ei.

Abid (sau poate Ubayd – căci aceste nume se scriu identic), deși se născuse bogat, a fost foarte repede luat din grija părinților – care se molipsiseră de lepră și trăiau izolați într-o groapă de leproși aproape de Bostra. Numele *ibn al-Abras* înseamnă tocmai „fiu de leproși”.

De parcă acest prim blestem n-ar fi fost de ajuns, se pare că, într-o noapte de jocuri și petrecere, Ubayd (sau Abid) s-a îmbătat peste măsură și a mers să se culce sub cortul propriei lui surori, pe care a lăsat-o însărcinată.

Unchii lui au tolerat incestul (Abid era un mare poet, iar sora lui a spus că nu-și dăduse seama de nimic, fiindcă nu se trezise) și l-au acoperit cu bogății și privilegii. Totuși, acest eveniment l-a marcat într-atât încât, din ziua aceea, a abandonat plăcerile vieții, a renunțat la bunurile materiale și a început să trăiască din cerșit, precum părinții săi bolnavi în groapa leproșilor din deșertul Bostra.

Umblând de la o tabără la alta, trăind din ospitalitatea triburilor, Ubayd s-a îndreptat spre celebra al-Hira, citadelă arabă de pe pământurile joase ale Irakului.

Pe vremea aceea, în al-Hira domnea perfidul Mundhir. Acesta aparținea unui trib creștin, dar interpretarea lui personală a creștinismului îl făcuse să instituie în calendar Ziua Consacrării Binelui și Ziua Consacrării Răului. Primul străin pe care-și punea ochii în acele zile primea fie o mie de

monede de aur și o sclavă fecioară, fie o piele de dihor negru și o condamnare la moarte.

Abid a ajuns la al-Hira în zori. Orașul era complet pustiu. Când a auzit cântecul cocoșului, un bărbat îl privea de la poarta cetății.

Bărbatul era perfidul Mundhir. Ziua, cea a Consacrării Răului. Poetul ar fi primit pielea de dihor negru și-ar fi așteptat toată ziua să fie sacrificat, legat de un obelisc ce simboliza inversul crucii.

Poemul lui Ubayd este cel mai grav, mai melancolic, mai sumbru dintre toate poemele suspendate. Și are un punct comun cu cel al lui al-Ghatash: nesupunerea voită, dacă nu chiar insolentă, la convențiile genului.

Oda clasică cuprinde trei mișcări fundamentale: sosirea poetului pe urmele taberei părăsite de tribul iubitei; căutarea ei, călare pe cal sau pe cămilă, în care înfruntă primejdiile deșertului; în sfârșit, elogiul tribului, în care poetul descrie bătăliile victorioase și măcelărirea dușmanilor, adună maxime înțelepte, își expune propriul cod al onoarei și dă frâu liber unei fanfaronade tipic arabe constând în scene de beție și risipă iresponsabilă.

Poemul lui al-Abras nu are aproape nimic din toate acestea. El enumeră fastidios o întreagă serie de regiuni depopulate, devenite bârlogul fiarelor sălbatice, locuri ale morții, o lume unde devenise dezonorant să îmbătrânești.

Dar nu apare nici o invocare tradițională a femeii iubite. Abid nu pomenește nici măcar un nume de femeie. Și declară imposibile iubirea și fericirea:

...dacă taberele se mută, iar oamenii vin și pleacă, ce mai e acolo original sau miraculos?

Dacă aceia care moștenesc trebui-vor să dea moștenirea? Dacă aceia ce pun mâna pe-o pradă sunt apoi jefuiți?

Dacă acela ce pleacă să viziteze pe cineva se întoarce? Dacă acela ce pleacă să privească moartea nu se mai întoarce?

Viața omului nu este decât minciună, o scurtă perioadă de agonie în mecanica morții.

Oda lui Ubayd este un poem dedicat morții. O altă ciudățenie a ei este finalul abrupt, în toiul unei scene sălbatice din deșert: lupta între un șoim și o vulpe.

Marea problemă care i-a frământat pe erudiți a fost motivul pentru care Abid se oprise – sau își încheiase brusc compoziția – într-un stadiu considerat în mod convențional de tradiție mijlocul poemului, când avea destul timp să-l termine între momentul în care a primit pielea de dihor negru și cel al execuției. Eu am propria mea teorie despre acest lucru.

Potrivit unor biografi medievali, poetul, înainte să plece spre al-Hira, ar fi fost la părinții săi, în groapa leproșilor. Iar asta la începutul celei de-a unsprezecea luni din calendarul arab – lună sacră în care omorul era interzis. Știm că Ziua Consacrării Răului impusă de perfidul Mundhir cădea în luna a șasea. Or, nu putea să-i ia lui Ubayd mai mult de două luni ca să ajungă de la Bostra la al-Hira.

Ziua sosirii lui – ziua în care fusese primul străin zărit de perfidul Mundhir – a căzut, așadar, în a unsprezecea sau a douăsprezecea lună din calendarul vechi. Nu putea fi decât Ziua Consacrării Binelui.

Dacă Abid (sau Ubayd) și-a întrerupt compunerea poemului, este fiindcă a primit cele o mie de monede de aur și sclava fecioară. Se zice că era un tânăr foarte simplu, detașat de bogății și plăcerile lumii, care optase pentru calea renunțării, a sărăciei și alesese să-și consacre talentul poeziei. Dar eu pun întrebarea: există vreun om care să poată renunța a doua oară la ispitele vieții?

ط

ta
a 16-a literă
ca număr, 9
într-o serie, al 9-lea
inițiala lui طريـق, drum, și a lui طـوف, întoarcere

O, frumusețe!
O, femei!
O, deșerturi!
(anonim)

Am lăsat să răsune ecoul versurilor mele peste tot pe unde am trecut mergând pe drumurile furiei și devastării: era ușor să ții urma lui Dhu Suyuf. Oamenii lui Salih erau morți. Atunci, deodată, în fața mea: Oaza de Nisip.

– Caut drumul fiilor lui Ghurab, am întrebat încă o dată din șa.

Dar n-am avut nevoie de răspuns. Dezolarea din privirile lor îmi spusese deja totul. Am făcut cămila să se lase în genunchi ca să descalec, am atârnat arcul de șa, mi-am desfăcut un rând al turbanului și-am dus-o să bea lângă canale și țarcul animalelor, la oarece depărtare de cătun.

Aspre, chipurile uscate ale acelor oameni; dar rece, apa din puțul oazei. M-am hotărât să mă îmbăiez chiar acolo, ascuns în verdeața arbuștilor, departe de casele pe care numai lipsa de curaj putea să le fi țintuit pe pământ. Se apropia amurgul. Cu capul plecat, tocmai terminam spălatul pe cap când mi s-a părut că aud un corb croncănind în spatele meu.

M-am ridicat în grabă, închipuindu-mi deja că vine să-mi ia în cioc centura sau turbanul, dar zburătoarea dispăruse printre palmieri. Când m-am

dus să-mi verific lucrurile, am ghicit o prezență omenească, simțind cum îmi trece o umbră peste față. Ivită dintre canale și țarcul animalelor, o femeie fără văl, îmbrăcată în negru și cu picioarele strâmbe, venea înspre mine șchiopătând în lumina apusului, fără a se sinchisi de goliciunea mea.

– Fericit fie străinul care nu știe citi în zborul păsărilor, căci în el e scrisă pierzania fiilor lui Ghurab, căci în el stă scris că nimic nu e veșnic!

Ghicitoarea știa pesemne că pierdusem urma Laylei. I-am zis că-s poetul tribului Labwa și caut frumusețea unui chip învăluit.

– Ca s-o găsești, va trebui mai întâi să dezlegi enigma lui Qaf.

Și mi-a spus o poveste ridicolă în care niște cuvinte misterioase scrise pe o amuletă te ajutau să revezi trecutul. I-am răspuns că nu știu să citesc, că nu cred în asemenea prostii și că nu mă interesează decât unde se află tabăra Laylei.

– Atunci ține urma corbului. E și drumul Ghurabilor.

Mă gândeam că-și bate joc de mine, fiindcă un corb nu lasă urme. Și-am amenințat-o pe bătrână, care a rânjit ca o pasăre rău-prevestitoare. M-am întors pe călcâie și m-am îndreptat, după miros, spre un cort unde se servea ceai. M-am așezat ca să beau în mijlocul unor oameni murdari și fără dinți, îmbrăcați în zdrențele jegoase și rupte ale celor care lucrează pământul.

Dar ghicitoarea mă urmase și, cu vocea ei ascuțită, a atras asupră-mi admirația tuturor dându-le de știre că-s poetul tribului Labwa. Iar apoi, citind în stele, le-a descris frumusețea Laylei, le-a povestit lungul meu drum prin nisipuri până la sosirea în acea oază unde descălecasem, atârnasem arcul de șa și dusesem cămila să bea lângă canale și țarcul animalelor în care se ascundea ea – ghicitoarea.

Le-a spus toate acestea, apoi s-a pierdut în umbră. A doua zi, am luat-o pe urma ghicitoarei, sau a corbului[5], căci ea și el nu puteau fi, fără îndoială, decât una și aceeași persoană.

5 Ghurab înseamnă „corb” sau „cioară”.

excurs

Triunghiurile lui Spiridon

N-a fost complet ignorat de savanţi faptul că teoremele şcolii de la Croton, îndeosebi cea referitoare la triunghiul dreptunghic, aveau o semnificaţie mai mult metafizică decât matematică. Nu degeaba se povesteşte, de altfel, că zeilor le-a fost oferită o hecatombă ca urmare a acestei formidabile descoperiri. Chiar dacă nu cred în această hecatombă ca fapt istoric, deoarece caracterul ei violent şi nemăsurat contrazice preceptele şcolii, cred că legenda nu a apărut întâmplător şi că ea poate fi legată de doctrina nemuririi şi a transmigraţiei sufletelor care s-ar produce o dată la o sută de ani.

Întocmai a presupus şi Spiridon, născut Naim, din tribul Labwa, care a adoptat un nume grecesc pentru a fi primul beduin arab care obţinea cetăţenia romană, părăsind corturile deşertului pentru a porni pe aceleaşi drumuri pe care le străbătuse sufletul său în alte vieţi, în interiorul altor trupuri.

Spiridon nu a ajuns faimos după moarte, dar a fost un filosof destul de erudit, bun cunoscător al cărţilor vechi şi cu un subtil talent aritmetic. La Alexandria, a putut folosi după bunul său plac biblioteca şi a reţinut pe dinafară clasarea cărţilor. Dar s-a avântat şi în zonele mărginaşe, unde a coborât în cripte şi a celebrat misteriile. Se zice că a învăţat să citească papirusurile egiptene în timp ce dansa gol în faţa mării şi că sugea direct din ugerul iepelor.

Avid de cunoaştere, pe care nu o disocia de experienţa mistică, s-a alăturat unui grup de geometri care emigrau în Rhodos, pregătiţi să

contemple perfecțiunea colosului și hotărâți să rezolve problema cvadraturii cercului.

Trebuie restabilit aici un adevăr istoric: Spiridon, și nu Ptolemeu, a aproximat primul expresia 3+17 / 120, valoarea lui π. Poate că nu și-a dezvăluit descoperirea deoarece, imediat ce a reușit-o, a început să se îndoiască sincer de orice posibilitate de a-l exprima pe π printr-o fracție oarecare, să creadă că numărul π, aria cercului unitar – cu raza de 1 –, pur și simplu nu există în natură.

Această frustrare a fost decisivă: ea l-a împins să-și cheltuiască toată energia în studiul interminabil al triunghiurilor, îndeosebi al triunghiurilor dreptunghice. Nenumăratele proprietăți geometrice ale acestor figuri l-au făcut pe Spiridon să le conceapă ca pe niște părți integrante ale echilibrului divin al cercului, a cărui manifestare materială ar fi ele în lumea noastră.

Și de aici a apărut teoria reincarnării: omul era o asociere triunghiulară de materie, spațiu și timp în neîncetată transformare. Iar sufletul lui, rezultat din suma unghiurilor, era în comuniune directă cu eternitatea și infinitul circulare.

Puținii increduli care nu acceptau aceste argumente au avut repede parte de o demonstrație irefutabilă atunci când Spiridon a început să-și amintească obiecte și persoane pe care le cunoscuse în trecut. A recunoscut, mai întâi, în bunurile lăsate de un bogat negustor de sclavi, o cupă cizelată din argint, împodobită cu o inscripție misterioasă în pietre prețioase pe care el a descifrat-o ușor, întrucât era propria lui operă de pe vremea când fusese Mnesarcos, un sculptor din Samos mort cu șase sute de ani mai înainte.

A plecat atunci la Samos, unde a identificat pe epigrame funerare hexametri scriși de mâna lui, pe când era Lysias, un poet mediocru din Milet mort cu o sută de ani mai târziu.

La Milet, chipul unei prostituate l-a condus la Naxos. De la Naxos, a continuat până la Cirene, urmând pista indicată de sigiliul unui arhonte căruia-i fusese servitor. De acolo, după ce l-a întrebat pe un păstor de catâri, s-a îmbarcat spre Byblos, unde motivele unui covor l-au făcut să plece la Ierusalim, în Iudeea.

Drumul a fost neplăcut. Spiridon a fost ridiculizat de un gramatician necuviincios căruia-i plăcea la nebunie să-i demonteze pe filosofi.

– Nu cred nimic din toate acestea, nici în reincarnări, nici în capacitatea ta de a-ți aminti vieți trecute.

– Tocmai că e un har al înțelepților. Ai auzit despre maestrul din Croton care a reconstituit primul istoria sufletului său și putea să se afle în două locuri în același timp?

– Baliverne! Legende primitive, la fel de ridicole ca fanteziile lui Homer!

– Nu. Nu-s legende. E o putere care se dobândește prin interpretarea ezoterică a triunghiurilor. Orice lucru, orice întâmplare, orice mișcare trebuie privite întotdeauna sub trei dintre aspectele lor. Relația între ele – adică triunghiul pe care-l formează – definește caracterul lor metafizic.

– Cine n-ar putea atunci să pretindă că-și amintește o cupă veche de o sută de ani ori chipul unei târfe?

– Eu pot dovedi ce spun! Cupa avea un motiv recurent alcătuit din douăsprezece pietre. M-am dus la Samos. Toate operele atribuite lui Mnesarcos aveau motive asemănătoare, de fiecare dată cu douăsprezece pietre. Un semn echivalent cu litera μ, inițiala lui *Mnesarcos*, omul care am fost eu acum șase sute de ani.

– Pură coincidență! Doisprezece e o cifră care apare în toate fabulele: în cea a muncilor lui Hercule, în cea a semnelor zodiacului, în cea a zeilor din Olimp și chiar în a celor douăsprezece triburi întemeietoare ale poporului din Iudeea.

– Dar nu pe chipul femeii din Milet, căreia i-am retrasat întreaga genealogie.

– Ai retrasat genealogia unei curve? Zău așa, Spiridon!

Spiridon a încercat să ducă mai departe discuția, amintindu-și că avusese pretenția de a duce la capăt doctrina neterminată a maestrului din Croton referitoare la cel mai perfect triunghi dreptunghic – cel cu laturile de 3, 4 și 5, singurul ale cărui laturi formează o secvență neîntreruptă de numere întregi și al cărui perimetru este 12 (cifră divină prin excelență).

Dar intrau deja în Ierusalim, împinși într-o parte și-n alta în înghesuiala unei mulțimi agitate.

– Osândiți să moară pe cruce! răcni un arab.

Gramaticianul a intrat într-o tavernă, în timp ce Spiridon, atras de strigătele poporului, a rămas în mijlocul tumultului din stradă. Ulițele înguste și aglomerate păreau să sporească și mai mult suferința celor trei răufăcători care, sub biciul străjilor, trebuiau să tragă bârnele pe care urmau să fie răstigniți.

– Sunt doi tâlhari și-un impostor, a auzit el pe cineva spunând într-o greacă foarte stricată.

Oroarea fascinează. Uneori mai mult decât frumusețea. Asta a simțit Spiridon când cortegiul a ajuns pe un deal din împrejurimile orașului. Imobilizat de mulțimea compactă din fața lui, abia distingea zgomotul cuielor bătute și tânguirea sfâșietoare a osândiților. Abia după ce crucile au fost înălțate a putut în sfârșit să le vadă, adevărate schițe verticale de triunghiuri dreptunghice.

Această dispunere deosebită i-a inspirat o exegeză alegorică. Spiridon a analizat scena: trei persoane și trei cruci, fiecare cruce cu patru extremități – 3, 3 și 4: deci un triunghi isoscel cu perimetru de 10 și înălțime mai mică decât baza – semn al naturii umane. O înălțime mai mică decât baza indică, într-adevăr, o mai mare propensiune spre pământ decât spre cer. Valoarea perimetrului, 10, este dublul lui 5 – care este numărul extremităților corpului, degetele de la mâini și picioare. Proprietatea triunghiurilor, cea de a avea două laturi egale, reprezintă echilibrul binelui și al răului.

Deodată, o înghesuială și un țipăt strident l-au smuls din gândurile lui. Întorcându-se, a văzut că o femeie agresivă, isterică, ce încerca să înainteze înspre cruci, era ținută de păr. Spiridon s-a îndepărtat atunci discret și a căutat să se pună la adăpost apropiindu-se de gărzile romane care jucau zaruri.

A rămas să asiste la agonia nefericiților până când ultimul dintre ei și-a dat duhul. L-a privit pe răstignitul care gemea în mijlocul celorlalți doi. Era ceva pe acel chip, niște trăsături deosebite care-i aminteau de cineva. L-a privit cu atenție și deodată i-a apărut o imagine, impunându-se în mintea

lui. Nu mai avea nici o îndoială. Cu șase sute de ani în urmă, îl văzuse născându-se pe omul acela.

– Pe Allah! strigă el în limba maternă, Pitagora!

[Începând din secolul al IV-lea, filosofii idolatri care se converteau la religia Imperiului au început să pună în circulație versiunea potrivit căreia Spiridon ar fi numărat 3 cruci, 4 extremități și (în loc de 3) 5 persoane: doi răufăcători și trei ființe distincte reunite în impostor, ceea ce dădea un triunghi dreptunghic perfect cu laturile de 3, 4 și 5 și cu perimetru de 12. Sursele mele nu-mi permit o asemenea speculație. Și, de altfel, nu cred că aceste elemente contribuie în vreun fel la desăvârșirea teoremei.]

ي

ya
a 28-a literă
ca număr, 10
într-o serie, al 10-lea
inițiala lui يـمـن, dreapta, și a lui يـسـار, stânga

Trei au credință:
persanul, în horoscopul lui;
evreul, în legea lui;
arabul, în cămila lui.
(anonim)

După ce a străbătut deșerturile, a înfruntat furtunile, a escaladat crestele stâncoase și s-a cufundat în întunecate defileuri secrete, al-Ghadash a ajuns în fața Mănăstirii din Peșteră. Trebuie să fi văzut, din înaltul prăpastiei care ascundea construcția (azi demolată), valea fertilă, fântânile cu apă limpede, micul sat de călugări care creșteau oi și cultivau curmali; și – jos de tot, pe peretele brezei, cioplite în roca falezei – treptele de piatră care duceau la fațada bisericii ce se prelungea în interiorul peșterii.

Al-Ghatash a ocolit probabil râpele ca să coboare în cătun. Semnele cruzimii Ghurabilor erau încă foarte clare: cruci înfipte pe morminte recente, livezi devastate, hoituri de animale ce umpleau țarcurile la intrarea în stâne.

Fiul lui Labwa a cerut probabil găzduire și apă pentru cămila lui. Dar nimeni nu i-a răspuns. Poetul a insistat, cu siguranță, întrebând încotro o luaseră Ghurabii, dar tot n-a primit vreun răspuns. Se va fi adresat în mai multe rânduri celor șase călugări care se găseau acolo, îi va fi scuturat

somându-i să-i răspundă, dar și-a dat seama până la urmă că erau muți ca peștii.

Poemul e puțin neclar în acest pasaj, dar se pare că al-Ghatash, enervat, a ajuns chiar să-l rănească pe unul și să-l târască de păr pe altul. Iar cel mai straniu este că ei n-au avut nici o reacție. Degeaba întreba și insista cât putea, cenobiții lăsau ochii în jos ca niște porci care caută coji de legume prin cocină.

Al-Ghatash a traversat tăcerea cătunului și s-a îndreptat spre biserică. A urcat treptele de piatră, a intrat în templu și a început să urle, răsturnând cu sabia cele câteva mobile sumare care-i ieșeau în cale în timp ce înainta în interior. Cerea informații despre tribul Laylei. Și amenința că va distruge totul dacă nici o ființă omenească nu vorbește cu el.

Călugării ridicaseră biserica sprijinindu-se de piatră, în așa fel că o parte era construită, iar cealaltă formată de cavitatea naturală a stâncii. Această din urmă parte, mai largă, se îngusta până devenea un fel de defileu (unde trebuie să fi fost altarul), care se continua cu o falie strâmtă, dar destul de înaltă, având săpate pe laturi nișe ce constituiau chiliile. Culoarul acesta aproape fără aer și prost luminat alcătuia mănăstirea propriu-zisă.

Înăuntru lucrau patru bărbați, fiecare în fundul cavității lui. Le curgeau pe față picături mari de sudoare, erau murdari și nu ridicară ochii din pergamentele decât când al-Ghatash îi amenință că le dă foc aruncând o lampă cu ulei peste unul dintre ele. Stinseră flăcările cu rasele de aba.

– Dau foc la tot dacă nu-mi spuneți încotro a luat-o tribul Ghurab! Am văzut-o pe ghicitoarea șchioapă. Știu c-au trecut pe aici.

Unul dintre călugări bătu atunci cu piciorul în pământ ca să le atragă atenția celorlalți, iar al-Ghatash asistă la o scenă insolită: cei patru oameni comunicând în scris prin litere trasate pe nisip cu vârful unui baston.

Al-Ghatash voia să mai aducă o lampă când ei părură să fi terminat. Tot fără să scoată o vorbă, cel care bătuse cu piciorul în pământ intră într-o chilie, puse ceva într-o tolbă și atinse brațul lui al-Ghatash, arătându-i cu degetul spre intrarea peșterii.

Ajuns afară, al-Ghatash se opri lângă cămilă. Înțelese în sfârșit: călugărul mut avea să-l readucă pe urmele Ghurabilor.

parametru

Zuhayr

Zuhayr este aproape opusul perfect al lui al-Ghatash. Au în comun numai faptul că amândoi mâncau cu mâna dreaptă. O imagine veche spune că viaţa lui al-Ghatash a urmat mersul sinuos al unui şarpe; cea a lui Zuhayr, rectitudinea trunchiului de palmier.

La arabi, modestia nu-i decât josnicie, iar Zuhayr, mândru că era unul dintre ultimele vlăstare ale unui neam de poeţi, îl dispreţuia pe al-Ghatash, care se trăgea din oameni de rând. „Lancea e bună numai dacă şi coada ei e bună", „Palmierul creşte numai dacă are rădăcină adâncă" sunt maxime preluate din versurile lui Zuhayr.

Zuhayr, model de demnitate şi prudenţă, a fost singurul poet arab care nu a luat calea armelor. Tocmai pentru că s-a lipsit de plăcerea aceasta trebuie considerat un erou.

Este un lucru comun să nu li se atribuie decât înţelepţilor darul vieţii lungi. Exact asta s-a spus despre Zuhayr. A trăit, poate, o sută douăzeci de ani. Poemul său suspendat, care celebrează sfârşitul unui conflict de patru decenii, este o sursă inepuizabilă de proverbe înţelepte:

Destinul se năpusteşte precum cămilele oarbe.

Să te ascunzi, spre-a nu fi muşcat de fiare, nici strivit de cămile.

Cine nu-şi apără puţul cu sabia vă rămâne-nsetat.

Cine se răzvrăteşte împotriva cozii unei lănci se va supune vârfului.

Limba face jumătate din eroi. Inima, pe cealaltă. Restu-i numai o mână de carne şi sânge.

Câţi n-au părut buni înainte să deschidă gura?

Nu-i nevoie de o lectură foarte atentă ca să-ți dai seama că a treia cugetare nu corespunde cu personalitatea pașnică și împăciuitoare a lui Zuhayr.

Explicația obișnuită – dar evidentă – atribuie unui alt autor acest vers inserat târziu în poem de Zuhayr pentru a respecta metrul și rima.

Aș vrea să atrag atenția asupra faptului că nu doar metrul și rima, ci și stilul însuși sunt în mod clar ale lui Zuhayr. Acest vers este deci autentic. Numai că aparține altui poem, pierdut, care nu-i o invectivă împotriva războiului, ci un fel de *artă a iubirii* din deșert, un ghid practic al dragostei carnale.

Zuhayr a fost un mare experimentator în acest domeniu. Experimentele lui erotice privesc mai bine de șase sute de femei, de toate rasele, castele și vârstele. La nouăzeci de ani, încă era în stare să satisfacă unsprezece soții în același timp.

El a descoperit că a ceda unei pasiuni este sinonim cu a pierde. Dar teoria lui viza inversul doctrinelor „sublimaționiste”, ca aceea a lui Buddha. Și-a aplicat-o lui însuși, cum arată în introducerea unui poem care figurează printre cele mai mari șapte din Epoca Ignoranței.

În el, Zuhayr contemplă urmele tăcute lăsate de tabăra mamei lui Awfa, pe colinele de nisip ce-i amintesc de liniile fine ale unui tatuaj. Privește trecând antilopele cu ochi mari și gazelele albe, turmă după turmă, iar puii, lipiți de mamele lor, sar ca să sugă. Aici, chiar în acest loc, afirmă el că s-a oprit după douăzeci de ani, după ce pierduse, în ciuda eforturilor sale, orice urmă.

Este scena clasică obligatorie la începutul tuturor poemelor. Ceea ce surprinde aici sunt cei douăzeci de ani. Zuhayr nu va fi avut, așadar, în tot acest timp, prilejul s-o regăsească pe mama lui Awfa? Chiar cunoscând popasurile și locurile de așezare tradiționale ale clanului ei? După atâtea adunări și târguri unde aceste triburi obișnuiau să se întâlnească?

Misterul se deslușește în continuarea textului: Zuhayr îi cere unui tovarăș să urmărească litierele care merg, prin albiile secate ale uedurilor, spre puțurile perene; și ele trec prin deșerturi de nisip alb, străbat deșerturile de nisip roșu și aleargă spre răcoarea oazelor; iar acolo, în fața apelor

albastre ale unui lac revărsat, sunt puse delicat jos pentru a lăsa să iasă femeile care merg să se îmbăieze goale.

Acest prieten, și nu Zuhayr, însoțea transhumanța tribului mamei lui Awfa. Aceasta din urmă – se zice – întârzia totdeauna plecarea în speranța că Zuhayr va putea veni lângă ea. Dar el a folosit toate vicleșugurile ca să ajungă în tabăra ei abia mulți ani mai târziu.

În schimb, asculta mereu cu atenție povestirile tovarășului său, chiar dacă acesta – căruia istoria nu i-a păstrat numele – n-avea talentul poeților pentru a o descrie pe mama lui Awfa cu măreție și precizie.

Iar Zuhayr, iubind-o în continuare pe mama lui Awfa cum n-a mai iubit pe nimeni, le surprindea pe femeile imprudente și, înainte ca ele să aibă vreo reacție, le smulgea vălul.

„Tu ești mama lui Awfa!”, zicea el; și a trăit peste o sută de ani.

ك

kaf
a 22-a literă
ca număr, 20
într-o serie, al 11-lea
iniţiala lui كـريم, nobil, şi a lui كـلـب, câine

Doi sunt nevinovaţi:
femeia frumoasă;
bărbatul înarmat.
(anonim)

După ce au traversat imensitatea nisipurilor, după ce al-Ghatash a furat o cămilă pentru călugăr, după ce-au petrecut şapte nopţi înveliţi în covoare sub cerul liber, o voce rupse, în arabă, tăcerea deşertului:

– Numele meu este Macarios. De şapte ani n-am mai scos un cuvânt.

Fiul lui Labwa îl ascultă atunci pe tânăr spunându-şi povestea, din ziua în care părăsise casa familiei sale din Damasc pentru a se retrage în adâncurile neprimitoare ale mănăstirii din peşteră.

Abba[6] Chacur, cel mai bătrân anahoret, unul dintre descoperitorii peşterii, care construise biserica împreună cu primii săi fraţi, a început după puţin timp să-l trateze ca pe un fiu. Macarios a fost, într-un fel, confidentul bătrânului. Şi astfel a aflat marele chin care-l frământa.

Cu mulţi ani în urmă, o ghicitoare bătrână şi şchioapă, îmbrăcată în zdrenţe negre, venise să ceară găzduire la mănăstire. *Abba* Chacur însă o gonise, după un lung moment în care păruse că lupta cu ispita.

Cioara aceasta (ca să folosim o expresie a lui Macarios) prezisese într-adevăr moartea bătrânului citind urmele lăsate de picioarele lui în nisip şi-l

îndemnase să rezolve o enigmă a cărei soluție l-ar fi făcut să se întoarcă în timp.

Bătrânul *abba* a scris textul acestei enigme pe dosul unei tăbliţe care avea, pe cealaltă parte, o cruce în relief. Gravase cuvintele întocmai cum le auzise din gura ghicitoarei, fără a le traduce, în limbile uzuale ale epocii.

Erudiţii se îndoiesc de acest fapt, deoarece araba încă era, pe atunci, o limbă fără scriere. Ei nu știu că *abba* Chacur lucra de multă vreme la sistematizarea unui alfabet arab încă nedivulgat.

Abba Chacur a descifrat enigma. Dar groaza și remușcările lui au fost atât de mari, încât a hotărât să-și impună penitența tăcerii. Macarios i s-a alăturat în legământ, iar ceilalți călugări, chiar fără să știe de ce, căci toate cercetările lor rămăseseră tot fără răspuns, au hotărât la rândul lor să devină muți pentru totdeauna.

Însă *abba* Chacur era chinuit fără încetare de misteriosul text. A îngropat micul basorelief în nisip ca să-l uite și a început să-și perfecționeze alfabetul, traducând Evangheliile.

Într-o noapte, *abba* Chacur a avut impresia că vede silueta bătrânei ghicitoare șchioape. S-a ridicat și a ieșit în grabă din chilie, dar tot ce a găsit la capătul scărilor a fost un șobolan de deșert care săpa o gaură în pământ exact în locul în care ascunsese el tabla.

Abba Chacur a cedat din nou. S-a pregătit îndelung pentru experiment, mereu în cea mai deplină tăcere, cufundat în calcule savante. Însă, exact în momentul în care începea fenomenul atât de mult așteptat, tribul Ghurab a ajuns în preajma mănăstirii.

Ghurabilor nu le păsa de enigmă. Voiau doar să știe unde se afla ghicitoarea șchioapă. Dar nici un călugăr n-a încălcat legea tăcerii.

Abba Chacur, cu ochii aţintiţi spre un punct din cer, nemișcat la capătul de sus al scărilor bisericii, nu i-a văzut venind pe oamenii cu torţe. Nu i-a văzut descălecând de pe iepele ce gâfâiau, nici n-a auzit ce întrebau ei. Nu i-a văzut îmbrâncindu-i și chiar lovindu-i pe călugării mai bătrâni; nu i-a văzut doborând palmierii și dând foc țarcurilor și stânelor; cum n-a văzut nici lama strălucitoare a uneia dintre săbiile lui Dhu Suyuf.

Macarios asistase la toate acestea de la aceeași înălțime ca și *abba* Chacur, lângă acesta. Privise și el punctul luminos spre care *abba* părea să se absoarbă în clipa fatală în care se apropia Dhu Suyuf. Și a văzut foarte repede – imediat după aceea – cum scena se repeta: s-a văzut pe sine, ceva mai jos de *abba*, pe treapta inferioară, a văzut sosirea Ghurabilor, torțele aprinse, oamenii descălecând de pe iepe, întrebările lor, bătrânii îmbrânciți și loviți, incendierea stânelor, palmierii doborâți și lamele săbiilor lui Dhu Suyuf.

Ghurabii au luat cu ei cadavrul lui *abba* Chacur, cum făcuseră cu acela al lui Bulbul. Iar Macarios le-a promis celorlalți călugări, comunicând în scris de față cu al-Ghatash, că va aduce înapoi trupul bătrânului mult iubit, ca să-i ofere un mormânt în adâncul peșterii.

Al-Ghatash n-a avut nevoie să întrebe dacă, printre obiectele adunate de Macarios ca să le arunce în desagă, se afla și enunțul enigmei.

6 *Abba*, „părinte” în aramaică, era o formulă respectuoasă pentru călugării bătrâni.

excurs

Naufragiul lui Sinbad

Cititorii occidentali ai celor *O mie și una de nopți*, îndeosebi cei care au frunzărit traducerea lui Galland, știu, cu siguranță, povestea celor doi Sindbazi, marinarul și hamalul (unul dintre ei, Sindbad hamalul, este numit și Hindbad în unele ediții). Cei mai erudiți trebuie să fi auzit și de un al treilea Sindbad sau, mai bine spus, Sindabad, prințul persan personaj principal al unei cărți care relatează educația lui, în maniera *Ciropediei* lui Xenofon.

Al patrulea Sinbad – care nu-i nici Sindbad, nici Sindabad – este cel veritabil, cel mai vechi dintre ei, singurul lui cusur fiind lipsa unei cărți care să-i dezvăluie aventurile.

Sinbad a fost servitorul favorit al unei văduve care se îmbogățise din negoțul cu mir și tămâie, până în ziua în care s-a îmbarcat, într-un port la marea Omanului, spre centrele comerciale din Indii.

Dar vânturile nu-s nici întotdeauna constante, nici întotdeauna prielnice, iar corabia lui Sinbad a pierdut drumul și a început să rătăcească în voia valurilor. Unul câte unul, toți membrii echipajului au murit. Numai Sinbad a supraviețuit, reușind să ascundă de căpitan un sac de curmale printre trupurile îngrămădite ale morților, care, conform religiei păgâne, nu trebuiau să fie aruncate în mare.

A naufragiat, ca ultim supraviețuitor, pe coasta unei insule pierdute în mijlocul oceanului. Sinbad nu și-ar fi închipuit în veci că oamenii care l-au salvat vorbesc araba.

– Suntem naufragiați și fii de naufragiați, i-a zis unul dintre ei, n-am făcut decât să schimbăm un deșert cu altul.

Insula era mică, dar se aflau de toate pe ea: râuri cu apă dulce, pomi fructiferi și, chiar dacă nu se găsea vânat, se putea pescui din belșug în micile golfuri. Lui Sinbad i s-a părut ciudat, când a urcat pe podișul unde locuiau oamenii, să nu vadă aproape nici o femeie printre ei.

– E o insulă blestemată. Toți suntem osândiți. Mai ales nu te aventura să ieși din colibă după apusul soarelui.

N-aș mai spune povestea dacă Sinbad i-ar fi ascultat. În noaptea aceea, nereușind să adoarmă, a auzit de afară niște zgomote stranii. S-a târât discret și a văzut în întuneric o forfotă de bărbați care intrau și ieșeau dintr-o colibă, cea mai mare din sat, clădită pe locul cel mai înalt al insulei.

Când s-a trezit a doua zi, i s-a dat de știre:

– Încă două au fost omorâte ieri.

Sinbad a aflat atunci că femeile de pe insulă erau în mod sistematic ucise și devorate în plină noapte, fără ca ucigașii să fie vreodată descoperiți.

Timpul a trecut fără se schimbe nimic: o mișcare furișă în jurul colibei mari, noaptea, și femei găsite moarte, unele complet descărnate, a doua zi dimineața.

Sinbad n-a mai îndrăznit să iasă, până când unul dintre bărbați a venit să-l trezească într-o noapte.

– Poți să vii. De-acum ești de-al nostru.

Când a intrat în colibă, a văzut: femeile de pe insulă, câte mai rămăseseră, erau întinse pe niște rogojini din fibre grosolane, iar bărbații se apropiau și, unul după altul, fără deosebire, se culcau peste ele. Sinbad, la rându-i, a făcut ca și ceilalți.

Chiar dacă de acum făcea parte dintre bărbații de pe insulă, n-a reușit să afle cum muriseră femeile. Când numărul lor a scăzut într-atât încât mai rămăseseră doar câteva, nu numai Sinbad, ci toată lumea de pe insulă a descoperit misterul. Căci, îndrăznind să iasă de sub ascunzișul întunericului, ele au început să se atace în orice ceas al zilei. Erau ultimele supraviețuitoare dintr-o mare populație; și cele mai feroce.

Sinbad n-avea să uite niciodată cum, deodată, femeile se năpusteau urlând una la alta, cu părul despletit, având drept arme doar unghiile și

dinții, omorând, apoi devorând carnea crudă a victimelor, lingându-le sângele.

O dată cu scăderea tot mai mare a numărului de femei, rivalitatea între bărbați pentru accesul la coliba cea mare a devenit, la rândul ei, o luptă pe viață și pe moarte. Sinbad era printre cei mai puternici și a avut așadar privilegiul, alături de ceilalți învingători și de fetele impubere care-și mai păstrau chipul omenesc, s-o cunoască pe ultima femeie-fiară, Labwa – leoaica suverană –, care știuse să devoreze fără a fi devorată.

Cât a stat pe insulă, Labwa a avut unsprezece soți și mulți copii, prinți și prințese ai viitorului trib care avea să-i poarte numele. În același timp, fetele cruțate de la măcel dădeau naștere neamurilor de slugi.

Când reginei i s-a apropiat clipa morții, ea a redescoperit uitata tehnică a construcției de corăbii și le-a dezvăluit drumul de întoarcere. Sinbad a fost cel care i-a readus pe continent. Nimeni nu știe exact cum. Dar se bănuiește că Labwa, ca și celelalte femei devorate, ținuse secretul din ziua în care începuse lupta, din momentul în care ele ar fi putut alege să se întoarcă, dar hotărâseră să rămână pe insulă pentru a vedea care era cea mai vorace.

ل

lam
a 23-a literă
ca număr, 30
într-o serie, al 12-lea
inițiala lui لـحم, carne, și a lui لـبن, lapte

Ceea ce nu ai, fură.
(Ali Baba)

Într-o bună zi, când intram cu burta goală, dar fără un sfanț într-un restaurant libanez de pe strada Senhor dos Passos, mi-a tras atenția un libanez enorm care mânca *kibbeh* crud și povestea în stilul celor *O mie și una de nopți*.

M-am prefăcut interesat, ca să mă apropii de *kibbeh*. Și-am rămas să-l ascult, în picioare lângă el, așteptând cea mai bună ocazie ca să mă servesc discret. La un moment dat, omul a pomenit de un munte legendar numit muntele Qaf.

I-am cerut imediat lămuriri, făcându-mă că nu știu nimic despre subiect, fără, însă, a-mi abate atenția de la obiectul principal, așezat într-o farfurie pe masă. Și trebuie să spun c-am avut noroc: libanezul, apucând o pâine arăbească, a început să-mi explice că beduinii de odinioară credeau că Pământul este un disc la fel de plat ca turtele acelea, iar Qaf, un uriaș munte mitic care înconjoară Pământul pentru a-l delimita și a-l menține în echilibru.

Am profitat de ocazie ca să mă așez și să iau și eu o turtă, ca pentru a o privi mai îndeaproape. L-am întrebat apoi dacă auzise despre un duh pe

nume Jadah și dacă, după părerea lui, acesta are vreo legătură cu pretinsa enigmă care poartă numele muntelui.

N-auzise vreodată de o asemenea enigmă, nici că Jadah ar fi avut un singur ochi, și acela orb. Nu cunoștea versiunea potrivit căreia duhul și-a pierdut un ochi fiind lovit de sabia lui Alexandru cel Mare. După el, fusese dintotdeauna orb de amândoi ochii.

A început atunci (în timp ce eu rupeam turta pe sub masă și șterpeleam câteva bucăți de *kibbeh*) să-mi povestească despre oameni care au fost victime ale mărturiei dureroase a lui Jadah în deșert.

Când l-am întrebat dacă știe de ce și cum a orbit Jadah, libanezul a tresărit, foarte ambalat, și mi-a dezvăluit, foarte încet, aplecându-se către mine (de parc-ar fi fost un mare secret), că duhul suferea de un soi de cataractă sau de glaucom.

– Dar știu multe alte povești despre Jadah... Și a continuat să vorbească întruna cu gura plină.

Am șters-o după aceea, fără să plătesc, firește, și-am făcut repede inventarul tuturor acelor povești. Nici una nu conținea scene precum cea a ghicitoarei șchioape sau a călugărului Macarios, care putuseră amândoi să vadă în trecut privind un punct de pe cer sau așa ceva.

Libanezul n-avea nici el vreo idee despre felul în care se putuse desfășura acest fenomen. Poveștile cu care-mi împuiase urechile erau toate bazate pe schema clasică a poveștilor cu mașini ale timpului, în care personajele se deplasează parcurgând mari distanțe în trecut sau în viitor. În *Qafiya*, trecutul este cel care rulează ca un film.

În schimb, ceea ce-mi spusese despre glaucomul sau cataracta duhului a fost providențial.

În stadiul în care eram cu reconstituirea poemului *Qafiya*, am început să vibrez sub efectul unei asocieri de idei care mi-a venit în minte: dacă ochiul bolnav, ochiul devenit opac, al lui Jadah formase – grație unor împrejurări favorabile – un fel de ecran pe care filmul trecutului fusese proiectat pentru ochii ghicitoarei și ai călugărilor? Punctul precis de pe cer căutat de *abba* Chacur și pe care îl văzuse Macarios trebuia să corespundă

tocmai ochiului orb, ochiului-ecran al lui Jadah! Cel pe care nu i-l scosese Alexandru!

Pe deasupra, asta făcea verosimile diferitele episoade ale poemului și, fundamental, făcea să se întrevadă o funcție specifică pentru telescopul bătrânului Nagib: localizarea ochiului orb al lui Jadah.

parametru

Shanfara

Două fapte importante apropie destinele lui al-Ghatash și Shanfara. Shanfara și-a renegat propriul trib, atitudine pe care și al-Ghatash o va adopta în cele din urmă. *Qafiya* lui al-Ghatash n-a fost niciodată inclusă în sulul celor mai prețuite poeme – ca și *Lamiya* lui Shanfara.

Cazul poemului *Lamiya-al-Arab* („Poemul arab în *l*”) este, de fapt, surprinzător. Ca și *Qafiya*, poemul lui Shanfara a fost considerat un fals, opera a unui grămătic din secolul al X-lea, specialist în poezia preislamică, în special în cea a triburilor originare din Yemen – ca al lui Shanfara.

De mirare, într-adevăr, că opera aceasta n-a figurat în nici o colecție veche. Totul se explică, cred eu, prin prejudecata împotriva poeților rebeli sau tâlhari.

Shanfara a fost unul dintre acei antieroi goniți de tribul lor, vânați de oameni de același sânge, trăind numai pentru ei înșiși, cu riscurile și primejdiile lor, fără nimeni care să le poată răzbuna moartea.

Încă de mic copil, el a fost răpit de tribul Fahm, dușman visceral al tribului Azd, tribul părinților săi uciși în timpul jafului. Într-o zi, cum războiul între cele două triburi nu înceta, un bărbat din tribul Fahm a fost capturat de niște călăreți Azd, rude apropiate cu Shanfara. Iar viitorul poet a fost dat la schimb.

Shanfara, prea mic la momentul faptelor pentru a le păstra amintirea, n-a știut nimic despre întâmplarea aceasta până în ziua în care s-a îndrăgostit de Umayma, care tocmai fusese dată unuia dintre prinții tribului.

O fată înciudată – pe care lui Shanfara îi era teamă s-o pângărească cu sărutările lui de captiv – i-a dezvăluit până la urmă adevărul: Umayma era

vara lui Shanfara, iar el avea, așadar, după cutumă, prioritate în a o lua de soție. Indignat, poetul s-a dus imediat să-l întrebe pe unchiul său de ce nu fusese recunoscut niciodată ca membru legitim al tribului Azd. Răspunsul a fost numai rușine și tăcere.

– Nu voi avea nici o zi de odihnă pe întinderea nisipurilor până nu voi fi ucis o sută de fii ai lui Azd! Pentru că am fost tratat ca un sclav în propriul meu trib!

A început atunci răzbunarea lui Shanfara, care a plecat să trăiască printre animalele sălbatice ale deșertului. *Lamiya-al-Arab* celebrează această animalitate.

Rudele mele cele mai apropiate: șacalii neobosiți; leoparzii cu blana lucioasă; hienele cu coama deasă.

Sunt veri ce nu trădează secretele, nici nu-i părăsesc pe cei care ucid.

Caprele de munte mă urmează în mers, ca niște fecioare în tunici sfâșiate,

și ajung cu mine pe culme la apus, ca și cum aș fi masculul cu lungi coarne, ținând apoi drumu-mi pe celălalt versant, clătinându-mă pe picioare.

Shanfara ucisese nouăzeci și opt de oameni când a fost prins într-o ambuscadă, noaptea, în luna sacră în care războiul era interzis. În focul luptei, și-a pierdut mâna dreaptă, dar, cu o lovitură de o excepțională ferocitate, a reușit să mai omoare un dușman cu mâna stângă, ajungând astfel la nouăzeci și nouă.

A fost ultima ființă omenească pe care a ucis-o în timpul vieții. Chiar înainte să se stingă, rănit mortal de oamenii lui Azd, Shanfara a recitat:

Nu-mi faceți mormânt, căci nu vi se îngăduie să mă-ngropați; dar bucurați-vă, hiene, de zdrențele acestea de carne!

Când îmi veți smulge capul – care-i o parte mare din mine – și restul oaselor mele va fi lăsat în voia furtunilor,

atunci nu voi mai avea nici o dorință pe Pământ.

Nimeni n-a făcut apropierea între aceste versuri și jurământul lui de răzbunare rostit cu mulți ani înainte. Iar trupul său a rămas, într-adevăr, părăsit pe nisip.

Era deja pe jumătate descompus când fata pe care o respinsese a trecut prin acel loc. L-a scuipat, l-a blestemat și i-a călcat în picioare cadavrul. Se zice că apoi ea a plâns și i-a făcut un mormânt. Dar a murit din pricina unei răni infectate provocate de un os al poetului-tâlhar care o înțepase în călcâi în timp ce îl călca în picioare.

Shanfara a atins astfel numărul promis de o sută de oameni ai tribului lui Azd.

Este exemplul cel mai impresionant al harului poetic al lui Shanfara, care-l apropie de ghicitori și vrăjitori. Lumea a început să spună despre el că nu este om, ci unul dintre duhurile care rezistaseră puterii lui Solomon. Acestea-s scorneli, bineînțeles. Ca rebel, tâlhar și mai ales poet, Shanfara știa că iubirea are reguli prea evidente, prea logice, prea previzibile ca să poată scăpa cineva nepedepsit din ea.

م

mim
a 24-a literă
ca număr, 40
într-o serie, al 13-lea
inițiala lui مـرء, viril, și مـر, amar

De ce să-i cer lui Dumnezeu
ceea ce pot cumpăra din piață?
(Perfidul Mundhir)

Din înaltul cuibului de șoim, printre ruinele unei vechi fortărețe, am zărit, în mijlocul pustiului, corturile negre ale fiilor lui Ghurab, ca niște excremente uscate de capră. Aveam în mâini desaga lui Macarios în care se afla enigma lui Qaf, iar în fața mea, la orizont, toată priveliștea frumuseții Laylei, ascunsă sub văl.

Dacă ghicitoarea șchioapă spusese adevărul, ar fi fost de-ajuns să descifrez, apoi să rezolv enigma pentru a avea în sfârșit acel chip dezvelit. Am desfăcut desaga și-am golit-o: erau în ea pergamente, piei, câteva paie, un stilet de stuf, trei sau patru pene, o așchie ascuțită de piatră și o amuletă de lemn, cu o cruce sculptată pe una dintre fețe și o inscripție pictată pe cealaltă.

– Descifrează-mi asta, călugăre, ori îți tai capul!

Și-am azvârlit amuleta în obrazul lui Macarios. Călugărul a întors-o deznădăjduit între degete.

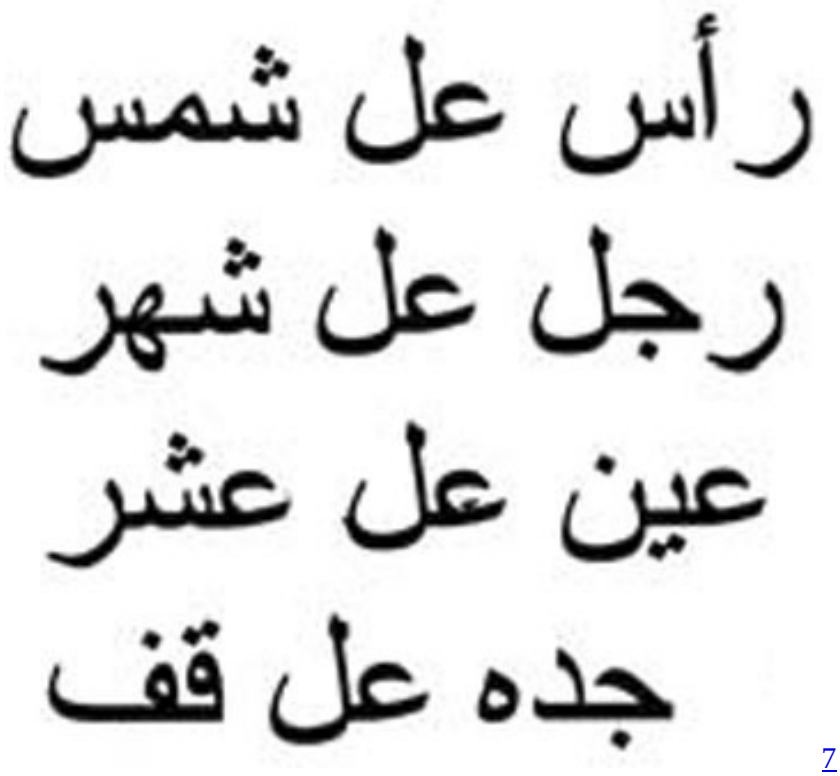

[7]

De la damaschini, printre care se născuse, moștenise prostia și laşitatea.

– Înțeleg greaca și aramaica, dar nu știu alfabetul în care e scrisă enigma aceasta. *Abba* Chacur a luat cu el în moarte secretul acestor semne.

Vai mie, care nu știam să citesc nici un scris și nu puteam, prin urmare, să-i frâng gâtul celui care știa două!

– Atunci o să-i smulg Laylei vălul chiar fără să fi dezlegat enigma.

Am coborât colina de parc-am fi călărit pe struți. Auzeam în depărtare urlet de câini. Am văzut steagurile fluturând. Și treizeci și trei de oameni ne-au încercuit, înarmați cu lănci ascuțite ca sfârcurile unor femei care tremură de frig.

– Fiii lui Ghurab n-au a se teme de puterea lui al-Ghatash. Am venit să le spun unde se află ghicitoarea șchioapă.

Când am descălecat de pe cămilă în fața șeicului, am băgat de seamă că avea un zâmbet pe buze.

– Am venit după sora lui Sabah. Dau patru sute patruzeci de cămile care vă vor fi aduse la Mecca în luna pelerinajului, pe lângă cele două sute douăzeci deja promise pentru Sabah. Ca să nu mai punem la socoteală că vă

voi dezvălui locul în care am întâlnit-o pe bătrâna șchioapă care-i urmărește pe Ghurabi.

– Atunci a ta să fie sora lui Sabah, a zis al-Muthanni, când oamenii lui Ghurab, mergând unde le spui tu, o vor aduce pe ghicitoare în tabăra tribului; când cele șase sute șaizeci de cămile vor fi duse la Mecca în luna pelerinajului; și când fiul Labwei va fi câștigat alt duel împotriva celui ales de Layla.

N-am înțeles bine a treia condiție. Surorile parcă erau una. Al-Muthanni a băgat de seamă uimirea mea.

– Și cine-i, am întrebat, adversarul meu?

– El, a zis șeicul arătând cu degetul spre unul dintre cei treizeci și trei de oameni care ne încercuiseră.

Am întors ochii și-am recunoscut un bărbat cu două săbii la centură: Dhu Suyuf.

7 În acea epocă încă nu se scriau vocalele lungi. În stilul modern am avea: على în loc de عل , عاشر în loc de عشر și قاف în loc de .قف.

excurs

Semnele mimetice de la Nakhl

Istoricii culturii, mai exact cei care au studiat evoluţia scrisului, au căzut de acord în a atribui invenţia acestei arte sumerienilor; iar descoperirea alfabetului, fenicienilor.

Superioritatea scrierii alfabetice asupra altora rezidă în cantitatea redusă de semne necesare pentru a reprezenta întregul vocabular – ceea ce face să fie perimate sisteme ca acela al ideogramelor chinezești, al pictogramelor egiptene (numite și hieroglife) și toate sistemele silabice precum sanscrita.

Dovada avansată pentru anterioritatea feniciană în acest domeniu nu se bazează numai pe probe arheologice. Este destul de ușor de remarcat că literele feniciene au servit drept model pentru geneza tuturor celorlalte alfabete prin intermediul a două dintre cele mai vechi descendente: aramaica (care stă la originea ebraicii moderne, a arabei, a scrierilor indiene etc.) și greaca, matrice a grafiilor etruscă și apoi latină, folosite aproape în toate limbile europene.

Date fiind excepţionala economie pe care o permite și fabuloasa capacitate de a reprezenta cuvintele prin sunetul, și nu prin ideea lor, savanţii presupun că avântul decisiv care a permis inventarea scrierii alfabetice a fost de ordin practic, rod al vreunei necesităţi comerciale sau diplomatice. Puțini sunt cei care leagă apariţia alfabetului de fenomene religioase.

Proști! Toţi, până la unul! Alfabetul a fost conceput de o femeie care dorea să țină timpul prizonier.

Tocmai am spus că scrierea feniciană se află la originea tuturor caracterelor alfabetice cunoscute. Există, ca întotdeauna, o excepție. Într-adevăr, lângă Nakhl, în deșertul Sinai, s-au descoperit câteva inscripții niciodată descifrate, de natură evident alfabetică, ce nu moștenesc nici o trăsătură de la literele feniciene. După părerea experților, ele sunt datate în general la începutul celui de-al doilea mileniu înainte de Cristos, ceea ce le face anterioare primelor inscripții feniciene.

Cu patru mii de ani în urmă, arabii din triburile Qadar, Madiyan și Nabat dominau toată întinderea deșertică a Peninsulei Sinai. Cum aceasta era închisă la trecerea caravanelor ce voiau să ajungă în Egipt, Faraon a trimis un ambasador să negocieze cu cele trei matriarhe arabe deschiderea unui drum comercial.

S-a semnat un pact, scris în hieroglife de un scrib al curții. Dar, la puțin timp, deja revoltate împotriva lui Faraon pentru că acesta nu respectase unul dintre punctele înțelegerii, triburile Qadar și Madiyan au surprins într-o ambuscadă și au prădat o uriașă caravană hitită care mergea spre Memfis. Tribul Nabat a refuzat să ia parte la aceste represalii.

– Egipteanul mi-a închis cuvântul. Nici o putere din lume nu mă poate face să-l reneg, a fost explicația lui Zaynab, matriarha tribului Nabat.

Mai năvalnice ca oricând, Qadar și Madiyan au pornit război împotriva celor din tribul Nabat și-au sfârșit prin a-i expulza din Peninsula Sinai într-o regiune în care avea să fie construit orașul Petra, viitoarea capitală a regatului nabateean.

Cu toate acestea, Zaynab nu s-a resemnat. Studiind scrierile egipteană și acadiană, ea s-a convins că această practică era o artă magică prin care trecutul era fixat în mod ireversibil. A imaginat curând posibilitatea de a captura nu numai trecutul, ci și prezentul, chiar în momentul petrecerii lui, și astfel de a opri cursul timpului.

Dar tehnicile grafice existente erau atât de complexe, trăsăturile lor, atât de sofisticate, încât îi era imposibil unui scrib să consemneze un fapt scriindu-l chiar în clipa în care se întâmpla. Ca să nu mai vorbim de cuneiforme, cu penele acelea incomode și tablele de argilă care trebuiau arse în cuptor. Zaynab a simplificat atât de mult scrierea, încât a ajuns să

inventeze alfabetul, accelerare prin excelenţă a tehnicii de trasare. Inscripţiile din Sinai mai sus-pomenite au fost scrise de Zaynab înainte să fie alungate din peninsulă.

Şi Zaynab nu s-a oprit aici. De la sistemul grafic „izolator” (în care literele nu sunt legate de următoarele), matriarha tribului Nabat a evoluat spre scrierea cursivă, legată, care este metoda adoptată de majoritatea limbilor şi cea mai rapidă pe care o cunoaştem.

Dar Zaynab a mers şi mai departe. A pus la punct un model în care, odată scrisă, o literă nu mai avea nevoie să fie reprodusă, chiar atunci când se repeta în acelaşi cuvânt. E greu de descris principiul acestui stil revoluţionar – dar e uşor de ghicit că viteza lui încă este cu mult superioară sistemelor folosite de noi.

Zaynab a reuşit astfel să imite faptele prin scris. După o temeinică pregătire, care cuprindea stăpânirea perfectă a trasării semnelor pe nisip cu un beţişor ascuţit de stuf, ea a ajuns să fixeze în scris evenimentele chiar în clipa în care se produceau.

Atunci timpul s-a oprit. Istoria care a urmat – şi din care facem parte şi noi – este numai o parte infimă, neglijabilă a lui, care decurge din fapte marginale nedemne de atenţia lui Zaynab şi care au scăpat astfel de fixarea veşnică în litere mimetice.

Unii se îndoiesc de toate acestea. Dar marea dovadă a existenţei alfabetului mimetic este că astăzi nu găsim nici o urmă, indiciu sau probă că a existat cu adevărat o regină Zaynab a tribului Nabat.

ن

nun
a 25-a literă
ca număr, 50
într-o serie, al 14-lea
inițiala lui نـــهـر, fluviu, și a lui نـــهـد, sân

Marele merit al ateului
este că nu crede în demon.
(Ghicitoarea șchioapă)

Când bătrânul Nagib recita *Qafiya*, la momentul episodului din groapa cu câini, al doilea duel dintre al-Ghatash și Dhu Suyuf, ce-i putea aduce poetului partea terță care era Layla, vibram cu mai multă emoție (ca și bunicul meu, de altfel, care se însufleția la acest pasaj și se ridica brusc în scaunul lui cu balansoar).

Totul a început când fiul Labwei, după ce auzise condițiile lui al-Muthanni, indicând locul precis în care fiii lui Ghurab trebuiau s-o caute pe ghicitoarea șchioapă, a cerut un loc de odihnă pentru animale. Spera, în taină, că ei vor fi amăgiți, vor rătăci prin Deșertul Mirajelor și nu vor ajunge niciodată la Oaza de Nisip. Și credea, cu siguranță, în ciuda prezicerii făcute de ghicitoare, că va reuși s-o cucerească pe Layla fără a fi nevoit să descifreze enigma lui Qaf.

Trebuie să fi fost un vicleșug, pentru că al-Ghatash, profitând de faptul că Ghurabii erau ocupați să înșeueze cămilele masculi în loc să aibă grijă de femele (distanța era prea mare pentru cai), a făcut înconjurul taberei și a luat-o direct (voit, cred eu) spre harem.

Poeților le plac coincidențele. Căci a ajuns exact în momentul în care, cu vălul pe față, Layla ieșea din cort însoțită de câteva femei și de mai multe verișoare tinere.

– Ochii tăi sunt luni negre și pline incrustate pe cerul unei nopți albe!

Dar, în aceeași clipă, trecând prin fața Laylei, calul lui Dhu Suyuf o ascunse de ochii lui al-Ghatash.

– Câine, pui de câine! răcni poetul. Și nici nu trase bine sabia că Dhu Suyuf sări jos, apucându-le pe cele două ale lui. Macarios veni în fugă ca să evite o dramă. Iar cei trei bărbați au fost încercuiți de fiii lui Ghurab.

– L-a făcut pe Dhu Suyuf *câine*. Duelul să se țină, așadar, în groapa cu câini!

Aceasta, cu un nume foarte potrivit, se găsea în Cuibul Șoimului, în mijlocul ruinelor fortăreței. Era acolo o groapă săpată în nisip, cu pereți întăriți cu piatră, care fusese folosită probabil ca ascunzătoare.

Lui Al-Ghatash și lui Dhu Suyuf li s-a dat doar câte o bâtă de lemn și au fost coborâți în groapă. Refugiați fiecare într-un colț, aveau de înfruntat unsprezece câini pe jumătate sălbatici, întărâtați feroce înainte de a fi aruncați în groapă ca să atace. Câștiga primul care ucidea de două ori mai multe animale decât adversarul său. Presupunând că scăpau cu viață.

Primul dintre cei unsprezece s-a năpustit asupra lui al-Ghatash. Aproape imediat, alți doi s-au repezit la Dhu Suyuf. Nu se știe dacă le-a anticipat mișcările sau a trișat cumva, dar fapt e că omul Ghurabilor, cu o lovitură seacă dată cu talpa piciorului, și-a rupt ciomagul în două.

Aceste două jumătăți, ascuțite la capăt ca niște sulițe, le-au înfipt mâinile lui Dhu Suyuf în gâtul fiarelor înainte ca poetul tribului Labwa să poată ucide al doilea câine.

parametru

Al-A’sha

Ce asemănare ar fi putut fi între al-Ghatash și Maymun, fiul lui Qays? Acesta din urmă, mai cunoscut sub numele de al-A’sha, a fost un poet miop – orb, după alții – care a dovedit o asemenea desăvârșire încât un singur vers al lui putea să valoreze o sută de cămile. Aparținea tribului creștin Bakr și s-a remarcat prin două calități: era neîntrecut în satiră și invincibil la băutură. Mormântul lui al-A’sha a fost un centru de pelerinaj pentru bețivii din Arabia, care turnau vin pe piatra tombală a poetului ca să-i cinstească memoria. Se zice că al-A’sha a adunat cea mai mare avere personală cunoscută de la regina din Saba încoace. Odată, când trăise deja destul cât să fie contemporan cu profetul, el s-a găsit față în față cu Abu Sufiyan, unchiul și dușmanul lui Mahomed. Întrebat de acesta, a răspuns că se duce la Medina, unde se refugiau musulmanii, pentru a-i onora cu un poem al lui.

– Legea aceasta n-are nici un folos pentru al-A’sha, a spus Abu Sufiyan, temându-se că sprijinul poetului va contribui la răspândirea Islamului. Trebuie să renunți la multe lucruri. La femei, de pildă.

– În halul în care-am ajuns astăzi, a răspuns al-A’sha frecându-și mâinile foarte uscate, ele au renunțat la mine.

– La joc, a insistat unchiul profetului.

– Pot să mă simt bine fremătând la al altora.

– La vin.

– Pot să beau apă din puțul din care beau și cămilele mele.

Abu Sufiyan a privit cu înțeles către tovarășii săi.

– Oameni din tribul Quraysh, acesta este al-A’sha! Adunați atâtea cămile câte e nevoie ca să găsească puțul secat!

Al-A’sha era în stare să râdă de orice. Inclusiv de el însuși. Poemul său suspendat este singurul care conține o formă de satiră la momentul temei clasice în care poetul sosește în tabăra femeii iubite.

Am iubit-o din întâmplare; ea a iubit pe altul; iar acela iubea la rându-i pe alta.

Dar al-A’sha nu avea numai acest talent. Priceperea lui de a descrie o scenă, o formă sau o mișcare era pe cât de superbă, pe atât de unică. S-a spus că miopia lui contribuia la acest stil.

O dată a comparat înaintarea trupelor persane, într-o bătălie cu romanii, cu lăsarea nopții peste întinderea pământului. Și a împins detaliul până la a-i distinge pe soldați unii de alții, căci unii purtau cercei de aur, strălucitori ca perlele ascunse în cochilii imaculate de stridie.

Folosește imagini în care alternează lumina și întunericul – fără vreo formă propriu-zisă, fără contururi deosebite sau personaje. Această tendință a făcut din al-A’sha primul poet beduin care a descris o femeie care să poată fi recunoscută cu ochii închiși.

La umbra părului lung, chipu-i străluce ca o oglindă, iar ea merge prin noroi ca o gazelă cu piciorul rănit;

o auzi depărtându-se după clinchetul brățărilor și colierelor, ca niște arbuști care freamătă împotriva vântului;

nici o grădină cu pante ondulate acoperite de ierburi verzi, peste care nouri lungi curg încet,

nu va răspândi vreodată asemenea parfumuri; nici nu va fi mai frumoasă la apusul soarelui.

Asemenea versuri trebuie, într-adevăr, să fie ale unui miop. Femeia la care fac trimitere se numește Hurayra. Am putut să-mi fac o vagă idee despre frumusețea ei citindu-i pe alți poeți, care o descriu mai precis, mai geometric, mai natural. Chiar dacă era nepieptănată și neîngrijită, când purta doliu, bărbații se prăbușeau la pământ văzând-o cum se ivea în pragul cortului.

Al-A’sha s-a prăbușit și el. Dar el era orb. Și numai un orb ca el putea să distingă în această femeie și altceva în afară de forme și proporții.

س

sin
a 12-a literă
ca număr, 60
într-o serie, al 15-lea
inițiala lui سـن, dinte, și a lui سـيـف, sabie

Patru sunt plăcerile:
râsul, mâncarea, dragostea și cunoașterea.
(al-Ghatash)

Viclenii care mă credeau învins n-aveau încă idee de puterea fiului Labwei. Voi rage ca un leu când atacă o turmă de gazele. Voi ucide ca o leoaică atunci când doboară colunul cu o lovitură de labă. Ghurabii vor ajunge să mănânce rămășițele hienelor, iar eu voi dezveli chipul ascuns al Laylei!

Părăsind Cuibul Șoimului, am pornit prin deșert, luându-l cu mine pe călugăr și enigma. Triburile mă aclamau ca și cum l-ar fi salutat pe prințul perșilor. Animalele sălbatice se ascundeau de parcă ar fi fugit din calea elefanților furioși. Am ajuns, în sfârșit, la Yathrib[8], unde-am fost întâmpinați de un câine fără stăpân.

Am pornit la întâmplare pe străzile orașului. În piețe, Macarios bea până nu mai putea vin cu ardei și era cât pe ce să plonjeze cu totul într-o farfurie cu carne de oaie în sos. Eu preferam să admir dansatoarele. Jurasem să nu-mi spăl gura ori trupul, să nu mă dau nici cu parfum, nici cu khol, să nu mănânc decât curmale și să nu beau decât apă – până când frumusețea Laylei nu va fi a mea.

În fața sinagogii, Macarios mă opri.

– E un templu al fiilor lui Israel. Aici sunt oameni învățați.

Bătrânul care l-a poftit pe Macarios înăuntru se numea Abdurab. Macarios luase tolba cu sulurile de scrieri și tabla lui *abba* Chacur. Dar nici Abdurab, rabinul din Yathrib, n-a știut să citească acele semne.

– Atunci găsește pe cineva care să știe!

Asta i-am spus lui Macarios, care tremura, smulgându-i desaga și azvârlind pergamentele în stradă. Macarios vru să mă oprească, îndrăznind chiar să mă apuce de braț.

– Nu face asta! E cartea lui Matei tradusă de *abba*!

M-am stăpânit ca să nu-l snopesc în bătaie și l-a împins spre un măgar.

– Voi aștepta la poarta moscheii al-Quba, la ieșirea din oraș, pe partea din afară. Dar nici măcar nu mă voi osteni să-l urmăresc pe acela care va încerca să părăsească zidurile cetății fără să fi tradus enigma. Săgețile mele vor face asta în locul meu.

Unsprezece zile mai târziu, intram iar în Yathrib. Mă temeam ca Ghurabii să nu se ducă direct la Mecca și timpul mă zorea. Macarios era de negăsit. Ultima șansă era să încerc la sinagogă.

Abdurab slăbise și mi s-a părut mai bătrân. Dar descifrase tabla. Macarios, care semăna cu un schelet viu, trasa litere pe o piele de oaie, iar alături de el, culcat, stătea câinele care ne urmase de la intrarea în oraș.

– Am descifrat tot, până la ultimul cuvânt. Dar n-am înțeles nimic.

Macarios mi-a recitat, foarte tare, cuvintele enigmei. Nici eu n-am înțeles, cum se întâmplă de obicei castei acelora care trebuie ei înțeleși mai întâi.

Abdurab mi-a refuzat dinarul de aur. N-am căutat alt mijloc de-a-i mulțumi. Într-unul din ochii lui adânci am văzut că-i era milă de călugăr; în celălalt, că lucrase cu plăcerea aceluia care încearcă lucruri imposibile.

Am ieșit din templu și m-am dus direct să pun șaua pe cămilă. Pe drumul prin deșert, am dat peste tabăra oamenilor din tribul Salih, mereu lacomi de sângele Ghurabilor. O femeie cu tatuaje pe mâini și pe față, pe jumătate ascunsă în pragul unui cort, și-a dezvelit spre mine dinții într-un zâmbet răutăcios. Am privit cu deznădejde la bucuria acelei femei.

Plăcerile erau patru. Dar numai Layla putea să mi-o ofere pe ultima. L-am tras de braţ pe Macarios:

– Hai. Trebuie să mai fie înţelepţi în deşert care să ştie a descifra enigmele.

8 Yathrib este vechiul nume al Medinei, oraş sfânt al Islamului.

excurs

Femeia care împărțea la zero

Fiind un popor de poeți, e firesc ca arabii să fie mari matematicieni. Încă din perioada preislamică, ei au acumulat vaste cunoștințe de astronomie, indispensabile orientării în deșert. Și trebuie să le recunoaștem și alte invenții: au creat trigonometria, au descoperit practic algebra și au elaborat conceptul aritmetic cel mai important – cel al numărului zero. Pot afirma că numai două sunt personajele cărora li se datorează o asemenea cucerire, unul dintre ele fiind celebrul al-Kwarizmi.

Dar nici o carte nu pomenește istoria Malikăi, fiica lui Mansur, fiul lui Sarjun – care, pe linie maternă, se trăgea din Labwa –, născută și crescută la Damasc, care cosea, gătea, încăleca pe cal, cânta din lăută, recita din toți poeții, știa dansul celor șapte văluri, vorbea și scria în șapte limbi și calcula cu o atât de mare perfecțiune, încât tocmai din pricina unei asemenea împrejurări n-a ajuns celebră.

Povestea – sau legenda – spune că totul a început în 658, în timpul unei partide de șah disputate la palatul guvernatorului, în Damasc, unde tatăl Malikăi, creștin ortodox, îndeplinea funcția de secretar al noilor seniori musulmani.

Cei doi jucători erau cei mai mari din acea vreme: armeanul Agop și evreul Zeev. Patru învățați asistau la partidă și fiecare pariase doisprezece dinari de aur. Primul prezicea victoria albelor, la a o sută una mutare; al doilea, a negrelor, la a o sută doua; al treilea, tot a negrelor, dar la a o sută treia; iar al patrulea, a albelor, la a o sută patra.

Și apoi, deodată, Malika a apărut în spatele lor spunând că negrele vor da șah și mat la a o sută cincea mutare și a pus jos suma exactă de

doisprezece dinari de aur – ceea ce făcea ca pariurile să urce la un total de șaizeci.

Cei patru învățați, guvernatorul și ceilalți spectatori au râs mult de această insolență juvenilă. Dar partida s-a terminat exact la a o sută cincea mutare, cu victoria albelor. Când cei patru învățați s-au aplecat să-și numere cei doisprezece dinari – de vreme ce nici unul nu făcuse pronosticul câștigător –, Malika s-a repezit la mormanul de bani.

– Cei șaizeci de dinari mi se cuvin și pot s-o dovedesc lesne.

– Ai pariat pe negre și albele au câștigat.

– Faptele nu-s chiar atât de simple, a zis Malika. Când a început jocul, cei cinci pariori aveau câte doisprezece dinari. Așa a fost până la a o suta mutare. După a o sută una, unul dintre învățați a pierdut pariul, iar ceilalți patru au rămas cu câte cincisprezece dinari. După a o sută doua mutare, încă unul a pierdut, iar ultimii trei pariori aveau atunci câte douăzeci de dinari fiecare. După a o sută treia, ultimul învățat și cu mine aveam așadar câte treizeci de dinari. Când acest învățat s-a înșelat asupra rezultatului de o sută patru mutări, eu am rămas la sfârșit cu toți cei șaizeci de dinari.

Discuția a continuat, iar Malika a cedat, aparent, la argumentul că nimeni nu câștigase pariul.

– Dacă nimeni n-a câștigat, atunci trebuie să împărțim șaizeci la zero: 60 ÷ 0 = 0. Cei șaizeci de dinari nu-s ai nimănui.

La sugestia lui Mansur, guvernatorul a luat dinarii care nu se cuveneau nimănui și a pus să fie împărțiți la săraci. Dar Malika n-a fost mult timp mulțumită. Și-a dat seama că exista o greșeală în socotelile ei. Într-adevăr, 60 ÷ 0 era 0, așa cum 6 ÷ 0 era 0 sau cum 600 ÷ 0 era 0. Dacă se aplicau proprietățile matematice elementare, 02 ar fi fost egal cu 60 sau 6 sau 600 sau orice alt număr – ceea ce era absurd.

Atunci Malika a declarat că orice număr împărțit la zero este egal cu el însuși, de vreme ce a împărți la zero e totuna cu a nu împărți deloc.

Necazurile Malikăi au început tocmai în momentul în care ea a înțeles că orice număr împărțit la unu era, de asemenea, egal cu el însuși. Zero și unu erau astfel același număr. Și era totuna să crezi într-un Dumnezeu unic sau în nici un dumnezeu.

Ca să nu fie ucisă, Mansur a închis-o în casă. Ceea ce n-a împiedicat-o să răspândească, prin intermediul servitorilor, noi erezii, ca aceea care nega autenticitatea minunii cu înmulţirea pâinilor.

De fapt, Malika nu mai credea în fracţii. Pentru ea, universul cuprindea numai numere întregi. Fracţiile nu erau cu adevărat numere, ci simpla expresie a relaţiilor de mărime. Când cineva vorbeşte despre o jumătate de pâine, vrea să spună o pâine cât jumătate din mărimea alteia. Astfel, o pâine împărţită la doi nu dă două jumătăţi de pâine, ci două bucăţi de pâine – iar o bucată de pâine este tot pâine. A împărţi însemna deci a înmulţi; şi invers.

Cu siguranţă, Cristos dăduse pâini. Minunea consta în generozitatea lui, nu în magia înmulţirii.

Ar putea părea că ne îndepărtăm de tema împărţirii la zero, dar nu-i aşa. În realitate, Malika a înţeles curând că această teorie nu era valabilă decât pentru numărători egali cu unu. Iar această etapă din gândirea ei a fost fundamentală în a o face să se intereseze din nou de problema generală a aritmeticii fracţiilor.

O proprietate o intriga: asimetria dintre numărător şi numitor. Valoarea fracţiilor creştea pe măsură ce creştea primul şi scădea al doilea; şi descreştea în sens contrar.

Rezulta de aici: în primul rând, că, dacă numărătorul era egal cu zero, fracţia avea cea mai mică valoare posibilă – adică zero; în al doilea rând, dacă numitorul era egal cu zero, valoarea obţinută era cea mai mare posibilă – corespunzând celei mai mari cantităţi de lucruri numărabile existente în univers. Într-un cuvânt, Numărul Ultim[9].

A slăbit, a îmbătrânit, a rămas izolată, a înfruntat cu încăpăţânare toate privaţiunile impuse de tatăl ei, în încercarea de a calcula Numărul Ultim. Şi-a dat seama că numerele incomensurabil de mari prezentau o serie de distorsiuni – ca şi cele foarte mici (ca 1, de exemplu, care nu este nici par, nici impar; 2, prim şi par, al cărui dublu este egal cu pătratul; 3, prim ce urmează după alt prim etc.).

Dar a continuat, descoperind cantităţi tot mai mari, şi se apropia deja de Numărul Ultim când, într-o noapte sinistră, când lucra în chilia ei întunecoasă şi lugubră, ciufulită, suflată de vântul rece şi biciuită de nisipul

care pătrundea prin crăpăturile ferestrei înguste, n-a mai avut puterea să reziste aberațiilor înfricoșătoare ale acelor cifre gigantice și a murit.

Manur nu s-a considerat vinovat. Și nici nu era. Marile Numere o omorâseră pe fiica lui: fiindcă erau indivizibile cu unu, fiindcă aveau o rădăcină pătrată identică cu pătratul lor, fiindcă, deși consecutive, rămâneau pare și, adunate, deveneau mai mici decât ele însele.

9 Potrivit atomiștilor, acest număr este suma atomilor tuturor corpurilor însuflețite și neînsuflețite prezente la Judecata de Apoi.

ع

ayn
a 18-a literă
ca număr, 70
într-o serie, al 16-lea
inițiala lui علم, înțelepciune, și a lui عشوة, întuneric

Iubesc ideea de femeie, atât.
Aceasta, aceea, cealaltă –
cine-mi va arăta deosebirea?
(Imru al-Qays)

Cea mai mare contribuție a mea la studiul poemului *Qafiya al-Qaf* a fost, cu siguranță, faptul că am reconstituit raționamentul rabinului din Yathrib.

Asemeni celorlalți arabi din epocă, Abdurab nu știa nici să scrie, nici să citească propria-i limbă. Ca rabin, cunoștea, fără îndoială, ebraica. Trebuia, astfel, să aibă o bună idee despre asemănarea dintre aceste limbi.

Când Abdurab s-a închis cu Macarios în sinagogă, avea la dispoziție numai tabla și pergamentele. Acestea din urmă conțineau versiunea arabă a lui Matei, scrisă cu aceleași semne necunoscute ca și ale enigmei.

Unui om obișnuit cu mânuirea manuscriselor nu i-a fost greu, probabil, să descopere că acea scriere era compusă din douăzeci și opt de caractere. Dar asta nu i-ar fi folosit la nimic dacă Abdurab n-ar fi remarcat că aceleași caractere apăreau uneori desprinse de textul principal, precedând rânduri sau paragrafe. Adică dacă n-ar fi înțeles că literele izolate serveau și drept cifre și numerotau capitolele – exact cum se obișnuia în tradiția rabinică[10].

Deoarece era rabin, deoarece credea în valoarea numerică imanentă a fiecărei litere, deoarece credea că ordinea literelor în orice alfabet se supune unei legi transcendentale, Abdurab a conchis că primul capitol al textului arab era numerotat cu un semn corespunzător primei litere ebraice și așa mai departe.

Plasate în secvența în care apăreau pe pergamente, douăzeci și două dintre cele douăzeci și opt de semne necunoscute aveau echivalente în alfabetul lui Israel. Era de ajuns atunci să traducă tableta prin semnele ebraice echivalente:

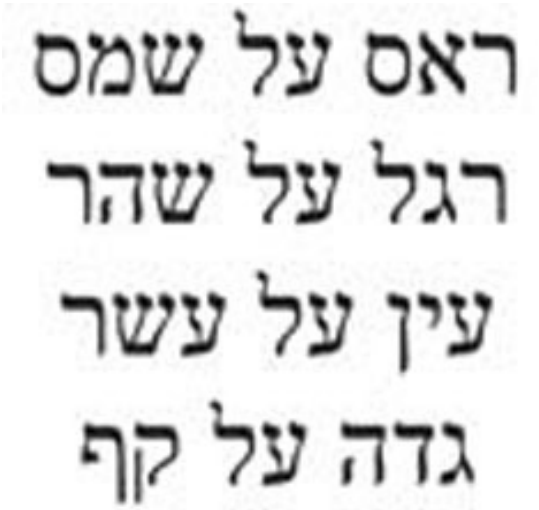

Putea deja să înțeleagă o bună parte din text:

... pe ...
piciorul pe Lună
ochiul pe zece
limita pe...

Trei cuvinte erau ilizibile. Însă Abdurab cunoștea similitudinile existente între ebraică și arabă, știa că de multe ori sunetul literei *samekh* (ס) se confunda cu sunetul literei *shin* (ש). Și se spunea, în amândouă limbile, *salam* și *shalom*, *Mussa* și *Mosheh*, *quds* și *qodesh*[11]. Nu avea decât să înlocuiască *samekh* cu *shin* ca să obțină:

adică

capul pe Soare

Mai rămânea un cuvânt. Nu era, cu siguranță, un termen ebraic. Dar rabinul putea să-l pronunțe „Qaf” – numele muntelui imaginar, ceea ce dădea atunci *limita pe Qaf*, ceea ce avea sens, fiindcă arabii păgâni credeau într-adevăr că acest munte delimita Pământul.

Abdurab ajunsese la lectura finală. Dar abia scrisese „Qaf” când și-a amintit că „limită” (הרג), pronunțat *gadah*, era totodată modul ebraic de a spune numele „Jadah”, după modelul lui „cămilă”, pronunțat *gamal* în ebraică și *jamal* în arabă.

Aici, probabil, că a ezitat puțin. Pe care dintre cele două cuvinte să-l pună deasupra lui Qaf? A optat pentru soluția care i s-a părut cea mai verosimilă într-o invocație de idolatri:

capul pe Soare
piciorul pe Lună
ochiul pe zece
Jadah pe Qaf

10 Prin coincidență, Evanghelia după Matei cuprinde douăzeci și opt de capitole, numărul literelor din alfabetul arab. Alfabetul grec are douăzeci și patru de litere. Nu este întâmplător nici faptul că *Iliada* conține exact douăzeci și patru de cânturi.

11 Respectiv, „pace”, „Moise”, „sfințenie”.

parametru

Alqama

Ca și al-Ghatash, Alqama n-a fost niciodată cu adevărat celebru. Despre el însuși, despre viața și opera lui nu se știe nimic sigur, în afară de câteva poeme (a căror frumusețe, trebuie s-o spunem, e surprinzătoare) și un unic episod legat de „Ziua Halimei”, unul dintre cele mai funeste din istoria arabă.

În Ziua Halimei, tribul Ghassan, aliat cu Bizanțul, a atacat tribul Lakhm, aliat al Persiei, al cărui șeic fusese asasinat prin trădare.

Halima era fiica fecioară a conducătorului tribului Ghassan, căruia împăratul bizantin îi dăduse titlul de *filarh*. Cunoscută pentru arta magiei, tânăra avea obiceiul de a unge cu o pomadă purtătoare de noroc trupurile celor mai buni luptători din oastea tatălui ei. În Ziua Halimei, a înmiresmat o sută din miile de războinici.

Filarhul a ieșit victorios, iar șeicului aliat cu perșii i s-a tăiat capul. Dar singurele pierderi ale armatei învingătoare au fost cei nouăzeci și nouă de oșteni unși de Halima. Al o sutălea, Majid, l-a luat prizonier pe un frate al lui Alqama.

Coincidență sau nu, Majid avusese îndrăzneala, în timpul ritualului dinaintea bătăliei, s-o tragă pe Halima spre el și s-o sărute pe gură, lăsând pe buzele fetei semnul dinților săi.

Ea s-a dus să se plângă tatălui ei, căruia scena i s-a părut atât de amuzantă, încât i-a promis-o lui Majid de soție dacă se va întoarce viu. În acest punct legenda o ia pe meandre obscure.

Gurile rele spun că Halima primise un necunoscut în cortul ei și că, nemaifiind fecioară, vrăjile ei nu mai produseseră nici un efect.

Bănuiala s-a confirmat atunci când Majid a părăsit-o pe Halima, în zorii nopţii nunţii, pretextând că are datoria de a-i răzbuna pe cei nouăzeci şi nouă de morţi pe care-i lăsase în urmă. Dar a murit la rându-i, bineînţeles, pentru că nimeni nu scapă de două ori de la moarte.

Halima nu primise încă un al doilea soţ când Alqama (zis şi „armăsarul” deoarece câştigase un duel de virilitate cu Imru al-Qays) s-a prezentat în faţa conducătorului ghassanid. Venea să-şi elibereze fratele ţinut ostatic în mâinile puternicului filarh. Dar n-avea bani să-l răscumpere – sau, mai degrabă, nu era generos. Atunci a scris cele mai frumoase versuri ale lui.

În ele evocă vag prezenţa unei femei, vorbeşte despre un puternic miros de şofran care persistă în aer după plecarea cămilelor, despre un bărbat care a înnebunit şi încearcă să se ţină după ele pe solul pietros, despre o tunică strâmtă, mulată pe şolduri, despre o gazelă docilă crescută într-un grajd.

În acel moment, Alqama începe să vorbească despre iapa lui: solidă ca piatra peste care trece apa în albia fluviului, cu buzele de o nuanţă mov-verde ca dromaderele, cu bărbia aburindă. O compară cu un struţ care caută cuibul puilor săi în deşert. Şi continuă poemul adăugând maxime înţelepte, o scenă de tavernă şi o nouă descriere a curajului şi valorii animalului său de călărie.

Filarhul a fost în mod deosebit sensibil la un pasaj în care un călăreţ traversează deşerturi schimbătoare, îngrozit, străbătând ondulaţia nopţii pe cărări întrepătrunse ca o pânză de păianjen, călăuzit de siluetele munţilor, ca nişte carcase de corăbii abandonate, şi de oasele albe ce ies prin învelişul trupurilor fără mormânt.

Ultimele versuri sunt o capcană: ele laudă generozitatea tatălui Halimei, subliniind curajul şi sinceritatea celui care le proclamă, un duşman venit singur până la el.

Filarhul, vrând să se arate la înălţimea poemului, l-a eliberat pe fratele lui Alqama. Dar poetul a dispărut pentru totdeauna, iar Halima a fost dată unuia dintre prizonierii tatălui ei, eliberat cu câteva ore înainte.

Se pare că filarhul cunoştea foarte bine deşertul din jur şi găsea că, într-adevăr, munţii aminteau de carcasele corăbiilor naufragiate şi era obişnuit

să vadă cadavre ale căror oase străpungeau pielea în descompunere. Știa întotdeauna unde s-o găsească pe Halima după mirosul de șofran, chiar și după plecarea cămilelor. Și admirase mult iapa poetului Alqama, solidă ca pietrele de pe fundul fluviilor și iute ca struțul în căutarea puilor.

Nimeni n-a înțeles cum a descoperit șeicul ghassanizilor că Alqama – armăsarul – fusese cel care pătrunsese în cortul Halimei și provocase moartea celor nouăzeci și nouă de eroi. În ce mă privește, aș fi ajuns, în locul lui, la aceeași concluzie.

Niște tâmpenii, argumentele care susțin că nu există nici o dovadă, că putea fi oricare poet, că toate deșerturile sunt la fel, că toate iepele au aceeași valoare, că orice femeie seamănă cu toate celelalte.

Alqama n-a fost niciodată cu adevărat faimos: nu ratase ocazia de a umili un rege.

ف

fa
a 20-a literă
ca număr, 80
într-o serie, al 17-lea
inițiala lui فـقـيـر, sărac, și a lui فـاض, liber

Înțelepții adevărați
nu ajung niciodată
să fie fericiți.
(al-Ghatash)

La Mecca, în luna pelerinajului, încetarea oricărei lupte era o lege sfântă. Dar eu mi-am păstrat sabia în teaca legată de-a curmezișul pieptului. Nu puteam avea încredere în onoarea verilor acelora pe care-i omorâsem.

Triburile mergeau spre marea Piatră Neagră. Am trecut prin fața corturilor meșteșugarilor de săgeți, ale vânzătorilor de băutură de anason, ale celor care făceau tatuaje, cu stiletele lor de stuf și ulcelele cu hena, ale fabricanților de loțiuni pe bază de urină de cămilă, ale dărăcitorilor de lână, ale fierarilor, ale torcătoarelor, ale negustorilor de șei, de hamuri, covoare, parfumuri și mirodenii.

Am intrat în Mecca fără să beau ori să mă spăl. Străzile erau pur și simplu de nepătruns. Macarios s-a alăturat mulțimii care-i asculta pe povestitorii de fabule.

– Un fiu al Labwei n-ar trebui să intre în Mecca. E un oraș de păgâni.

Un prost, călugărul acesta. Dar n-am avut timp să-i răspund.

– Unde-s, dară, câine din câinii Labwei, cele șase sute șaizeci de cămile?

Erau oamenii lui Ghurab, care așteptau prețul pentru Sabah și Layla. Am privit împrejur, dar nu i-am văzut pe verii din tribul meu. Nici vreun om din tribul Salih nu intrase în Mecca, din pricina aceleiași rețineri ca a lui Macarios. Aveam sabia la șold. Dar era luna pelerinajului.

Fără să iau în seamă insulta, am mers mai departe spre Piatra Neagră. N-avea să-mi fie ușor să ajung. Mulțimea era compactă. Mi-era milă de animalele care urmau să fie sacrificate. Am reușit să opresc un grup de beduini care se pregăteau să ucidă unsprezece cămile albe. Abia în clipa aceea mi-am dat seama că n-aveam nimic de care să mă despart ca jertfă la Piatra Neagră.

Am întors repede capul, căutându-l din ochi pe Macarios, care avea o provizie de curmale. Dar nu-l vedeam prin fumul de tămâie și a trebuit să părăsesc sanctuarul și să străbat în sens invers mișcarea mulțimii de pelerini.

L-am găsit pe Macarios abia o oră mai târziu, deja aproape de ieșirea din oraș. În picioare, lângă el, un bărbat părea să mediteze privind cerul.

– El este Abu Hilal, sfetnic al prinților Yemenului. Are darul cititului în stele. A mâncat toate curmalele din desaga ta.

– Câine și pui de câine! Mi-am proptit vârful sabiei de pieptul savantului. Dar, chiar în acea clipă, în deșert au răsunat răgete de lei. Tribul Labwa intra în Mecca. Dintr-o privire, am numărat șase sute șaizeci de cămile. Prima dintre cele trei condiții era îndeplinită.

excurs

Sfera feniciană

Cel mai lung război din istoria universală a durat exact patru sute de ani. Firește, a fost un război între arabi, care a antrenat aproape toate triburile în conflict, și ar fi plictisitor să încercăm să le enumerăm pe toate, dat fiind de câte ori s-au dezbinat pentru a trece dintr-o tabără în alta.

Știm doar – dacă nu-i cumva o legendă – că trebuie să fi avut loc între secolele al VI-lea și al II-lea înainte de Cristos și că a fost motivat de stăpânirea sferei feniciene.

O invenție remarcabilă, sfera. Se zice că a fost dezgropată din mormântul regelui Hiram al Tyrului, prieten al lui Solomon, și că a fost făurită de un savant yemenit, membru al ambasadei reginei din Saba în Israel.

Era un glob metalic compact, pe suprafața căruia era reprezentată, cu o precizie admirabilă, harta lumii cunoscute pe atunci, la care se adăugau două continente care aveau să fie descoperite abia mai târziu.

În jurul primului glob metalic se afla un alt glob concentric, de cristal, iar între ele, stratul dens al unui lichid incolor de compoziție necunoscută în care pluteau niște granule foarte mici de pulbere metalică. Privite de aproape, aceste granule se dovedeau a fi niște figurine minuscule, nenumărate, dar fără să depășească douăzeci și două de forme diferite, reluând cele douăzeci și două de litere ale alfabetului fenician.

Secretul sferei stătea în aceste minuscule letrine metalice. Am spus mai devreme că ele pluteau într-un lichid dens. Nu era exact așa: erau toate împinse, într-adevăr, de o mișcare de rotație constantă și dezordonată, cu o viteză foarte mare, schimbându-și în fiece moment direcția și sensul și

telescopându-se unele în altele, ceea ce le făcea să-și schimbe traiectoria și să intre pe o nouă linie de coliziune, la nesfârșit.

Fizicienii de astăzi ar putea susține că energia pierdută în aceste ciocniri ar fi condus treptat și inevitabil la încetarea oricărei mișcări. Ar fi adevărat dacă n-am avea de-a face cu fenicienii.

Sfera a fost unica invenție umană care a realizat idealul mișcării perpetue, lucrul permanent și neîncetat al unei mașini fără altă sursă de energie decât propria activitate. Dar nu acesta-i motivul care a făcut triburile deșertului s-o râvnească.

Căci cine ar fi fixat un punct specific al mapamondului trasat pe glob ar fi văzut că minusculele letrine metalice formau, deplasându-se, cuvinte, fraze, paragrafe, capitole întregi, în sfârșit, cartea unei povești nesfârșite, ca *O mie și una de nopți*.

Nu se știe cine a remarcat pentru prima dată – regele Solomon, Hiram însuși, regina din Saba ori savantul yemenit – că povestea spusă de letrine corespundea, în fiecare punct precis al hărții, cu evenimentele care se desfășurau în acel loc, chiar în momentul observației.

Dacă vreunui cititor i s-a părut neverosimil, în paragraful precedent, un mapamond complet în secolul lui Hiram, am deja răspunsul pregătit: poveștile spuse de letrine relatau ceea ce se întâmpla în fiecare punct de pe suprafața Pământului.

Sfera a fost mai întâi furată de un grup de beduini comandat de un anumit Assad, strămoș al lui al-Ghatash, care, închipuindu-și că poate stabili o formulă matematică prin care să prezică traiectoria fiecărei litere, voia să poată calcula și cunoaște viitorul fiecărui loc de pe planetă.

Dar curând au fost atacați de arabi din diferite clanuri care, pe baza aceluiași principiu, căutau să descopere care mișcare anterioară provocase traiectoria actuală a fiecărei letrine și așa mai departe, până ar fi ajuns la deplasarea inițială, la prima literă pusă în mișcare, adică la originea universului.

În acești patru sute de ani, sfera a trecut dintr-o mână în alta, de la o bandă la alta, succesiv, fără ca formula să fie descoperită. Într-una din

aceste ciocniri, ea s-a pierdut, îngropată în nisipuri undeva în deșertul arabic.

Sfârșitul conflictului a coincis cu apariția sectei ascetice a infinitiștilor, care – pentru că nu aveau timp să venereze un număr interminabil de zei – au desconsiderat interesul pentru previziunea viitorului și cunoașterea trecutului. Ei au proclamat că sfera feniciană constituia, de altfel, o carte fără sfârșit, incompletă, imperfectă, care nu aducea nici o revelație deosebită și nu conducea la nimic concludent. Singura lor consolare era că, luând în considerare o infinitate de zei, sperau că măcar unul dintre ei le va acorda iertarea sa.

ص

sad
a 14-a literă
ca număr, 90
într-o serie, al 18-lea
inițiala lui صخر, piatră, și a lui صحراء, deșert

Chiar și pentru a vorbi despre
ceea ce este evident
ar trebui să fi citit o mie de cărți.
(Malika, cea care împărțea la zero)

Am așteptat ca ultima rază de soare să cadă în Marea Roșie înainte să-mi pun pumnalul înapoi la centură. Mi-am învelit fața cu turbanul, cum fac tâlharii din Babilon, și am inspirat mireasma de mosc a părului Laylei.

Cămilele sfârtecate încă atrăgeau câinii. Nu s-a auzit nici un lătrat când am ajuns în tabăra Ghurabilor. Șerpii n-ar fi fost mai alunecoși, șoarecii mai vicleni, scorpionii mai ucigători: cortul Laylei creștea înainte-mi.

Pumnalul meu a străpuns firele de păr împletite ale perdelei fără să scoată cel mai mic zgomot. În mijlocul covoarelor bogate, al sipetelor de abanos, al lămpilor aurite, parfumurile trădau prezența Laylei. Am vrut să ridic fără întârziere perdelele colorate care mă despărțeau încă de chipul său atât de dorit. Dar, când am azvârlit totul la pământ, m-am trezit nas în nas cu Dhu Suyuf:

– Ai căzut în capcană, câine al Labwei! Va trebui să mă înfrunți într-o altă întrecere!

Ca să nu încalce regula lunii sfinte, triburile s-au hotărât la o luptă verbală. Avea să fie declarat învingător cel care formula întrebarea la care

un înțelept între înțelepți nu știa să răspundă. L-am recunoscut de cum l-am văzut: Abu Hilal, cu burta încă plină de curmalele mele, era înțeleptul între înțelepți!

– Ce este Qaf? em început eu.

– Muntele circular care mărginește Pământul și pe care nimeni nu l-a văzut și nu l-a atins.

– Cine-i Jadah?

– Un duh uriaș, care are un singur ochi orb și s-a avântat odată deasupra lui Qaf.

– Care-i puterea lui Jadah?

– Să apară din trecut ca să depună mărturie împotriva oamenilor.

Am fost oprit ca să-i las locul lui Dhu Suyuf.

– Care-i cea mai frumoasă femeie?

– Cea care-i încă necunoscută.

– Care iubire e veșnică?

– Cea care nu este consumată încă.

– De ce ai nevoie pentru a apăra o iubire și o frumusețe?

– De sabia ta și de mâna ta dreaptă.

Atunci Dhu Suyuf a apucat o sabie cu mâna stângă. Una dintre cămilele tribului n-a avut timp să zbiere. N-am văzut dacă i-a zburat capul sau trupul i s-a desprins de cap.

parametru

Amru ibn Kulthum

Nici măcar al-Ghatah nu a fost atât de vanitos ca Amru ibn Kulthum, în care se uneau două mari neamuri de poeți. Amru atribuia cu siguranță gloria sa unor asemenea strămoși, cum se face pentru caii de rasă, dar nimeni nu și-ar aminti de el fără povestea unei cămile bătrâne.

Personajele acestei întâmplări sunt următoarele: Sarab, cămila; al-Basus, stăpânul ei; Jassas, nepotul lui al-Basus, din clanul Bakr, din tribul creștin Wail; și Kulayb, din clanul Taghlib, șeicul tribului Wail.

Clanurile Bakr și Taghlib încă erau obișnuite să împartă aceleași tabere când al-Basus a legat-o pe Sarab de un par în fața cortului lui Jassas. Dar Sarab s-a dezlegat, atrasă de masculii frumoși din turma lui Kulayb, și s-a dus la ei.

Or, Kulayb nu cunoștea cămila lui al-Basus – care era din tribul Tamim – și a încercat s-o omoare, dar săgeata lui și-a ratat ținta și a atins numai ugerul umflat al femelei.

Gemând de durere și lăsând în spate urma unui fir de sânge și lapte, Sarab s-a întors la cortul lui Jassas.

– Rușine lui Bakr! Așa primire merită oaspeții la fiii lui Wail?

Văzând furia lui al-Basus, jignit în dreptul lui la ospitalitate, Jassas, încercând să obțină o despăgubire, se ia după urma de lapte și sânge. Îl descoperă curând pe vinovat, care se apropia și el pe urmele cămilei rănite. Între cei doi bărbați se iscă o încăierare și Jassas înfige o lance în pieptul șeicului Kulayb pentru a răzbuna rănirea cămilei.

Se zice c-a fost un război de patruzeci de ani. După calculele mele, se poate să fi durat chiar patru sute de ani. În această perioadă, pacea a fost

proclamată în nenumărate rânduri și de nenumărate ori vechea ură s-a reaprins.

În timpul unuia dintre aceste armistiții, atât de repede rupte, bătrânii celor două clanuri din Wail au hotărât să ceară arbitrarea conflictului – sarcină ce i-a fost încredințată celui mai puternic prinț arab al epocii: Amru ibn Hind.

Ibn Hind a cerut să-i fie trimis un ambasador de la fiecare clan. Dar, în locul unei confruntări de argumente, avea să câștige cel care recita cel mai frumos poem, improvizat pe același metru și cu aceeași rimă.

Amru ibn Kulthum era trimisul clanului Taghlib. El a recitat primul. Cei care asistau s-au înfiorat în fața unei asemenea aroganțe.

Poetul, cu degetul întins, ar fi sfâșiat cu unghiile brațul dușmanului său de parcă smulgea spinii unui cactus, ar fi aruncat pe jos cranii de eroi ca pe niște simple baloturi răsturnate de pe cocoașa cămilelor, ar fi băut din puțuri cu apă limpede când triburile se tăvăleau în mlaștini de noroi și, în loc de robi și pradă, s-ar fi întors din război cu regi înfipți într-o suliță.

Clamase toate acestea în fața prințului, iar unii observatori atenți au remarcat un fapt cât se poate de ciudat: dacă ibn Hind avusese o expresie amuzată (unii vor spune zeflemitoare) la începutul poemului, el și-a păstrat-o până la sfârșit, inclusiv la cele mai grozave insolențe ale trimisului Taghlibilor.

Poemul începea printr-o exortație către o anumită *mamă a lui Amru* care întârzia să-l servească sub cortul unde el se afla împreună cu prietenii și pe care a surprins-o aproape goală, cu brațele palide, imaculate ca picioarele unei cămile cu gâtul lung care încă n-a zămislit, cu sânii netezi și umflați ca niște vase de fildeș și trunchiul zvelt, mlădios și ferm pe șoldurile grele și cărnoase de juncă.

Și azi se mai discută despre cine ar fi putut fi *mama lui Amru* – dacă era chiar mama poetului, victima unei pasiuni incestuoase, o servitoare de la taverna unde se desfășoară scena de beție sau una dintre verișoarele lui, care plecau pe spinarea cămilelor când pășunile secătuiau.

Nici una dintre aceste ipoteze nu explică zâmbetul lui ibn Hind. Puțini și-au dat seama de subtilitatea și îndrăzneala insultei: și pe ibn Hind tot

Amru îl chema.

ق

Qaf
a 21-a literă
ca număr, 100
într-o serie, al 19-lea
inițiala lui قـدر, destin, și a lui قـبـلـة, direcție

Întreabă-i pe morți
dacă vor pace!
(Tarafa)

Între scena în care al-Ghatash pierde duelul de înțelepciune cu Dhu Suyuf și următoarea, în care Abu Hilal începe să conceapă instrumentele care ar fi trebuit să permită întoarcerea în timp, pare să fie o lacună, versuri rătăcite în procesul de transmitere orală.

Culmea nenorocului, pasajul care lipsește este tocmai acela în care este dezvăluită enigma lui Qaf. Cei care-i neagă autenticitatea consideră că o asemenea omisiune este o dovadă a falsificării. Eu cred tocmai pe dos: dacă poemul ar fi fost fals, impostorul n-ar fi omis pentru nimic în lume să includă dezlegarea enigmei.

Oricum ar fi, fapt este că Abu Hilal, care avea darul cititului în stele, a izbutit să interpreteze misteriosul text consemnat de *abba* Chacur. Nu mi-a fost prea greu să-i reconstitui raționamentul pornind de la unele date relativ evidente.

Primul pas: Abu Hilal, pentru început, a izolat substantivele din text, formând un fel de matrice:

cap	Soare
picior	Lună

ochi	Zece
Jadah	Qaf

Al doilea pas: el a remarcat că poate să claseze aceste substantive în două subansambluri, cel al lucrurilor care sunt deasupra (prima coloană) și cel al lucrurilor care sunt dedesubt (a doua coloană). Fiecare din aceste subansambluri admite și o subdiviziune: cea a substantivelor comune (de la primul la al treilea rând) și cea a numelor proprii (al patrulea rând).

Al treilea pas: savantul a observat că elementele din grupa din stânga, de la primul la al treilea rând, sunt de aceeași natură – nume ale părților corpului. Subansamblul din dreapta și de la același rând în sus trebuia să urmeze aceeași regulă. Or, *Soarele* și *Luna* sunt corpuri cerești, iar Abu Hilal era astrolog. El cunoștea în profunzime terminologia astrologică. I-a fost, așadar, destul de ușor să ghicească faptul că *zece* era tot un element al horoscopului. În acest context, nu putea fi vorba decât de A Zecea Casă sau, mai precis, de vârful ei – identificat cu ceea ce se numește *Mijlocul Cerului*, poziția soarelui la miezul astronomic al zilei.

Al patrulea pas: Abu Hilal a remarcat că subansamblul părților corpului era pentru Jadah ceea ce conținutul este pentru conținător. Astfel, elementele celeste Soare, Lună și A Zecea Casă trebuia să fie și ele conținute în Qaf. Muntele Qaf se afla, astfel, în cer. Muntele Qaf care înconjura Pământul și-l menținea stabil – cel pe care nimeni nu-l văzuse, nici nu-l atinsese – era pur și simplu marele cerc imaginar al constelațiilor zodiacului, parcurs de cei șapte aștri și de cele douăsprezece case.

Pasul al cincilea: Jadah se afla deasupra lui Qaf. Jadah se afla deasupra zodiacului. Intervine atunci Macarios. Călugărul trebuie să-i fi povestit savantului experimentul realizat de *abba*, care nu privea înspre Soare sau Lună, ci căuta un punct precis pe cer. În limbajul enigmelor, *cap* putea să însemne „primul”, iar *picior*, „ultimul”. A Doua Casă era în mijloc. Pe ea ar fi vizat-o ochiul.

Pasul al șaselea: Macarios, din nou. Călugărul, cum știm, îi fusese alături rabinului Abdurab în munca de descifrare. Mai știm că el a înscris

literele pe o piele de oaie – și se poate presupune că erau caracterele cuvintelor enigmei, valorile lor numerice și traducerea textului. Nu-i absurd să bănuim că i-a dezvăluit lui Abu Hilal metoda folosită de rabin. Chiar dacă astrologul nu știa să citească araba, nu i-a fost greu, cu ajutorul lui Macarios, să recunoască în simbolurile care formau cuvântul „Jadah” (care se scrie numai cu cele trei consoane, j-d-h) cifrele 3, 4 și 5. Așezarea lui Jadah deasupra lui Qaf însemna împărțirea zodiacului în secțiuni proporționale cu numerele numelui său. Horoscopul, care dădea soluția grafică a enigmei lui Qaf, era gata:

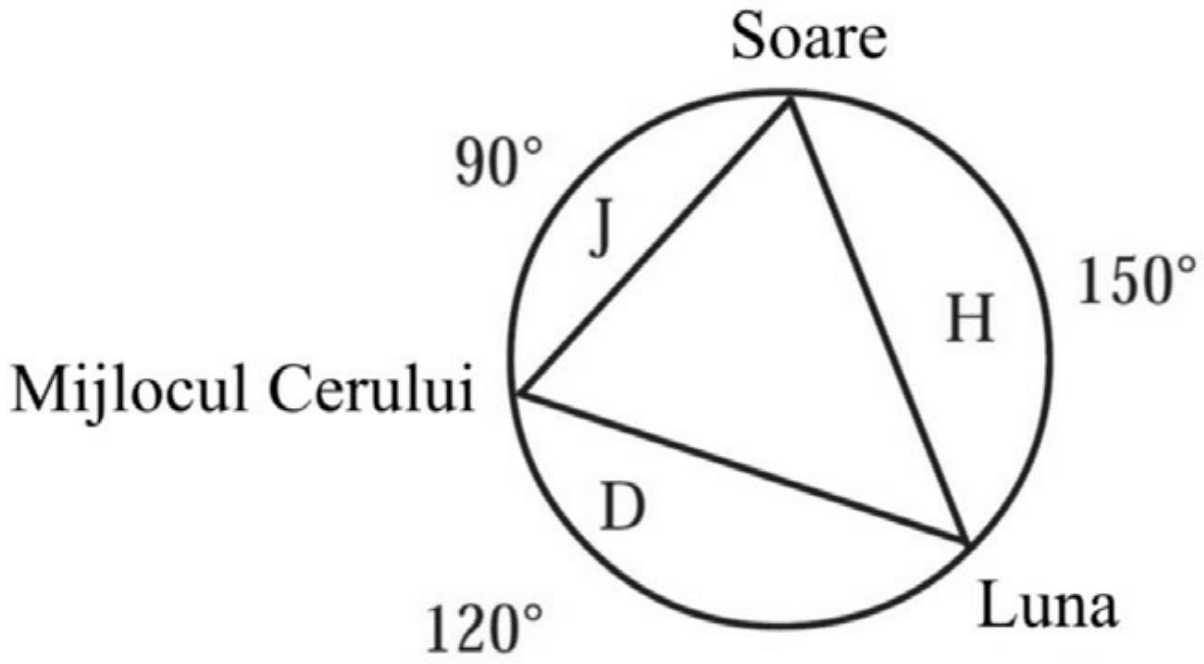

excurs

Peștera lui Ali Baba

Cu siguranță nu în deșert a apărut prima dată gândirea sistematică, pe care grecii au numit-o filosofie. Dar, din timpuri foarte îndepărtate, beduinii depuseseră un efort nemăsurat pentru înțelegerea rațională a universului, influențați de unele cărți de înțelepciune ale lumii antice – precum *Cartea lui Ptah Hotep*, *Înțelepciunea lui Ahiqar* și *Proverbele lui Solomon*.

Tocmai pentru că araba este o limbă eminamente poetică, un asemenea efort trebuie salutat. Cei care gândesc în germana modernă sau au gândit în greaca clasică ori în vechea tupi – limbi în care persoane diferite înțeleg aceeași frază în mod identic – au un merit mult mai mic.

Începând din secolul al VII-lea, după cucerirea Levantului de către forțele musulmane, filosofia arabă a devenit în principal teologică: fie islamică, fie creștină. Cenzura califilor, în acea epocă, era foarte eficace și mulți gânditori profani au fost condamnați să-și vadă cărțile arzând sau trupul despărțindu-se de cap.

Din aceste motive, un grup de înțelepți s-a exilat în munții libanezi. Erau patruzeci și unu de oameni: șase sunniți, trei șiiți, doisprezece druzi, cinci ortodocși, trei maroniți și doi monofiziți. Ei susțineau teza potrivit căreia clemența era incompatibilă cu justiția, de vreme ce numai vinovații puteau face obiectul iertării. Pornind de aici, toate textele sacre erau false, fiindcă îl prezentau pe Dumnezeu ca pe o ființă în același timp dreaptă și miloasă.

În peștera în care s-au refugiat n-au fost niciodată descoperiți. Nici un aparat polițienesc n-a fost destul de mare ca acela folosit pentru capturarea celor patruzeci și unu de filosofi.

Sciziunea, ca întotdeauna, a venit din interior. Unul dintre ei, pe nume Ali Baba, insista pe lângă ceilalți să dea înapoi și să admită din nou posibilitatea existenței lui Dumnezeu, optând exclusiv fie pentru virtutea dreptății, fie pentru cea a clemenței.

Nici acum nu se știe pe care dintre cele două a ales-o Ali Baba însuși, dar nu mai încape îndoială că, în cele din urmă, el a dezvăluit gărzilor califului formula magică a peșterii.

– Sesam, deschide-te! au strigat de afară; iar cei patruzeci de filosofi au fost luați prizonieri, băgați în saci și prăjiți în ulei încins, vărsat apoi în burdufurile în care fuseseră azvârliți întâi.

Nu-i greu de recunoscut în această relatare povestea cu *Ali Baba și cei patruzeci de hoți*. Și nu este întâmplător că ea nu a făcut parte niciodată din manuscrisul arab al celor *O mie și una de nopți*, apărând prima dată abia în faimoasa traducere franceză a lui Antoine Galland, în 1907, care a auzit-o, printre alte povești, din gura maronitului Hana, din Alep – oraș aflat în vecinătatea munților unde s-a desfășurat episodul celor patruzeci și unu de filosofi.

Fie că povestea lui Galland este falsă ori nu, iar cei doi Ali Baba au aceeași identitate ori nu, fapt este că în Munții Libanului s-a păstrat tradiția inaugurată de cei patruzeci și unu. Mult timp, sultanii Libanului au avut de vânat înțelepți acuzați de erezie sau ateism.

În jurul secolului al XVIII-lea, influențată de particularitatea că verbul *a fi*, în arabă, se conjugă numai la trecut, ceea ce se numește „școala de la Beirut” a determinat că starea de a „exista” se obține exclusiv prin moarte.

Evoluția gândirii pornită de la acest principiu s-a dovedit atât de exactă, încât a ajuns să schițeze o înțelegere absolută a universului.

Ultimul pas a fost făcut de filosoful Dawud (sau David, cum se spune în portugheză), născut în Brazilia, descendent al unor imigranți libanezi prin vinele cărora curgea sângele Labwei. El este înzestrat, probabil, cu cea mai înaltă formă de inteligență umană. Printre meritele lui se numără cel de a fi propus soluția cabalistică pentru toate problemele metafizice.

Reunirea cugetărilor sale, intitulată *Dialogul lucrurilor*, este considerată opera filosofică prin excelență, tratatul ultim, cartea perfectă.

Atât de perfectă, încât n-a putut fi scrisă niciodată.

ر

ra
a 10-a literă
ca număr, 200
într-o serie, al 20-lea
inițiala lui رأس, cap, și a lui رجل, picior

Împlinirea dorințelor
e fapta proștilor.
(Aladin)

În realitate, un meșteșugar din Mecca a fabricat, după planul lui Abu Hilal, pe lângă cvadrant și astrolab, aparatul care avea să slujească la călătoria în timp.

Această invenție consta într-un cerc gradat reprezentând ecliptica și cele douăsprezece semne zodiacale. Din centrul cercului se înălța o tijă perpendiculară în jurul căreia se învârteau două ace. Primul indica poziția Soarelui și trebuia avansat cu un grad pe zi. Celălalt – care marca poziția Lunii – avansa automat cu treisprezece grade la fiecare deplasare a acului solar.

Deși instrumentul necesita o nouă calibrare cel puțin o dată la trei luni pentru a corecta distorsiunile, era posibil să se identifice cu relativă precizie ziua și ora în care Soarele și Luna aveau să formeze un unghi de 150º între ele în raport cu Mijlocul Cerului.

În acel moment, era suficient să se verifice, cu ajutorul altor instrumente disponibile, dacă Mijlocul Cerului (spre care se îndreaptă vârful Casei a Zecea) forma unghiuri de 90º și, respectiv, 120º cu cei doi aștri.

Abu Hilal l-a iniţiat pe Macarios în mânuirea acestor aparate, l-a învăţat să recunoască semnele zodiacului şi să facă socoteli care-i permiteau să determine poziţia vârfului celor douăsprezece case.

În ziua şi la ora potrivite (cu aproximativ două zile înainte de luna plină, puţin după apus), când a reapărut această configuraţie cerească particulară, savantul a intrat în deşert, însoţit de călugăr, de al-Ghatash, de trei cămile şi de câinele găsit de Macarios la Yathrib.

Soarele coborâse deja destul de mult când au dus cămilele să se culce într-o regiune cu aflorimente stâncoase. Al-Ghatash se uita cum Abu Hilal, asistat de călugăr, făcea măsurători. Deoarece configuraţia exactă a celor trei puncte ale cerului, cele trei vârfuri ale triunghiului celest, avea să apară pe o longitudine ceva mai la est decât locul în care se aflau ei, ochiul lui Jadah avea să fie vizibil într-un mod destul de imperfect şi pentru o perioadă foarte scurtă.

Dar al-Ghatash era preocupat mai ales de câinele lui Macarios, care mârâia şi lătra întruna.

– Parc-ar fi cai în galop, zise el, remarcând o uşoară mişcare la linia orizontului.

– Nu cred – era vocea călugărului, care lăsase instrumentele. Câinele latră înspre stânci.

– Şacali! zise el apucând arcul prins de şa, dar săgeata rată ţinta, căci cămilele se speriaseră şi se ridicaseră în patru picioare.

În acest timp, patru animale sălbatice ieşite dintre stânci se apropiau. Al-Ghatash nu avea ce să facă decât să-şi agite sabia în faţa celui mai îndrăzneţ, în timp ce Macarios ţinea cămilele. Rănit la bot, animalul dădu înapoi. Lovi încă un şacal, de astă dată mortal, iar ceilalţi fugiră.

Însă ochiul lui Jadah dispăruse. Numai Abu Hilal, impasibil cum sunt înţelepţii, putuse să vadă pentru foarte puţin timp întoarcerea timpului: cămilele întinse, aranjarea cvadrantului şi a astrolabului, îngrijorarea lui al-Ghatash, mişcarea lui Macarios şi mârâitul câinilor.

parametru

Harith ibn Hilliza[12]

Ibn Hind l-a chemat atunci pe ambasadorul clanului Bakr. Harith ibn Hilliza s-a apropiat, cu tunica lui lungă care mătura pământul, cu mâneci atât de lungi, încât îi acopereau degetele până la jumătate. Avea chipul și capul acoperite cu un turban care nu lăsa să i se vadă decât ochii inteligenți. Căci Harith a fost, la vremea lui, omul cel mai inteligent din clanul Bakr.

Oamenii s-au dat deoparte ca să-l lase să treacă. Harith a interpretat această mișcare ca firească reverență ce i se cuvenea. Se înșela: se răspândise deja vestea că se molipsise de lepră.

Oda lui respecta norma clasică. Harith a evocat iubirea dintre Asma și o oarecare Hind – ceea ce a dat naștere unor zvonuri despre viața intimă a poetului și a mamei prințului[13].

Hind a aprins focul în ochii-ți, descoperind un refugiu în singurătățile aceste înalte...

Harith, bineînțeles, nu s-a coborât la nivelul jignitor al lui Amru. Ibn Hind n-a înțeles bine. Iar portretul făcut de poet cămilei, ale cărei picioare, în galop, ridicau mai mult praf decât furtunile de nisip, l-a mișcat și mai mult.

Continuarea poemului făcea elogiul lui ibn Hind, evoca atacul clanului Taghlib și enumera virtuțile și victoriile fiilor lui Bakr.

Cei ce ne privesc sunt orbiți de gâturile noastre late, de înaltul nostru dispreț;

în van ne urmărește moartea, ca unul ce-ar încerca s-atingă c-o pietricică vârful munților, înzăpezit, tăind norii,

plutind peste timp...

Când Harith și-a sfârșit poemul, era sigur că a câștigat. Ciudat, nimeni n-a fost în stare să citească pe chipul lui ibn Hind cel mai mic semn de satisfacție. Dimpotrivă, se șușotea că prințul îi spusese disprețuitor că poate pleca.

Clanurile Bakr și Taghlib, alături de nenumărații arabi din alte triburi care asistau la duel, s-au înghesuit în jurul lui ibn Hind, care venea să anunțe învingătorul.

– Vreau să dau poeților ceea ce li se cuvine. Nu-i pot spune lui Amru că a câștigat. Nu-i pot spune lui Harith că a fost mai puțin strălucit.

Bucurie la Bakr, nemulțumire la Taghlib. Opinia comună se aștepta tocmai la acest rezultat: Amru abuzase de aroganță, în contrast cu moderația și diplomația dovedite de Harith ibn Hilliza.

În entuziasmul general stârnit de declarația lui ibn Hind, puțini și-au dat seama că Harith se îndepărta, discret, ascuns sub tunica și turbanul lui. La fel cum n-au fost atenți nici la provocările lui Amru, care-i îndemna pe Taghlibi să reînceapă războiul.

Poeții, în ce-i privește, știau foarte bine cine câștigase cu adevărat. Cine era deci prințul ibn Hind ca să-i spună unui om autoritar și orgolios ca Amru că fusese cel mai bun? Cum ar fi putut ibn Hind să-i spună adevărul unui mincinos ca Harith ibn Hilliza, a cărui lepră n-ar fi trebuit în veci să-i permită să încalece pe cămilă sau să aibă femei pe nume Hind?

12 Acest text nu trebuie citit înaintea parametrului „Amru ibn Kulthum”.

13 *Ibn Hind* înseamnă „fiul lui Hind”.

ش

shin
a 13-a literă
ca număr, 300
într-o serie, al 21-lea
inițiala lui شـا عـر, poet, și a lui شيـطـا ن, demon

N-am iertat niciodată:
nu pretind că am o virtute
atribuită lui Dumnezeu.
(Dhu Suyuf)

Încă nu-mi era dat să văd acum ochiul lui Jadah. Amintindu-mi de Layla, m-a cuprins o mare furie și m-am repezit să sfărâm instrumentele pe care Abu Hilal le lega de șaua cămilei. Dar m-am oprit deodată. Ceata de călăreți pe care o ghicisem la orizont se apropia acum clar în galop.

– Suntem din tribul Qudra și-l căutăm pe vărul nostru Khalil, prins de niște tâlhari care-au fugit încoace.

Nici unul dintre noi nu văzuse nimic. Neîncrezător, un fiu al lui Qudra a descălecat și a început să cerceteze în jurul nostru. Curând a descoperit petele de sânge ale șacalilor.

O cucuvea a venit în zbor și s-a așezat pe o stâncă. Presimțeam că ei vor vedea în zborul păsării întoarcerea sufletului lui Khalil, venit să ceară răzbunare.

– Cineva a murit aici fără să fie răzbunat!

Macarios a vrut să le țină o predică despre superstițiile păgânismului. Eu am fost mai practic.

– Cucuveaua n-a cântat încă, am zis, arătându-le prin atitudinea mea că eram pregătit pentru orice.

– *Isquni! Isquni!*[14] a strigat cucuveaua, dându-le fiilor lui Qudra dovada care le lipsea.

– Cineva a murit aici fără să fie încă răzbunat! a repetat el. Și a luat-o la fugă spre stânci, găsind fără greutate cadavrul lui Khalil.

Într-adevăr, Khalil din tribul Qudra se găsea printre pietre în vizuina șacalilor. Trupul, cu picioarele și mâinile legate, era sfâșiat și purta urmele mușcăturilor. Fiarele îi spintecaseră deja pântecele și pesemne că-i mâncau măruntaiele când ne atacaseră.

Cred că Macarios a băgat de seamă că n-avea nici un semn de străpungere cu un tăiș sau o săgeată. Dar cei patru călăreți s-au întors către singurul om înarmat de acolo.

– Când se va sfârși opreliștea lunii sfinte, sângele tribului Labwa va curge pentru a-l răzbuna pe cel al lui Khalil!

– Nu mi-e rușine să ucid. Dar nu scot sabia pentru orice.

Și am făcut și un gest pe potriva cuvintelor, arătând că eram gata să-i înfrunt. Macarios a susținut că-s nevinovat, invocând mărturia învățatului. Fiii lui Qudra aveau privirea aţintită spre sabia mea.

– E sânge!

Macarios a fugit să caute șacalul mort pe care-l târâsem ceva mai departe. Dar deodată, într-un vuiet cumplit, în mijlocul unei furtuni de praf care ridica nisipul deasupra capetelor noastre, o creatură uriașă a acoperit cerul cu spectrul ei de foc fără fum.

În ciuda perdelei de nisip, am făcut un efort supraomenesc ca să-l văd pe Jadah și chipul lui hidos, strâmb, cu o orbită goală și cealaltă cu un ochi opac. Din gâtlejul său, aspră și înăbușitoare, am auzit răsunând o voce înspăimântătoare ca mârâitul bestiilor în adâncul peșterilor.

– Al-Ghatash este vinovat! Khalil călărea pe o cămilă bătrână lăsată de al-Ghatash tâlharilor și ea n-a avut puterea să fugă când a fost atacată de șacali[15].

14 „De băut! De băut!”

15 Vezi capitolul **و**, p. 55 original.

excurs

Judecata lui Abdallah

Una dintre nenumăratele caracteristici pe care arabii le au în comun cu celelalte popoare semite este pasiunea pentru procese. În Israel, marii regi au fost și judecători. Hammurabi, un beduin care a ajuns pe tronul acadian, a fost celebru doar fiindcă a stabilit un cod. Ahiqar, înțeleptul arameean, a fost consilier de justiție la curtea împăratului asirian.

Printre triburile deșertului, primele legi erau întemeiate pe principiul compensației: *ochi pentru ochi, dinte pentru dinte* era deviza răspândită în tot Orientul Mijlociu. Cu timpul, asprimea aceasta a fost atenuată o dată cu apariția conceptului de despăgubire. Dar a face dreptate însemna în continuare a-l face pe acuzat să plătească pentru greșelile sale.

Totuși, câțiva înțelepți arabi, după ce constataseră că pedepsirea unui vinovat nu evita apariția unor noi infractori, au elaborat o teorie care recomanda aplicarea pedepselor numai ca prevenire a delictelor viitoare. Astfel, pedepsele date hoților de rând au devenit mai grele decât cele pronunțate pentru autorii de crime pasionale – căci primii, în general, recidivau; ceilalți, nu.

Această teză a găsit alte prelungiri la triburile deșertului. Considerând că scopul justiției este să împiedice crima, nu s-o răzbune, șeicii și judecătorii au început să pedepsească numai delictele potențiale, adică să-i pedepsească anticipat pe cei care ar fi putut să le comită.

Acesta a fost ghinionul lui Abdallah, mare călăreț și unul dintre cei mai buni arcași ai tribului Labwa, care a fost, poate, tatăl poetului al-Ghatash.

Abdallah se întorcea într-o zi de la vânătoare, îndreptându-se spre corturile ridicate în jurul Palmyrei. Călărea pe un armăsar negru care târa o

gazelă ce nu fusese încă golită de măruntaie, iar din tolba lui lipsea doar o săgeată.

Patriarhii mai multor clanuri s-au apropiat pe furiș, însoțiți de mulți oameni, toți înarmați, ca să-l vadă coborând de pe cal. Abdallah, cu spatele, încă nu văzuse nimic, nici nu vorbise cu nimeni, ocupat să desprindă de la șa sabia incrustată.

Fiindcă nu văzuse nimic și nu vorbise cu nimeni, n-avea de unde să știe că, toată noaptea, câinele vărului său Rizqallah lătrase în tabără și că urmele animalului erau amestecate cu urme de picior lângă cortul Jalilei, soția lui Abdallah, viitoarea mamă a lui al-Ghatash, care se sculase dimineața cu părul cam prea parfumat, nici că prima poruncă dată sclavului său de Rizqallah (alt posibil tată al lui al-Ghatash) fusese să-i spele tunica și turbanul purtate în ajun.

Oamenii care priveau mișcările lui Abdallah în acea dimineață n-aveau nici o îndoială despre urmarea firească pe care aveau s-o ia evenimentele și și-au rostit acuzația cu voce tare.

Abdallah abia avusese timp să sară pe cal și să pornească la galop, când săgeata trasă de Rizqallah s-a lovit de oțelul tare al sabiei lui incrustate.

Din ziua aceea, Abdallah, care risca pedeapsa capitală pentru omor, n-a mai avut clipă de răgaz. A fost închis o dată la Damasc, la cererea șeicului tribului Labwa, dar a reușit să corupă gărzile bizantine și să fugă. Capturat din nou de tribul Kalb pe drumul spre Homs, a reușit iarăși să scape cu ajutorul unui cuțit pe care-l purta sub turban. S-a mai ilustrat prin două sau trei evadări spectaculoase, până când Rizqallah l-a prins el însuși, când ieșea din Baalbek, ascuns printre păgânii fanatici care însoțeau procesiunea lui Adonis.

Judecata lui Abdallah a adunat laolaltă toate clanurile din Labwa și oameni din cele mai diferite triburi, fără a-i mai pune la socoteală pe cei mai remarcabili judecători arabi din epocă. Totuși, contrar a ceea ce s-ar fi putut crede, nu toți erau favorabili condamnării lui Abdallah.

Pentru început, s-a dezbătut pentru a se hotărî dacă era demonstrat faptul că Abdallah l-ar fi omorât pe Rizqallah. Procurorii au fost categorici: Abdallah era de viță nobilă, știa extrem de bine să mânuiască sabia lui

incrustată și venea în starea de agitație firească a unei vânători în care nu risipise decât o săgeată.

Lucrurile au început să se complice când judecătorii au cerut dovezi că lătrăturile câinelui și parfumurile Jalilei aveau exact sensul pe care lumea voia să li-l dea. A fost ușor să-l facă pe câine să latre din nou, dar esențele parfumate folosite de Jalila în ajunul crimei fuseseră deja împrăștiate de vânt.

Acuzatorii și-au recăpătat poziția avantajoasă când Jalila însăși a mărturisit că a împărțit așternutul cu Rizqallah, chiar dacă nu putea spune cu care dintre cei doi era acum însărcinată.

Dezbaterile juridice care au urmat au atins cel mai înalt nivel din toată istoria beduină. Prima problemă privea identitatea acuzatului: era necesar să se asigure că Abdallah cel care se întorsese de la vânătoare era într-adevăr persoana prezentă în fața judecătorilor. În ciuda mărturiei unanime a întregului trib, nimeni nu a reușit să demonstreze că un om rămâne identic sieși de-a lungul timpului.

Nimic nu fusese încă hotărât când s-a emis ipoteza că adevăratul vinovat era meșterul din Damasc care făurise sabia. Dar obiecția s-a năruit când și-au amintit că Abdallah dispunea și de săgețile din tolbă.

La sfârșit, Fuad, cel mai bătrân și mai înțelept dintre toți judecătorii, a cerut să se demonstreze că termenul de *crimă* are într-adevăr sensul care se acordă cuvântului „crimă”, și nu vreun alt sens. A fost, poate, faza cea mai complexă a procesului. Nimeni n-a fost în stare să demonstreze că nu numai *crimă*, ci și orice alt cuvânt au cu siguranță sensul care le este în general atribuit.

– E o simplă convenție! a strigat Fuad ridicând mâinile.

Șeicii tribului Labwa n-au fost mulțumiți, bineînțeles, de sentința finală și s-au hotărât să facă dreptate ei înșiși. Numai că nu băgaseră de seamă că, în mijlocul tumultului, profitând de dezordinea din tribunal, Abdallah dispăruse încă o dată.

ت

ta
a 3-a literă
ca număr, 400
într-o serie, al 22-lea
iniţiala lui تـبـر, aur, şi a lui تـمـرة, curmală

Nimic nu-i într-atât de măreţ
încât să merite luat în serios.
(al-A’sha)

Călugărul Macarios merită o paranteză. *Qafiya al-Qaf* nu ne oferă o imagine prea onorabilă a lui, ci mai degrabă inferioară, la drept vorbind, foarte departe de justa valoare care ar trebui să i se acorde pe drept personajului istoric Macarios. Era un om pasionat de cărţi, versat în studiu (am văzut cât de rapid a învăţat alfabetele ebraic şi arab, precum şi principiile numerotării cu ajutorul literelor), avea o mare putere de observaţie şi de gândire logică (ar fi învăţat cu uşurinţă bazele ştiinţei lui Abu Hilal) şi era înzestrat cu o fină sensibilitate poetică.

Călugărul, la momentul acela, cunoştea pe de rost versurile poetului şi ţinea să le recite în speranţa că într-o zi va învăţa el însuşi să scrie poezii.

Acest lucru demontează, în trecere, un fals paradox avansat de cei care neagă autenticitatea poemului, ei pretinzând că finalul poemului n-ar fi putut să fie niciodată cunoscut, deoarece poetul moare chiar în clipa în care îl termină de compus[16].

Or, este evident că al-Ghatash (ca orice poet arab în Epoca Ignoranţei) avea un *rawi*, un „recitator” – persoană care nu numai că păstra în memorie

versurile stăpânului și toate împrejurările în care fuseseră compuse, ci era și capabilă să le comenteze.

Macarios a rămas lângă al-Ghatash până în ultimele clipe ale acestuia și a fost *rawi*-ul poetului, însoțindu-l peste tot. Poemele pe care le-a recitat pe străzile din Najran nu erau altele decât cele compuse de fiul Labwei.

După ciclul de aventuri pe care l-am înfățișat deja, al-Ghatash și Macarios intră în Najran, oraș în prejma căruia își așezase tabăra tribul Laylei. Suntem în ultima zi a lunii sfinte de Muharram, cu Ghurabii fugind în continuare de tribul Salih, care-i urmărea întărit cu cei mai buni oameni din triburile Kalb, Udhra, Tanukh, Bahra, Tayy, Ghassan și Jusham, care i se alăturaseră.

Cu două nopți în urmă strălucise luna plină. În ziua aceea, la ora apusului, conformația celestă care face vizibil ochiul lui Jadah va apărea din nou. La Najran, cineva așteaptă momentul precis al apariției acestui fenomen: călugărul Macarios.

Al-Ghatash era la jocuri cu niște beduini, care, după ce sacrificaseră cămile și le sfârtecaseră, trăgeau la sorți resturile aruncând săgeți la țintă.

Macarios se îndepărtează. Iese din oraș, căutând locul cel mai prielnic pentru a privi cerul. Un criteriu strict astrologic îl conduce spre corturile Ghurabilor.

Călugărul se apropie de tabără. Oamenii din trib au slăbit paza, profitând de ultimele zile de pace ale lunii sfinte. Deodată, Macarios vede fluturând steagul lui al-Muthanni și își amintește, cu remușcarea lașilor, a celor incapabili să-și țină promisiunea, angajamentul pe care și-l luase la mănăstirea din peșteră: să aducă înapoi trupul lui *abba* Chacur după ce-l va fi furat din cortul unde Ghurabii adăposteau sinistrele prăzi de război.

Macarios pătrunde în tabără. Este foarte aproape de mumia lui *abba* și a șeicului Bulbul, dar știe că nu va putea face nimic de unul singur și, oricum, e ora fenomenului. Se oprește scrutând cerul în direcția precisă a celei de-a zecea cuspide.

Atunci apar dintre corturi câteva fete din tribul Ghurab. Nu poartă văl. Layla este printre ele și ea țipă prima ca să-l dea în vileag pe intrus. Macarios, speriat, strigă după ajutor când în fața lui apar mai mulți bărbați.

– Al-Ghatash! Unde ești?

16 Versurile din *Qafiya* erau compuse pe măsură ce al-Ghatash trăia aventura povestită în poem.

parametru

Tarafa

Asemănările dintre al-Ghatash și Tarafa sunt mai mult formale. Agresivitatea verbală a celui dintâi decurge direct din caracterul lui, în timp ce virulența lui Tarafa este numai pur retorică.

Tarafa a fost singurul caz de poet – și de mare poet – care nu a trezit nici o admirație printre rudele lui. Născut în tribul creștin Bakr ibn Wail, a rămas orfan foarte devreme și a fost crescut de niște unchi care l-au deposedat de o mare parte dintre bunurile mamei sale.

Ca adult, ar fi putut să-și ceară drepturile, dar era, prin esență, un hedonist și ducea o viață împărțită între bețivi, turnee de cânturi și joc. Și, cu toate că nu a primit educația pe care ar fi impus-o originea lui, a început să exceleze ca poet.

Însă Tarafa nu era prețuit. A sfârșit prin a fi expulzat de tribul său și n-a avut altă variantă decât să încalece pe o cămilă și să trăiască din jafuri.

Tu, ce mă mustri că iubesc războiul și vinul, poți oare să-mi dai nemurire?

Atunci lasă-mă să beau pe săturate. De murim mâine, vedea-vom căruia din noi îi va fi mai sete.

Un lucru este foarte curios în viața lui Tarafa: nimeni nu-și amintește să-l fi văzut cu femei, deși se referă la ele (îndeosebi la cele cu pulpe rotunjite) ca la una dintre plăcerile existenței, alături de vin și cai. Poemul său clasic – inclus de asemenea printre poemele „suspendate” – începe cu menționarea unei anumite Khawla, identificată de mulți cu o fată din tribul Kalb, care însă n-a fost văzută niciodată în compania lui Tarafa.

Pe pământul pietros lucesc urmele lăsate de tabăra Khawlei, ca rămășițele unui tatuaj pe dosul mâinii.

Nu se știe exact de ce, dar, la puțin timp după gonirea lui, un văr al lui Tarafa a hotărât să-i mai dea o șansă, aducându-l înapoi la corturile tribului Bakr ibn Wail. Acolo a fost tratat doar ceva mai bine decât sclavii, dându-i-se sarcina să se ocupe de caravana și animalele vărului său.

Evident, Tarafa a continuat să bea, iar într-o zi de mare beție a lăsat cămilele să scape. A trebuit atunci să fugă, amenințat cu moartea, prin toate deșerturile, până a găsit ospitalitate la prinții din al-Hira.

La această curte și-a terminat Tarafa poemul care avea să fie considerat unul dintre cele mai mari șapte ale epocii. Arabii din al-Hira au fost impresionați de faptul că o treime din versuri erau dedicate cămilei sale, căreia puțini înaintea lui știuseră să-i captureze și să-i descrie atât de bine frumusețea.

Are coapse perfecte ca porțile-nalte-ale unui palat;

Urmele de hamuri pe coastele-i sunt ca niște-ncrețituri pe fața netedă a unui perete de stâncă.

Ochii ei sunt oglinzi ascunse-ntr-o grotă – orbitele-i de piatră, adâncurile unor izvoare de apă limpede;

Își târăște coada ca o sclavă, arătându-i iubitului fanta unei largi fuste albe.

Dar vărul lui Tarafa a urzit nu se știe ce intrigă de palat pentru ca poetul și unchiul lui, singurul care-i rămăsese credincios, să primească de la prințul din al-Hira misiunea de a duce o scrisoare guvernatorului din Bahrain.

La jumătatea drumului, unchiul i-a cerut unui tânăr pelerin să-i citească misiva. Era, cum intuise deja, o condamnare la moarte. Tarafa, model de loialitate, a refuzat să abandoneze misiunea și să se întoarcă. A mers mai departe singur.

Guvernatorul i-a acordat favoarea de a-și alege singur felul în care să moară.

– Umpleți-mă cu vin până la gură și tăiați-mă apoi în dreptul pântecelui.

Conform obiceiului beduin, cămila lui Tarafa a fost legată lângă mormântul său. Legenda povestește fapte stranii. Mai întâi, că pietrele mormântului ar fi fost găsite mutate în dimineața celei de-a treia zi. Și că, apoi, cămila s-ar fi eliberat din frâu, iar trupul lui Tarafa ar fi dispărut.

Un martor jură că a văzut cămila dezlegată pe mormântul deschis al poetului, încercând să-și așeze ugerul uscat pe buzele cadavrului. Cum Tarafa murise cu încheieturile legate cu funii, cu brațele desfăcute orizontal, formând o cruce, n-au întârziat să apară erezii ce spuneau că Tarafa era o a doua întrupare a lui Cristos.

Mârșavul văr al poetului le-a contrazis.

– Cu neputință. Tarafa era un hoț. Cămila pe care călărea era a mea și se numea Khawla. A furat-o când a lăsat celelalte animale să scape.

Nimeni n-a acordat multă atenție implicațiilor unei asemenea declarații, dar aș vrea să detașez al treilea vers din poemul lui Tarafa:

În zori, litierele-au plecat, ducând-o pe iubită, ca niște corăbii ce-alunecă prin albia unui fluviu.

Prima interpretare, vulgară, este că poetul ar fi plâns plecarea unei verișoare, probabil acea Khawla despre care vorbește. Dar de ce n-am vedea aici lacrimile vărsate pentru plecarea cămilei?

ث

tha
a 4-a literă
ca număr, 500
într-o serie, al 23-lea
inițiala lui ثـــار, răzbunare, și a lui ثـمـن, preț

Nu ucizi un porc
fără să-ți murdărești cuțitul.
(anonim)

De fapt, așa cum fetele din tribul Ghurab puteau confirma, nu al-Ghatash venise în tabără și putuse s-o contemple fără văl pe sora lui Sabah. Beduinii care jucaseră cu poetul au depus mărturie în favoarea lui. Însă Dhu Suyuf cerea o compensație dreaptă, întemeiată pe strigătul disperat al călugărului.

– Nimeni nu cheamă pe cineva care se află la o jumătate de ceas de mers.

Al-Ghatash, care se apărase neîncetat proferând injurii, a schimbat deodată tonul:

– Primesc provocarea. Prin urmare, am dreptul să aleg eu armele de astă dată.

Dhu Suyuf a cedat la condițiile puse de poetul tribului Labwa, iar acesta a definit regulile duelului care i-a adus dezonoarea, alungarea din propriul trib și uitarea arabilor.

– Va fi declarat învingător cel care va recita cele mai multe versuri de laudă pentru Layla, cu rima în *lam*, ca numele ei, și în măsuri lungi, ca a înălțimii ei.

Un murmur de indignare se răspândi printre Ghurabi, trib în care nimeni nu compunea versuri, însă era deja prea târziu. A doua zi, poporul din Najran s-a înghesuit să asiste la duel.

Nimeni nu se îndoia de victoria lui al-Ghatash. Însă Ghurabii, adunați în masă, își păstrau semeția orgoliului. Erau de față și câțiva bărbați din tribul Labwa, printre care unul dintre unchii poetului, singurul care nu și-a plecat ochii.

Dhu Suyuf a început să declame. Tradiția nu a păstrat nici un vers al lui: erau corecte, dar lipsite de orice frumusețe. Spusese deja din memorie tot ce reușise să strângă din tradiția tribală și a adăugat altele improvizând, dar acestea erau numai variante grosolane ale primelor.

Era epuizat când a ajuns la o sută. A tușit – a încercat să-și reia firul gândurilor, dar al o sută unulea vers l-a recitat cu altă rimă.

I-a venit rândul lui al-Ghatash. Poporul din Najran era fermecat de fluiditatea ritmului său, de delicatețea metaforelor sale. Fără cel mai mic efort, ajunsese deja la nouăzeci și nouă de versuri de o perfecțiune de nedepășit, când deodată au năvălit niște bărbați înarmați, încercuindu-i pe puținii reprezentanți ai tribului Labwa.

– Iată, pentru sângele lui Khalil!

Erau cei din tribul Qudra, în furia răzbunării lor. Dar al-Ghatash n-a reacționat, contrar a ceea ce s-ar fi așteptat din partea unui poet arab. În loc de asta, el a rostit cel de-al o sutălea vers privind cum cădeau rudele sale.

– Rușine tribului Labwa! a strigat unchiul lui al-Ghatash, culcat la pământ, cu capul în țărână și ceafa sub vârful unei săbii.

A încercat să întoarcă gâtul pentru a vedea dacă poetul tribului își încordase arcul sau apucase sabia, dar n-a trăit destul cât să audă al o sută unulea vers al nepotului său și să asiste la fuga fără pedeapsă a ucigașilor.

Al-Ghatash câștigase duelul. Îndeplinise a doua dintre cele trei condiții pentru a o obține pe Layla. Dar a fost condamnat să nu mai afle nicicând odihnă sub un cort al tribului Labwa.

excurs

O poveste cu Allahdin

Literatura arabă (și în special basmul arab) este fundamental geometrică. Mai mult decât să spună o poveste, primii povestitori ai deșertului urmăreau să deseneze o figură. Nu fără motiv, la arabi, caligrafia este, practic, singura artă figurativă.

Cartea celor *O mie și una de nopți* nu se abate de la această regulă. Ea a fost prima încercare umană de a reprezenta infinitul. Versiunea pe care am cunoscut-o noi pentru mult timp (tradusă în Occident de eruditul francez Antoine Galland) este doar imaginea estompată a celei originale, scrisă sub influența nefastă a cărții persane a celor *O mie de nopți*, care nu avea nimic infinit și o avea ca personaj principal pe Șeherezada, o femeie în carne și oase.

Adevărata Șeherezadă a fost, și este încă, un duh feminin. Duhurile din mitologia beduină au puține în comun cu acele ființe închise în lămpi sau ferecate în cufere. Ele erau entități necorporale care tranzitau stările materiei și pe care le-am putea situa între zei și muritori, stăpânind peste regiuni neprimitoare în care-i abordau pe călătorii solitari, îi înnebuneau pe bărbați și-i inspirau pe poeți.

Ele sunt nenumărate, ca, de exemplu, Dalhan – canibal care apare sub forma unui bărbat călare pe o cămilă neagră; Ghaddar, care se amuză torturându-i pe prizonieri; Hatif, invizibilul, care dă sfaturi imprudente; Shaytan, care domnește peste flăcări; Ifrit, care ia forme animale; Shiqq, care are un singur picior și o singură mână, jumătate de trup și jumătate de cap; Ghul și Qutrub, care se prostituează pentru bărbați, respectiv pentru femei; Silat, care-i face pe oameni să danseze; Sut, care-i face să mintă; și

Șeherezada sau, mai corect spus, Shahrazad, care, în chip pervers, satisface dorințele.

Shahrazad avea obiceiul de a apărea sub cortul beduinilor pentru a-i împinge să-și povestească visele. Faptele vorbesc de la sine: Nabil a vrut să fie cel mai bogat om și s-a trezit exilat în deșert, fără să poată scăpa de acolo, stăpân pe un puț nesecat de apă limpede. Fatima a vrut să fie cea mai iubită dintre femei și a sedus patru sute de bărbați, toți leproși, care au urmărit-o pe străzile Damascului. Dar tragedia lui Harb a fost cea mai cumplită: dorindu-și cu ardoare nemurirea, el a fost îngropat de viu și urlă și azi din adâncul mormântului său.

Duhurile au fost dintotdeauna combătute. Prima care le-a înfrânt a fost dispăruta zeiță al-Uzza, când a închis o mare parte dintre ele dincolo de cercul muntelui Qaf care înconjura Pământul.

Dintre cele care au scăpat, patru sute douăzeci au fost capturate din nou mai târziu de regele Solomon, care le-a fermecat prin puterea unui inel magic.

Puține duhuri au rămas libere. Shahrazad a fost unul dintre ele. Și ea a continuat, de-a lungul înfiorătorului ei destin, să pervertească ambiția oamenilor, până în ziua în care a intrat sub cortul unui tânăr povestitor beduin din tribul Labwa, pe nume Allahdin.

– Vreau să cunosc toate poveștile posibile, a fost răspunsul lui la ispita lui Shahrazad.

Iar ea a râs de inocența lui Allahdin, care – oricât de mult ar fi trăit – n-ar fi avut timp să asculte toate poveștile pe care le putea născoci spiritul uman.

Shahrazad a văzut cum Allahdin aprinde o lampă și se întinde pe rogojină ca s-o asculte. Duhul feminin a început să povestească. Flacăra lămpii s-a stins. Allahdin a aprins-o de un număr incalculabil de ori. Tribul Labwa a plecat, dar el a rămas cu încăpățânare sub cort, ca să asculte povestea lui Shahrazad.

Și a îmbătrânit, ascultând tot mai concentrat fabulele „duhului”, până când a murit. Shahrazad învinsese. Ea știa că Allahdin nu va supraviețui destul cât să asculte toate poveștile.

Numai că i-a luat un timp să înțeleagă că și ea căzuse într-o capcană întinsă de tânărul beduin.

Allahdin știa că fiecare poveste va isca o alta, iar aceasta o alta și așa mai departe, până când prima avea să fie spusă din nou, procesul repetându-se de un număr infinit de ori. Într-adevăr, numărul poveștilor posibile care pot fi spuse este finit, dar nici una nu este nici prima, nici ultima.

Cele *O mie și una de nopți* inițiale s-au străduit să reproducă opera lui Shahrazad. Nu întâmplător personajul Aladin din versiunea degenerată care a ajuns până la noi este un tânăr care reușește să pună un duh sub stăpânirea lui.

Astăzi, adevăratul Allahdin nu mai este decât o mână de oase îngropate în deșert. Lângă el, Shahrazad rămâne captivă, fără a reuși să încheie o succesiune de povești care se înlănțuie unele după altele într-un cerc veșnic, care nu ajung la nici un sfârșit și care, în fond, formează o singură și lungă poveste.

خ

kha
a 7-a literă
ca număr, 600
într-o serie, al 24-lea
inițiala lui خالد, veșnic, și a lui خال, gol

Îmi place tribul liliecilor,
fiindcă acolo toate femelele sunt frumoase.
(al- Ghatash)

Am oprit cămila ca să contemplu Muntele Hienelor. Era înălţat aproape ca sânul unei femei tinere, lăsat puțin într-o parte ca al celor care alăptează prima oară. Am ajuns la el în galop și-am urcat pe cărarea cel mai puțin povârnită.

Într-o adâncitură laterală, un pui de antilopă gemea și se învârtea în jurul hoitului mamei lui. Era de acum fără neam, ca și mine. Deosebirea dintre noi era că eu mai eram în stare să întemeiez unul.

Macarios a adus animalul după ce ultima mea săgeată i-a străpuns gâtul. A fost masa noastră de seară, fript fără condimente pe pietrele goale. Hoitul mamei nu mirosea încă, dar se auzeau deja hienele care începeau să dea târcoale infamului loc.

Cu toate acestea, am adormit. Visam chipul descoperit al Laylei care mă săruta pe gură așa cum o leoaică linge buricul puilor ei nou-născuți, când m-a trezit lătratul câinelui lui Macarios. Și nu Layla, ci o hienă împuțită, hidoasă își trecea limba peste buzele mele.

Apucând sabia, m-am năpustit asupra fiarei, care a fugit să se adăpostească într-un ascunziș. Am alergat după ea, căutând prin întuneric. Hiena nu era unde crezusem eu. În locul ei, am dat peste silueta slăbănoagă,

zdrențăroasă și respingătoare a ghicitoarei șchioape, zâmbind ca o cioară care se întoarce în zbor din iad.

– Blestemato!

M-am repezit răsturnând-o pe bătrână și ținând-o prizonieră sub greutatea trupului meu.

– O să te dau Ghurabilor ca să îndeplinesc a treia condiție!

– Numai că, adu-ți aminte de cuvintele lui al-Muthanni: *când oamenii lui Ghurab, mergând unde le spui tu, o vor aduce pe ghicitoare în tabăra tribului*. Dacă mă duci tu însuți, a câștigat Dhu Suyuf.

Nenorociți fie cei care au întotdeauna dreptate! Am hotărât s-o las să plece, după ce-am mai ținut-o o clipă nemișcată sub mine. S-a pierdut în noapte ca o pietricică aruncată în prăpastie.

– Cum te-ai putut bucura de-un trup atât de diform?

I-am răspuns lui Macarios că n-avusesem altă soluție ca să smulg o bucată din stofa hainei ei.

– Câinele tău o să-i găsească ascunzătoarea după miros.

parametru

Urwa

Urwa a fost în primul rând un hoț. Precizarea aceasta poate părea ciudată, dat fiind că una dintre principalele ocupații ale bărbaților cu origine aleasă, printre beduini, era jefuirea triburilor dușmane. Dar marea diferență este că Urwa nu fura pentru ai săi, ci ca să împartă fără deosebire între nelegiuiți, excluși și nevoiași. În peșterile munților, el a reușit să fondeze o comunitate de proscriși care trăia din pungășii. Puțini au comis crime ca el.

Arabii se consideră un popor generos. Dreptul la ospitalitate este sacru printre ei. Fiecare conducător peste un grup de corturi are obligația morală de a proteja pe oricine îi cere adăpost, chiar dacă e vorba de un dușman de moarte.

Dar asemenea dovezi de generozitate erau făcute pe plan strict privat și nu erau dezinteresate. Urwa a fost primul care a conceput generozitatea ca pe o virtute anonimă, impersonală.

– Eu nu-s, ca neciopliții, un om care să mănânce singur, spunea el furând un vers de la Hatim al-Tay.

Lui Urwa îi plăcea să se compare cu cămilele sacrificate și sfârtecate, ale căror bucăți erau jucate la săgeți. Pentru a-și dovedi bogăția și dezinteresarea, el oferea turme întregi pentru acest tip de joc.

Iar când negustorii de vin sirian își ridicau corturile și își înălțau steagurile, când dinspre toate triburile veneau în fugă servitori ca să umple uriașele burdufuri din piele de cămilă, Urwa prăda întregul stoc ca să-l dea pe degeaba beților.

În celebrele versuri în care cânta fărădelegea, toate imitate după alți poeți, se remarcă un imens dispreț pentru cei slabi, pentru omul care merge

chircit, noaptea, să adune oasele din tabăra vecină sau pentru cel care se bucură și întinde mâna când vede pe cineva mulgând o cămilă.

Povestea vorbește despre un alt personaj generos: Hatim al-Tay, căruia lui Urwa îi plăcea să-i fure versurile. Se spune că acesta a fost un mare senior pe care bunătatea l-a dus la sărăcie. Păstrase din trecutul său bogat o singură iapă neagră, animalul cel mai rapid care a alergat vreodată prin deșert, pe care o săruta pe gură în nopțile de singurătate.

Într-o bună zi, cel mai bogat dintre șeicii arabi a pornit în căutarea lui Hatim al-Tay. Nu și-a anunțat imediat motivul vizitei și a așteptat mai multe ore momentul mesei.

A găsit carnea foarte tare și s-a mirat de cantitatea ei mare, căci Hatim era deja un cerșetor.

– Am venit până aici ca să cumpăr iapa, a spus șeicul râgâind la sfârșitul cinei.

– Ți-aș fi oferit-o bucuros de n-ar fi fost deja în pântecele tău.

Urwa a aflat de povestea aceasta și a vrut să i-o fure lui Hatim al-Tay. A început să se despartă de toate, de la obiectele cele mai mărunte până la cele care-i erau cele mai dragi – printre ele, un iatagan indian, operă a celor mai buni meșteri de săbii din Punjab.

Dar trebuia în continuare să fure pentru a satisface nevoile numeroasei cete de vagabonzi. Într-o zi, văzând iataganul într-o piață din Palmyra, l-a ucis pe bătrânul care-l vindea cu lovituri de pumnal, și acesta furat.

Incidentul l-a răvășit, tulburându-i puternic rațiunea. Căci beneficiarii darurilor sale deveneau imediat victime ale jafurilor sale.

Din această epocă datează, poate, unicul său vers autentic:

Adevăratul tâlhar e acela al cărui chip străluce și răspândește groaza morții printre oamenii întâlniți.

Atunci, în culmea nebuniei, Urwa a hotărât să extermine omenirea întreagă și să distrugă instituția proprietății, începând cu mișeii pe care-i adunase în peșterile munților.

A murit, firește, sfâșiat ca un câine.

– Cu unul mai puțin! a mai reușit el să spună înainte să-și dea ultima suflare.

ذ

dhal
a 9-a literă
ca număr, 700
într-o serie, al 25-lea
inițiala lui ذ هل, a uita, și a lui ذ كـر, a-și aminti

Cele mai bune lucruri în viață
sunt cele care nu folosesc la nimic.
(Zuhayr)

Au trecut ani buni de când, pe vremea când furam cărți de la un buchinist de pe Rua do Carmo, chiar în clipa în care voiam să subtilizez versiunea latină a *Almagestei* lui Ptolemeu strecurând-o în geantă, am fost surprins de o voce de bărbat:

– Domnul e astronom?

Am răspuns că nu, că interesul meu pentru aceste lucruri este strict literar, dar am bănuit imediat cine era.

– Ca să spun adevărul, am dat lecții de fizică la cursuri de recuperare pentru pregătirea bacalaureatului.

Am orientat abil conversația spre problema mașinilor timpului. El era categoric: modelul tradițional al poveștilor de science-fiction, în care mașina le permitea indivizilor să călătorească în viitor sau să se întoarcă în trecut, lăsându-le astfel adesea puterea de a interveni în cursul istoriei, era de neconceput în termeni strict fizici.

– În orice teorie a universului, spațiul și timpul sunt categorii interdependente. Materiei îi este interzis să se deplaseze în timp fără a se deplasa în spațiu. Și viceversa.

Am aplicat acest principiu la poveștile spuse de libanezul cu *kibbeh* și-am ajuns la concluzia că toate erau false. În cele din urmă am pus întrebarea esențială: n-ar putea particulele de lumină – la fel cum lovesc obiectele și, reflectându-se din ele, trimit imaginea acestora la ochii noștri – să se proiecteze la infinit în spațiu?

– Fără nici o îndoială. La infinit, dacă spațiul este finit. Până la limita spațiului și a timpului, în ipoteza inversă.

L-am mai întrebat dacă o imagine formată pe Pământ poate să fie reflectată până la marginile universului și să se întoarcă pentru a fi observată chiar în punctul ei de plecare. A vrut să știe toate detaliile: distanța aproximativă a punctului reflector și intervalul de timp între cele două observații. I-am dat indicațiile pe care le puteam deduce din *Qafiya*. A izbucnit în râs.

– Numai dacă imaginea ar putea călători cu o viteză mai mare decât a luminii! După teoriile existente, lucrul acesta încă e imposibil.

Am ieșit de la buchinist cu două cuceriri: *Almagesta* lui Ptolemeu și certitudinea că universul admite viteze mai mari decât cea a luminii (lucru pe care elevii de la cursul de recuperare nu l-ar fi crezut niciodată posibil, nici în vis).

Nu mă mai îndoiam de acum că ochiul lui Jadah a fost numai o oglindă, constituită dintr-o materie oarecare, capabilă să reflecte, într-o anumită configurație astronomică, imagini care se deplasau mult mai repede decât lumina spre punctul unde căpătaseră formă.

Aici s-ar putea formula o obiecție: ghicitoarea povestește că a văzut, în ochiul lui Jadah, nu numai mișcările lui al-Ghatash în Oaza de Nisip (ceea ce părea plauzibil), ci și trecerea poetului prin deșert (ceea ce părea *a priori* absurd, fiindcă ea nu a privit în nici un caz cerul din toate aceste locuri diferite).

Dar asta nu-i decât o născocire a bătrânei: ea a văzut, de fapt, numai scenele de la Oază, restul l-a aflat din versurile poemului *Qafiya* însuși, al căror ecou, afirmă al-Ghatash, „a răsunat peste tot pe unde a trecut”[17].

Rămânea, astfel, o singură mică problemă: dacă ochiul lui Jadah era pur și simplu un fel de oglindă, iar cei care-l priveau din față nu călătoreau

propriu-zis în timp, ci doar asistau la scene care se desfășuraseră cu cel mult o jumătate de oră mai devreme, n-ar fi putut exista divergențe între faptul trăit și imaginea captată în cer.

Or, *Qafiya* cuprinde asemenea erori: când al-Ghatash ajunge la Oază, unde o întâlnește prima oară pe ghicitoarea șchioapă, el desface un rând din turbanul său; în ochiul lui Jadah (văzut de bătrână), el omite acest gest. Când Ghurabii atacă mănăstirea din peșteră, Macarios se află pe aceeași treaptă cu *abba* Chacur, iar Dhu Suyuf scoate o singură sabie; ochiul lui Jadah îl arată pe Macarios cu o treaptă mai sus și pe Dhu Suyuf cu două săbii. În timpul experimentelor din deșert, oamenii iau cu ei un singur câine; dar în imaginea recreată de ochiul lui Jadah latră mai mulți când atacă șacalii.

Oare imaginea reflectată se întoarce cu un defect? Sau propria noastră viziune a faptelor prezintă distorsiuni? Și ce se poate spune despre incidentul de la Najran, când Macarios mărturisește că al-Ghatash a pătruns în tabăra Ghurabilor[18]?

17 Vezi capitolul ط, p. 83 original.

18 Vezi capitolele ر ,ك ,ط, și ث, respectiv paginile 83, 105, 189 și 207 original.

excurs

Labirintul oracular

Oricine-i ascultă pe povestitorii populari din piețele și cafenelele orașelor arabe va auzi, cu siguranță, despre o femeie fantastică îmbrăcată întotdeauna în negru din cap până-n picioare, acoperită cu un văl diafan de aceeaşi culoare, care fură, ucide, incită la adulter, răspândește boli și tot felul de rele și care apare și dispare atât de subit, încât se presupune că-i un duh feminin.

Adevărul este că această ființă poartă numele de Sayda și este o ființă omenească.

Probabil că s-a născut cu un secol înaintea lui al-Ghatash, într-unul dintre triburile păgâne care străbăteau regiunea Qudayd, unde se afla faimosul sanctuar din pietre al lui Manat, zeița destinului și a morții.

Încă de când era copilă, Sayda le-a frecventat pe preotesele zeiței. Și a auzit din gura lor oracolul propriului ei sfârșit.

Tinerețea este incompatibilă cu moartea: Sayda a vrut să confirme profeția prezentându-se din nou în fața lui Manat, dar de data aceasta travestită, dându-se drept bărbat. Nu se știe de câte ori a folosit acest vicleșug, schimbându-și doar deghizarea. Se povestește că a ajuns să-și taie părul, să-și scoată ochiul stâng, să-și amputeze câteva degete de la mâini și picioare.

Oracolele se deosebeau ca formă, dar păstrau același sens. Sayda a hotărât s-o sfideze pe zeiță. Voia nu numai să contrazică oracolele, dar și să scape de moarte.

Nu se știe exact cum, dar Sayda a reușit să se infiltreze printre credincioșii lui Manat și să audă profeția tuturor destinelor lor. Atunci a

făcut marea ei descoperire: pe lângă confirmarea faptului că un număr nedeterminat de oracole nu puteau să aibă decât o singură semnificaţie (ca în cazul ei), ea a înţeles că exista un număr maxim de interpretări posibile, corespunzând exact unui număr de 3732480 de destine individuale.

Sayda a făcut inventarul lor complet şi a mers până la a le scrie pe nisipurile mişcătoare ale deşertului. Dar memoria Saydei devenise de neşters, ca o inscripţie gravată în piatră, şi, cunoscând fiecare dintre cele 3732480 de destine, ea devenise capabilă să scape nu numai de al ei, ci şi de toate celelalte.

După mărturia nisipurilor, fiecare dintre cele 3732480 de destine constituia un labirint. Moartea era, cu siguranţă, inevitabilă, dar persoane cu destin comun nu ajungeau neapărat la ea urmând aceleaşi căi.

Ceea ce a făcut-o pe Sayda nemuritoare a fost găsirea punctului de contact între cele 3732480 de destine – ceea ce-i permitea să sară de la unul la altul înainte de a muri. Reuşea asta uneori numai schimbând mâna când ducea pâinea la gură, schimbând brusc direcţia când mergea, făcând cel mai mărunt gest neînsemnat sau chiar furând, ucigând, incitând la adulter, răspândind boli sau tot felul de rele.

Trebuie să deschidem aici o paranteză. Pe baza poveştii Saydei au analizat savanţii speculativi numărul 3732480, constatând că era echivalent cu expresia $3 \times 5 \times 12^5$. Acesta era numărul combinaţiilor posibile între cei şapte aştri folosiţi în astrologia antică şi cele douăsprezece semne ale zodiacului.

Aceşti învăţaţi sunt adevăraţii responsabili pentru teoria care susţine că omenirea întreagă, de la primul om până la populaţia care trăieşte astăzi, nu a numărat decât 3732480 de indivizi. Tot restul, uriaşa mulţime omenească, n-ar fi decât corpuri dotate cu false conştiinţe. Unica problemă a acestor savanţi este că sunt incapabili să distingă persoanele veritabile de aceste corpuri automate care se cred totuşi fiinţe umane.

Dar nimic nu e dovedit. Tot ce se ştie este că Sayda trăieşte şi acum şi că Manad nu mai are un cult la Qudayd.

Pentru a învinge moartea, Sayda a luat parte la toate destinele. Este trist, dar ne amintim de ea numai când ne face rău. Nu cred c-o putem

condamna. Greșeala este de a străbate un labirint. Orice crimă este în legitimă apărare.

ض

dad
a 15-a literă
ca număr, 800
într-o serie, al 26-lea
iniţiala lui ضب, ranchiună, şi a lui ضحكة, râs

Sunt nemuritor:
nu voi şti niciodată
când voi muri.
(Harith ibn Hilliza)

Câinele lui Macarios, după ce a adulmecat bucata de stofă veche smulsă din veşmântul ciorii şchioape, a lătrat înspre înălţimile Stâncii Miradorului. Acolo, pe culmi, în pustietatea aceea, se ascunsese ghicitoarea.

Am dat bice cămilei către locul în care se afla tribul Ghurab. Sudoarea animalului, scurgându-se, lăsa o dâră pe nisip aşa cum şuvoaiele crestează albia fluviilor. Şi-a asudat urina, laptele, sângele, până a căzut sleită în umbra lui al-Muthanni.

– Cioara trăieşte între ruinele Stâncii Miradorului.

Iepele Ghurabilor au pornit pe urma de sânge, lapte, urină şi sudoare. Macarios, care a ajuns abia mai târziu, s-a întâlnit cu ei în cale.

– Merg pe drumul bun. Nu mai e mult şi Layla va fi a ta.

M-am uitat spre ţesăturile brodate care ascundeau corturile femeilor, dar n-am zărit decât o mie o sută de cai negri cu ochi verzi. Şi, în mijlocul lor, Dhu Suyuf.

– Am adus ultimul armăsar din herghelie. Este preţul pe care l-am promis pentru Layla când un câine de-al tribului Labwa a luat-o pe Sabah.

Abia atunci am priceput de ce aşteptase şeicul atâta. Pentru prima dată admiram un duşman. Şi am binecuvântat soarta care-mi dădea prilejul să-i fur două mirese promise unui bărbat care ştia să lupte cu două mâini.

Deodată, praful înălţat la orizont a anunţat o furtună venind dinspre Stânca Miradorului.

În aceeaşi clipă, ceva asemănător cu o siluetă omenească părea să se contureze în extremitatea opusă, în adâncul deşertului de nisip roşu. Imaginile se apropiau ca firele de nisip care alunecă pe cele două margini ale unei clepsidre.

I-a recunoscut neîntârziat pe călăreţii Ghurabilor. Dar mi-a luat mult timp înainte să admit ce vedeau ochii mei în cealaltă parte.

– Iată ce-am găsit la Stânca Miradorului!

Şi mi-au aruncat la picioare nişte hoituri de corb – tot ce putuse câinele lui Macarios să adulmece după bucata din zdrenţele ghicitoarei şchioape, care acum, arătându-se clar, mergând cu pasul ei sucit, în faţa ochilor neîncrezători ai tuturor celor de faţă, intra pe propriile picioare într-un cort al Ghurabilor.

parametru

Labid

Al-Ghatash a murit de tânăr. Labid aparţine micului grup de *muammarun* – poeţi care au trăit în jur de o sută de ani. Labid ar fi ajuns la o sută cincizeci sau la o mie cinci sute – este numai o chestiune de zerouri, care, în scrierea arabă, sunt reprezentate printr-un mic punct.

Labid a trăit atât de mult, încât a fost contemporan cu profetul şi s-a convertit la Islam.

Numele „Labid” are aceeaşi rădăcină ca „Lubad” – numele celui de-al şaptelea vultur asociat cu cele şapte vieţi ale legendarului Luqman. Beduinii cred că vulturul este un animal care trăieşte extrem de mult. Fiecare dintre cele şapte vieţi ale lui Luqman a avut durata celei a unui vultur, succesiv, ceea ce i-a garantat o longevitate de mai bine de şapte veacuri. Nimeni n-a luat în serios ipoteza că Labid ar fi fost un vultur.

Dar, înainte să devină un bătrân ce deţinea toată înţelepciunea, chiar limitată, a lumii noastre, Labid a fost copil, a fost bărbat, a luptat în războaiele din Epoca Ignoranţei şi a fost un erou, cum trebuiau să fie poeţii arabi.

Există un episod ciudat în biografia lui Labid. În timpul nesfârşitului conflict care a opus triburile Ghassan, aliat al Bizanţului, şi Lakhm, care-i susţinea pe perşi, Labid, bucurându-se de un uriaş prestigiu printre membrii tribului Lakhm, i-a trimis şeicului acestuia un dar bogat ca dovadă de vasalitate şi alianţă. Erau o mie de cufere cu pietre şi metale preţioase, aşezate pe o mie de cai superbi, cu hamuri bogate, care făceau şi ei parte din dar.

Când șeicul tribului Lakhm le-a primit, din cufere au sărit o mie de luptători ascunși, atacându-l. Printre bunurile luate ca pradă a fost și capul șeicului.

Cum să nu vedem în acest episod originea istorică a mitului homeric al calului troian? Este, de altfel, dovada majoră a marii vechimi a lui Labid.

Labid a fost înțelept, poet, cavaler, a luptat, a băut, a iubit, a jucat, a trădat. Poemul său suspendat – printre cele mai frumoase, cu siguranță –, compus într-o rimă extrem de dificilă care se repetă în nu mai puțin de nouăzeci și opt de versuri, este condensarea tuturor motivelor, implicite și explicite, ale poeziei preislamice. N-am reușit să traduc decât pasajele cele mai puțin frumoase.

Au dispărut urmele taberelor, nesfârșitul deșert a rămas pustiu; și chiar peșterile-n care trăiesc hiene;

Albiile fluviilor, coborând dinspre munți, sunt goale, uscate, ca vechi inscripții în piatră.

Șuvoaiele spală aceste ruine, ca acela ce restaurează o veche gravură.

M-am oprit atunci și-am întrebat stâncile. Dar cum să-ntrebi niște surzi nemuritori, cu o limbă de neînțeles?

Restul poemului evocă scena tradițională a plecării femeilor, comparată cu niște vaci sălbatice, cu niște gazele albe, până când mirajul se risipește și ele nu mai sunt decât urme pe nisip.

Brusc, Labid trece de la tema despărțirii amoroase la descrierea cămilei. Are un vers nemuritor:

Amantul cel mai bun e-acela care rupe cel mai ușor frâiele iubirii.

Din experiențele sale erotice care au durat secole, Labid a formulat o veritabilă teză despre personalitatea feminină. Poemul său suspendat se referă la cămilă, la femela colunului, la antilopă și la iapă. Fiecare dintre ele este metafora unei categorii de femei.

Urmează o scenă de tavernă, elogiul tribului, scene de război și de vânătoare.

Mahomed murise când Labid a proclamat: *Nu există alt dumnezeu decât Dumnezeu* și a renunţat la poezie. Mulţi beduini au venit la Labid să-l întrebe de ce.

– Există un singur Dumnezeu. Există o singură carte. Binecuvântat fie profetul a cărui singură minune este o carte, a fost răspunsul lui.

Eu aș fi spus că există un singur poem, poemul lui Labid, gravat de arabi pe Piatra Neagră.

Convertirea lui Labid a însemnat sfârșitul poeziei preislamice. Vârsta Ignoranţei se încheiase. Și rămân la gândul că Labid, uscat de timpul imens de lung, dar finit, n-a fost altceva decât vulturul Lubad însuși. Diferența ține numai de vocale. Dar, spre deosebire de zero, în ortografia arabă veche, vocalele nu erau scrise.

ظ

za
a 17-a literă
ca număr, 900
într-o serie, al 27-lea
inițiala lui ظل, umbră, și a lui ظن, credință

Nu iubesc tot ce am,
dar am tot ce iubesc.
(Nabigha)

Referința explicită la Stânca Miradorului – vechi minaret fortificat înălțat pentru a se opune invaziilor abisiniene – ne permite să deducem că oaza în care poposise atunci poporul lui al-Muthanni era Bab al-Rimal, Poarta Nisipurilor, care se situează în pragul acelui întins și de netrecut Rub al-Khali sau Pătrimea Goală, cel mai cumplit dintre deșerturile arabe, mormânt de nisip roșu pentru beduinii care se aventurau în el.

Iată scena în care se derulează ultimele evenimente din *Qafiya al-Qaf*: moartea lui al-Ghatash și nimicirea neamului Ghurab – tot ceea ce ghicitoarea șchioapă prezisese sau, cine știe, provocase.

Acest pasaj din poem lămurește că personajul ghicitoarei, care apare adesea sub formă de corbi și ciori, aparținea în realitate neamului Ghurab, dar fusese gonită din trib și aruncase un blestem care avea să-i piardă pe toți. După cuvintele bătrânei, acest lucru avea să se întâmple în ziua în care ea va intra iarăși sub corturile lor pe propriile picioare.

Șeicul Ghurabilor pretindea că poate alunga acest blestem dacă va face astfel încât ea să fie capturată de oamenii lui și adusă legată de șaua unei iepe.

În clipa în care al-Muthanni străpunge trupul ghicitoarei cu toate săgeţile din tolbă, iar al-Ghatash înţelege că tocmai pierduse singurul mijloc care-i mai rămânea de a îndeplini a treia condiţie, un alt nor de praf se anunţă la orizont. Şeicul porunceşte oamenilor să ridice steagurile, să pună mâna pe săbii şi îşi aşază cavaleria în linie de luptă. Dar se văd repede încercuiţi de călăreţii Salihilor şi ai triburilor aliate, la fel de numeroşi ca firele dintr-un pumn de nisip.

Mulţi mor, alţii rup rândurile. Unica lor scăpare este Pătrimea Goală. Dar deja nu mai este un trib care încearcă să fugă. Sunt nişte oameni îngroziţi care se împrăştie: pierzania anunţată a fiilor lui Ghurab.

Al-Ghatash, însoţit de Macarios (pe acest ultim drum a învăţat călugărul pe de rost versurile poemului *Qafiya*), se avântă pe urma Laylei, care nu ezitase să urce pe crupa iepei lui Dhu Suyuf.

Poetul intră în deşert. Vreme de unsprezece zile neverosimile, el o urmăreşte pe femeia acoperită cu văl. Macarios îl avertizează că ochiul lui Jadah se pregăteşte să strălucească din nou în cer. Noaptea se apropie, anunţând o furtună de nisip.

De după o dună apar Layla şi Dhu Suyuf, ale cărui săgeţi doboară cămila fiului Labwei. Se stârneşte o vijelie; vălurile Laylei nu se desprind. Iar ea dispare în galop.

Macarios îl imploră pe al-Ghatash să renunţe, dar acesta insistă să meargă mai departe pe jos şi să dezlege o dată pentru totdeauna enigma lui Qaf contemplând ochiul lui Jadah.

Călugărul hotărăşte să se-ntoarcă singur, după ce-i arată mai întâi poziţia exactă unde va fi vizibil fenomenul. Abia se întorsese cu spatele când îl aude pe poet cântând frumuseţea unei iepe a Ghurabilor, cu coama neagră, buze cărnoase şi şolduri late.

Exact ca-n ziua în care zărise chipul lui Sabah, femeia după care venise şi care era deja a lui.

excurs

Dansatoarele lui Amir

Dragostea, în forma pe care o cunoaștem astăzi, este un concept hindus, dacă nu cumva chinez. Dar ea nu a apărut ca urmare a experiențelor senzoriale ale acestor popoare, cum s-a afirmat uneori. În lenta ei evoluție, ea a suferit o influență considerabilă din partea erotismului pur, esențialmente fizic. Iar pe acest teren trebuie să recunoaștem prezența arabă.

Pe vremea când tribul Fadua, astăzi dispărut, domina întinderile de nisip și cea mai mare parte a oazelor care se înșirau din sudul până-n nordul peninsulei, clanurile beduine încă erau conduse de femei. Ca la anumite specii animale, puterea era exercitată de sexul cel mai frumos.

Femeile erau cele care, dacă doreau, îi atrăgeau pe bărbați, cărora le era interzis să ia inițiativa. Disputa pentru masculi crea conflicte care degenerau adesea în războaie tribale – atât de importanți erau bărbații în patrimoniul feminin.

Chiar dacă bunurile transportabile și hergheliile aveau și ele o mare valoare, comanda era în general în mâinile aceleia care poseda cel mai mare număr de soți. Într-o anumită măsură, cantitatea de soți definea nivelul de bogăție al unei beduine.

Răpirea bărbaților era un lucru foarte comun. Mutilarea soților străini, de asemenea. Dar femeile arabe au înțeles repede că puteau exercita o putere mai durabilă asupra obiectului râvnit prin atracția sexuală. Din aprofundarea acestei tendințe a apărut cea mai elaborată artă erotică pe care a cunoscut-o Antichitatea.

Nenumărate au fost progresele obținute de atunci în medicină, igienă, erotologie. Arabii au fost primii care au identificat și studiat senzual clitorisul. Prin experimente pe animale, ei au descoperit și tehnica inseminării artificiale – de unde va rezulta îmbunătățirea raselor cabaline, astfel încât calul arab a devenit cel mai perfect exemplu al speciei sale.

Nu mai e nevoie să menționăm cât s-a dezvoltat industria substanțelor aromatice, a vopselelor, a bijuteriilor. Arta textilă a cunoscut o expansiune identică, în principal cea a confecționării de voaluri – care în epocă serveau numai la protejarea chipului și a părului de arșița soarelui și de furtunile de nisip.

În corturile înmiresmate de fumul esențelor, beduinele parfumate și fardate, îmbrăcate în cele mai frumoase veșminte, împodobite cu cele mai bogate bijuterii, îi supuneau pe bărbați la plăceri tot mai sofisticate, cu dorința nepotolită de a-și depăși rivalele.

În duelurile publice care aveau loc în mijlocul taberelor, femeile dansau pentru a-i seduce și fermeca pe tinerii bărbați disponibili pentru căsătorie.

Tocmai în acea epocă s-a dezvoltat un nou gen, *raqsa* – cunoscută în Occident sub numele de „dans din buric” –, bazat pe un ritm foarte înteţit al percuției și solouri de viori monocorde. Cântec vocal nu exista: expresia subiectivă era exclusiv coregrafică.

Legenda îi atribuie unui oarecare Amir inventarea *raqsei*, atât a ritmului, cât și a dansului. Cu o rapiditate neobișnuită, noutatea s-a răspândit în deșert și a ajuns până la urmă singurul gen folosit în exhibările femeiești în fața tinerilor nubili.

Amir a perfecționat elementele creației sale: a conceput delicate scuturări ale capului și ondulări ale gâtului, oscilații ale toracelui, a mărit considerabil repertoriul gesturilor, a sofisticat varietatea pașilor și – mai ales – a dat o dimensiune neobișnuită unei largi game de mișcări ale șoldurilor și pântecelui.

Prințesele arabe au cerut mai mult, iar Amir a ajuns să conceapă un limbaj nou. Mai mult, o scriere. Inspirându-se din alfabetul ebraic descoperit în călătoriile lui în Egipt, el a creat un sistem ideal în care fiecare figură coregrafică corespundea unei silabe din limba arabă: pornind de aici,

succesiunile de figuri formau cuvinte și fraze. Această invenție a destăinuit-o, în secret, fiecărei dansatoare.

Beduinele au folosit literele acestea volatile, acest scris fără grafie, pentru a promite plăcere și juisare, protecție și bogăție, în fraze de fiecare dată mai elaborate, într-o competiție fără sfârșit. Și totuși bărbații, grosolani și proști, n-au remarcat nici o noutate, nimic special și au rămas atașați de estetica lor veche, mai concret animală.

Atunci s-a produs fenomenul: dansatoarele din toate colțurile Arabiei au început să-l caute numai pe Amir, să-l vrea numai pe Amir, să se exhibe numai pentru Amir.

Omul acesta simplu, sclav după unii, care ar fi fost, de altfel, frumos, va deveni – deoarece crease codul – unicul bărbat capabil să fie sensibil la toate finețurile unui nou concept de frumusețe.

E lesne de înțeles de ce triburile arabe, de atunci, au început să fie dominate de bărbați, răsculați împotriva femeilor care mai întâi îi seduseseră și apoi îi respinseseră în favoarea exclusivă a lui Amir.

Cum era de prevăzut, Amir a fost într-o zi castrat, torturat și ucis de niște beduini ostili, brutali, care le asaltau acum pe femei, organizau răpiri și nu și-ar fi închipuit niciodată că pot fi atât de puternici.

غ

ghayn
a 19-a literă
ca număr, 1000
într-o serie, al 28-lea
inițiala lui غسق, crepuscul, și a lui غرق, naufragiu

Orbul cel mai bun e acela
care vrea să vadă.
(anonim)

Iată acum ultima etapă. Ochiul lui Jadah i-a arătat lui al-Ghatash imaginea scenei pe care poetul tocmai o trăise, cu o ușoară distorsiune: Dhu Suyuf și Layla apărând de după dune, moartea cămilei, vântul suflând, vălul Laylei – de astă dată smuls – și chipul lui Sabah, care-l privește pe poet pentru ultima oară înainte să dispară în galop.

Macarios l-a părăsit pe al-Ghatash. Avea în memorie toată *Qafiya al-Qaf*, ale cărei ultime versuri tocmai le ascultase.

Dar chiar și aceste ultime versuri, oricât de frumoase ar putea părea ele la recitire, n-au reușit să-i emoționeze pe negatorii autenticității. Dimpotrivă, incredulii – tocmai din cauza acestui final – consideră demonstrat faptul că poemul *Qafiya* nu este nimic altceva decât o mare glumă, o farsă elaborată cu fină erudiție de un falsificator contemporan.

Argumentul principal provine din analiza numelor personajelor: *Sabah* înseamnă „dimineață” – metaforă a celui (sau a celei) care primește lumina pe chipul descoperit, iar *Layla*, „noapte” – care trimite la ideea de întuneric al unui chip mereu ascuns.

Acest lucru ar atesta, pentru unii, că amândouă sunt una și aceeași femeie, al cărei nume se schimbă numai în funcție de portul vălului. Încât,

atunci când ochiul lui Jadah i-o arată pe Layla fără văl, al-Ghatash recunoaște chipul lui Sabah.

Teza aceasta e întărită de faptul că poemul, după repudierea lui Sabah, încetează pur și simplu s-o mai menționeze și nu mai relatează niciodată vreo întâlnire a celor două surori, nici măcar atunci când triburile Ghurab și Labwa se află împreună la Mecca, în luna pelerinajului.

Eu cred că lapsusul se explică prin probabila vindere a lui Sabah ca sclavă după repudiere. Am citit undeva despre o dansatoare arabă pe nume Sabah care ar fi provocat gelozie și moarte printre soldații romani din garnizoana de la Jaffa. Dar e numai o ipoteză.

Împotriva unei alte interpretări, mult mai dăunătoare, deoarece împinge *Qafiya* în ridicol, m-am ridicat eu întotdeauna. Potrivit acestui curent, șeicul al-Muthanni (care se traduce prin *cel care duplică, cel care produce dublu*) a primit acest supranume pentru că era tată de gemene, iar poetul al-Ghatash (de la o rădăcină care înseamnă *a fi întunecat, a avea vederea slabă, a nu vedea bine*), ajuns deja aproape incapabil să distingă două chipuri diferite, ar fi primit acest nume pentru uriașa prostie de a o fi văzut pe Layla și a fi crezut că era Sabah.

Eu nu pot accepta această degradare a poeziei. O glumă mai josnică nu-mi pot închipui. Nu pot să cred că bunicul meu Nagib, când privea foarte serios prin telescopul lui, când afirma că este posibil să te întorci în timp, n-a făcut experimentul, n-a dovedit deja adevărata apariție a ochiului lui Jadah în cer.

De aceea am studiat de la un capăt la altul știința stelelor, am învățat să mânuiesc cvadrante și sextante, să manevrez astrolabi și telescoape, să citesc efemeride și hărți cerești. Dar încă n-am avut curajul să fac experimentul.

Mi-e teamă că aș putea să descopăr o versiune diferită a poemului *Qafiya*. Mi-e teamă că aș putea să descopăr o altă versiune a mea.

Post-scriptum

Cei care cunosc literatura arabă vor fi remarcat, fără îndoială, că traducerile mele din poezia preislamică nu sunt exact literale.

Am căutat, bineînțeles, să fiu mai fidel imaginii decât conținutului.

Unii vor spune că anumite pasaje din viața poeților nu se găsesc în nici o compilație cunoscută.

Îndrăznesc să sper că acești critici sunt în stare să înțeleagă natura miturilor.

Și să nu fiu acuzat că am fost fals: a fi fals este în însăși esența lucrurilor.

Poveștile din această carte îi sunt dedicate lui João.